

KFe PROT.NR 7 BIL.NR 9 DAT 10, 11 2015

KFe PROT.NR 3 BIL.NR 1 DAT 19, 4 2016

KST PROT.NR 14 BIL.NR 6 DAT 2, 11 2015

KST PROT.NR 3 BIL.NR 8 DAT 8, 3 2016

Kommunalt program

för främjande av integration

Modell för kommunala integrationsprogram, framtaget vintern 2014
av en arbetsgrupp bestående av:

Jomala kommuns kommunsekreterare Julia Lindfors,

Mariehamns stads socialdirektör Susanne Lehtinen,

Ålands kommunförbunds direktör Erik Brunström,

Ålands landskapsregerings integrationssamordnare Kathi Salokoski,

samt i samråd med representanter för andra berörda aktörer.

Innehåll

Begrepp och terminologi	3
Bakgrund och utgångspunkt	4
Lagstiftning.....	4
Målsättningar med arbetet med främjande av integration	5
Statens och landskapets integrationspolitik och integrationsprogram	5
<i>Landskapsregeringens integrationsfrämjande program 2012-2015</i>	5
<i>Statens integrationsprogram</i>	7
Ansvars- och uppgiftsfördelning	7
Allmänt om ansvaret för främjande av integration	7
Kommunala integrationsprogram.....	8
Första skedets handledning, rådgivning och service	8
Arbete, utbildning och sysselsättningstjänster.....	10
Individuella integrationsplaner	10
Boende och samhällsplanering	11
Barnomsorg och grundskola	11
<i>Barnomsorg</i>	11
<i>Förundervisning</i>	12
<i>Grundskolan</i>	12
Socialservice.....	12
<i>Det vuxensociala arbetet</i>	13
<i>Handikappservice</i>	13
<i>Barnskydd</i>	13
<i>Äldreomsorg</i>	13
Hälso- och sjukvårdstjänster	14
Medborgarinstitutet	15
<i>SFI – intensivkurser i svenska för inflyttade</i>	15
<i>Allmänna kurser i svenska för inflyttade</i>	16
<i>Svenska i arbete</i>	16
<i>Svenska för personer som inte kan läsa och skriva det latinska alfabetet</i>	16
<i>Kurser för kvotflyktingar</i>	16
<i>Informationskontoret Kompassen</i>	16
<i>Allmänna språkexamen i svenska som främmande språk</i>	16

Tolk- och översättningstjänster	16
<i>Myndigheten ska ordna tolkningen</i>	17
<i>Distanstolkning att rekommendera</i>	17
<i>Kamrathandledare</i>	17
Kultur, fritid, ungdom och idrott.....	17
Övriga aktörer	18
Föreningar och församlingar	18
Folkpensionsanstalten	18
Migrationsverket och polisen	18
Magistraten.....	19
Skattebyrån	19
Befolkning och språk på Åland i dag	19
Åland ur invandrarens synvinkel.....	20
Åtgärder för framtiden.....	20
Ytterligare läsning	20

AKVF

Begrepp och terminologi

Nedan utreds några förekommande begrepp relaterade till invandring och integration:

Asylsökande: En person som begär skydd och uppehållsrätt i ett främmande land. I samband med asyلفörfarandet utreds och avgörs huruvida den asylsökande kan beviljas asyl och där-igenom flyktingstatus eller uppehållstillstånd på andra grunder.

Flykting: En utlänning som har välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religiös uppfattning, nationalitet eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin politiska uppfattning. Flyktingstatus får en person som någon stat beviljar asyl eller som UNHCR konstaterar vara flykting. I Finland kallas en person som har fått stanna i landet på grund av behov av skydd eller av humanitära orsaker också för flykting.

Inflyttad: En person som flyttat till Åland från en plats utanför landskapet, oavsett härkomst.

Integration: invandrarens och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds.

Integrationsfrämjande: sektorsövergripande främjande och stödjande av integration med hjälp av myndigheters och andra aktörers åtgärder och tjänster.

Integrationslagen: I integrationsprogrammets löpande text används begreppet "integrationslagen", och avser då landskapslag om främjande av integration. Med begreppet "rikets integrationslag" avses republiken Finlands motsvarande lagstiftning.

Integrationsplan: En individuell plan som av kommun och/eller AMS uppgörs tillsammans med de invandrare som är arbetslösa arbetssökande eller i behov av utkomststöd.

Integrationsprocess: Den process där invandrare deltar i samhällets ekonomiska, politiska och sociala liv. Integrationsprocessen är individuell. Till integrationen hör också upprätthållandet av den egna etniska identiteten, språket och kulturen. Integrationsprocessen är ömsesidig och berör också majoritetsbefolkningen.

Integrationsprogram: Uppgörs av kommunen och utgör riktlinjer för de åtgärder som främjar invandrares integration.

Invandrare: Ett allmänbegrepp som gäller för alla personer som flyttar från ett land till ett annat. Enligt integrationslagen är en invandrare en person som flyttat till Åland och som vistas i landet med ett tillstånd som beviljats för annat än turism eller därmed jämförbar kortvarig vistelse eller vars uppehållsrätt har registrerats eller som har beviljats uppehållskort. I detta integrationsprogram används begreppet invandrare som ett samlingsnamn för inflyttade, flyktingar och invandrare.

Kvotflykting: En person som UNHCR beviljat flyktingstatus och som har beviljats inresetillstånd inom ramen för en flyktingkvot som fastställts i budgeten.

Migrant: En person som flyttar från ett land till ett annat, både in- och utvandrare.

Utlänning: En person som inte är medborgare i det land där densamma bor eller vistas.

A N F

Bakgrund och utgångspunkt

Under vintern 2014 har en arbetsgrupp tagit fram föreliggande modell för Ålands kommunala integrationsprogram. Gruppen har bestått av representanter för Jomala kommun, Mariehamns stad, Ålands kommunförbund samt Ålands landskapsregering, och arbetet utförts i samråd med representanter för andra berörda aktörer.

Enligt integrationslagen ska kommunen eller flera kommuner tillsammans göra upp ett program för att främja integrationen och för att stärka det sektorsövergripande samarbetet. I 27 § integrationslagen ges förslag på vad kommunernas program för integrationsfrämjande kan innehålla. Programmet ska godkännas i respektive kommuns fullmäktige och ses över minst vart fjärde år, samt beaktas i den strategiska planeringen och uppföljningen, till exempel när budget och ekonomiplan görs upp i kommunen.

Arbetsgruppens modell för kommunala integrationsprogram är avsedd att i den enskilda kommunen kunna antas i sin helhet alternativt tjäna som inspiration för ett eget program.

Utöver kommunala integrationsprogram upprättas även individuella integrationsplaner. För flyktningmottagning finns "Manual med praktisk information för mottagande kommuner".

Lagstiftning

På grund av Ålands särskilda lagstiftningsbehörighet gäller på Åland dels den åländska *landskapslagen om främjande av integration* (ÅFS 2012:74) och dels rikets *lag om främjande av integration* (FFS 2010: 1386) i tillämpliga delar.

I integrationslagen stadgas att integration ska gälla alla som har ett giltigt uppehållstillstånd enligt *utlänningslagen* (FFS 2004: 301) men även den som flyttat till Åland och som har en registrerad uppehållsrätt eller ett registrerat uppehållskort. Syftet med integrationslagen är att stödja och främja alla invandrades utbildning, sysselsättning och annan integration samt de invandrades möjligheter att aktivt delta i samhället. Utöver det är lagens syfte även att främja jämlikhet, likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper.

Integrationslagen reglerar hur och vad kommunerna är skyldiga att göra och vilka åtgärder som faller på landskapet eller andra aktörer. Enligt lagen ska AMS eller kommunen inom två månader från det att myndighetens relation med den invandrade inletts påbörja en inledande kartläggning för den invandrare som antingen är arbetslös eller som inte bara tillfälligt lyfter utkomststöd.

För att trygga likabehandling i såväl privat som offentlig verksamhet, där bland annat kommunal verksamhet inräknas, gäller *lag om likabehandling* (FFS 2004: 21). Syftet med likabehandlingslagen är att främja och trygga likabehandling samt att effektivisera rättsskyddet för den som utsatts för diskriminering. Lagen stadgar att myndigheterna i all sin verksamhet på ett målmedvetet och systematiskt sätt ska främja likabehandling samt att myndigheterna ska etablera en sådan förvaltningssed och ett sådant verksamhetssätt som säkerställer att

AK VF

likabehandling tillämpas när ärenden bereds och beslut fattas. Genom lagen markeras det att ingen får diskrimineras på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Förbud mot diskriminering på grund av kön finns i **lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män** (FFS 1986: 609).

Varje kommun ersätts för de kostnader som kommunen har för anordnandet av åtgärder för integrationsfrämjande enligt lagen. Rikets integrationslag ändrades 1.12.2014 så att även åländska kommuner har möjlighet att erhålla ersättning från staten (se 44 § och 46 §). Förutsättningen för att erhålla ersättning är att kommunen har ett integrationsprogram i enlighet med 26 § integrationslagen samt har ingått ett avtal med närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen) enligt 41 § rikets integrationslag. Kostnaderna ersätts inom ramen för den finska statsbudgeten av NTM-centralen enligt en kalkylmässig grund eller enligt de faktiska kostnaderna. Dessutom ersätts kommunen för de kostnader som kommunen haft för betalning av integrationsstöd under en period om högst tre år.

Målsättningar med arbetet med främjande av integration

Det övergripande målet för integrationspolitiken i landskapet Åland definieras i landskapsregeringens program för främjande av integration 2012-2015: *"Alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling."*

Målet för kommunens och de andra lokala myndigheternas integrationsfrämjande är, enligt integrationslagen, att lokalt eller regionalt stödja internationalism, jämlikhet och likabehandling samt att främja en positiv växelverkan, med goda etniska relationer och en dialog mellan olika kulturer och befolkningsgrupper.

Integrationen ska främjas så att den sociala identiteten stärks, särskilt bland barn och unga samt inom grupper som står utanför arbetsmarknaden. Möjligheter att bevara sitt eget språk och sin egen kultur bör stödjas, och delaktighet för invandrargrupper uppmuntras i olika sammanhang.

Statens och landskapets integrationspolitik och integrationsprogram

Landskapsregeringens integrationsfrämjande program 2012-2015

Integrationslagen trädde i kraft den 1 januari 2013. För att underlätta tillämpningen av lagen har landskapsregeringen publicerat tillämpningsanvisningar som är i kraft från och med den 24 januari 2013 och tills vidare.

Integrationslagen medför att ansvaret och uppgiftsfördelningen för det integrationsfrämjande arbetet mellan myndigheter i landskapet tydliggörs. Regleringen av de åtgärder som främjar invandrares integration innebär vidare att åtgärderna bildar en sammanhållen helhet.

A VF

Landskapsregeringen beslutar om utvecklandet av integrationen i landskapet, vilket skett bland annat genom att utarbetandet av ett program för främjandet av integration för perioden 2012-2015. Programmet överensstämmer med föresatserna i regeringsprogrammet för samarbete, resultat och framtidstro tillika som det tar hänsyn till de nuvarande förhållandena i det åländska samhället.

I programmet finns mål och åtgärder för främjande av integration, vilka kontinuerligt ska följas upp och utvärderas. Ett framgångsrikt integrationsarbete resulterar i rättvisa, demokrati och vinster för det åländska samhället. Integrations- och inkluderingsfrågor berör många olika politikområden och inkluderar till exempel insatser inom arbetsmarknads-, social- och utbildningspolitiken samt arbete mot diskriminering. Politiken inriktar sig bland annat på generella åtgärder som syftar till att eliminera utanförskapet i samhället.

Genomförandet av landskapsregeringens program för integrationspolitiken kräver kunskap, insikt och vilja samtidigt som ansvaret vilar på ordinarie aktörer. De åländska myndigheterna har olika roller och olika ansvar, vilket innebär att man måste samverka och samordna sina verksamheter i syfte att uppnå en effektiv etableringsprocess för de inflyttade. Det praktiska arbetet utförs genom en arbetsfördelning mellan olika berörda aktörer.

En god introduktion är viktig för alla som kommer till ett nytt samhälle. Det åländska integrationsarbetet ska grunda sig på individens rätt till utveckling, delaktighet och självförsörjning. Människors olika bakgrund, etnicitet, kultur, språk och livserfarenhet ska tas tillvara och hanteras med respekt. Jämlikhet och likabehandling samt en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper ses som viktiga faktorer för integrationsprocessen.

Mångfald handlar inte bara om hur det åländska samhället ska se ut utan är i allra högsta grad kopplad till mänskliga rättigheter. Mångfald ses som en tillgång som berikar det åländska samhället, ger det ny livskraft och bidrar till att göra samhället mångfacetterat. Samhällsklimatet på Åland ska vara öppet och välkomnande och landskapsregeringen tar skarpt avstånd från all form av främlingsfientlighet såsom diskriminering och rasism. Samarbete och samverkan är grundförutsättningar för främjande av integration. Detta innebär bland annat samarbete mellan myndigheter, kommuner, organisationer och föreningar såväl internt som sektorsövergripande.

Det övergripande målet för integrationen är, enligt såväl lagen som landskapsregeringens och de kommunala integrationsfrämjande programmen, att alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras likvärdig behandling.

Ett öppet, integrerat och fungerande åländskt samhälle kräver gemensamma rättsnormer, gemensamma mötesplatser och det svenska språket som ett gemensamt kommunikationsverktyg, oavsett vilka andra språk vi behärskar.

AK VF

Ansvar för den offentliga förvaltningens konkreta integrationsarbete ligger på respektive avdelning eller myndighet medan samordningsansvaret finns hos integrationssamordnaren på landskapsregeringens kansliavdelning.

Landskapet Ålands fokusområden för integrationspolitiken 2012-2015:

- Tillgång till svenska språket
- Utbildning
- Förvärvsarbete och sysselsättning
- Stöd till invandrarfamiljer och - pojkar samt familjer
- Främjande av positiva attityder och nolltolerans mot rasism

Statens integrationsprogram

Statens integrationsprogram, som första gången fastställdes i juni 2012, innehåller integrationsfrämjande mål och åtgärder samt tyngdpunktsområden för följande regeringsperiod. Programmets allmänna målsättning är att stödja invandrarnas delaktighet på alla områden i samhället: politiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt. Då stärks också de olika befolkningsgruppernas växelverkan och goda etniska kontakter. Programmets mål och åtgärder siktar på jämlikhet, icke-diskriminering och förebyggande av rasism samt främjande av ett positivt attitydklimat i hela samhället.

En lyckad integrationspolitik förutsätter att alla förvaltningsområden förbinder sig till programmet. I programmet har antecknats flera praktiska åtgärder och med hjälp av dem ska man sträva efter att uppnå målen. Programmets särskilda tyngdpunktsområden är att främja invandrarnas sysselsättning och att stödja invandrarbarn och -unga samt familjer och kvinnor. Sysselsättningen främjas i synnerhet genom att utveckla arbetsförvaltningens tjänster och integrationsutbildning. Det som är grundläggande för integrationen är att invandrarna blir etablerade kommuninvånare. Därför stöds invandrartjänster genom insatser på småbarnsfostran, utbildning och social- och hälso- och sjukvårdstjänster. Invandrarbarn och -ungdomar ska garanteras tillräckliga språk- och studiefärdigheter samt smidigheter i utbildningsvägar. Därutöver främjas integrationen i vardagen med hjälp av boende-, idrotts- och kulturtjänster. Det är en viktig utgångspunkt i programmet att även inkludera det civila samhället och organisationer i det integrationsfrämjande arbetet.

Ansvars- och uppgiftsfördelning

Allmänt om ansvaret för främjande av integration

Enligt integrationslagen gäller att åtgärder och tjänster som främjar integration ordnas som en del av kommunernas och landskapets basservice samt i form av andra åtgärder som främjar integration. Invandrarbefolkningens behov och främjandet av integrationen ska beaktas i kommunens och de andra lokala myndigheternas allmänna planering, verksamhet och uppföljning.

Landskapsregeringen svarar för den allmänna utvecklingen, planeringen och styrningen av integrationspolitiken, utvärderingen och uppföljningen av integrationspolitiken, stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjandet av integrationen, styrningen, rådgivningen och stödet till Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) och utvecklingen av personalens kompetens i arbetet med att främja integrationen och sysselsättningen samt planeringen, upphandlingen och tillsynen i fråga om integrationsutbildning för en invandrare som är registrerad som arbetssökande vid AMS enligt landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.

De lokala myndigheterna ska utveckla integrationen som ett sektorsövergripande samarbete. I samarbetet deltar kommunen, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), AMS och polisen samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster.

Landskapsregeringen ska ta fram och publicera information om det åländska samhället och hålla informationen tillgänglig på olika språk.

Kommunala myndigheter och landskapets myndigheter ska ge invandrare lämplig vägledning och rådgivning om integrationsfrämjande åtgärder och tjänster samt om arbetslivet.

Kommunala integrationsprogram

Kommunen är samordningsansvarig för utvecklandet av invandrarnas integration samt för planeringen och uppföljningen av integration på lokal nivå. Kommunen ska se till att de kommunala tjänsterna lämpar sig även för invandrare. Dessutom ska kommunen se till att den egna personalens kunskap och kompetens i integrationsfrågor utvecklas.

Målet med kommunens integrationsfrämjande är att stödja internationalism, jämlikhet och likabehandling på lokal nivå samt att främja positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Vidare är målet att främja goda etniska relationer och möjliggöra dialog mellan olika kulturer och att skapa delaktighet för invandrarna samt att stödja deras möjligheter att bevara sitt eget språk och sin egen kultur. Kommunen ska beakta invandrarnas behov i sin allmänna planering, verksamhet och uppföljning.

Integrationslagen stadgar att kommunerna, antingen var för sig eller tillsammans, ska göra upp ett integrationsprogram för att främja integrationen och stärka det sektorsövergripande samarbetet. Integrationsprogrammet ska godkännas av kommunfullmäktige och ses över minst vart fjärde år. Kommunerna ska beakta programmet när den kommunala budgeten och ekonomiplanen görs upp.

Första skedets handledning, rådgivning och service

Invandrare har rätt att få vägledning och rådgivning om integrationsfrämjande åtgärder och tjänster samt om arbetslivet av både kommunala myndigheter och landskapets myndigheter. För kommunen handlar det om de olika verksamhetsområdena såsom socialkansli, dag-

A N.F.

hem, skolor med flera. Av landskapets myndigheter är de mest centrala ÅHS, AMS samt gymnasialstadiets utbildningar.

En framgångsrik integration utförs i samarbete med klienter, andra myndigheter och organisationer. Kommunen har att tillse att personalen har behövlig kunskap och kompetens på området.

Inledande kommunal mottagningsservice för flyktingar kan innebära att:

- ordna första bostaden,
- ta emot flyktingarna och följa dem till bostaden,
- ha sektorsövergripande samarbete, hembesök och ordnade träffar,
- ordna informationsträffar i grupp, om bland annat social- och hälsovården, AMS:s och FPA:s service samt fritidssysselsättningar,
- ge information om rättigheter och skyldigheter.

Fortsatt kommunal mottagningsservice för flyktingar kan innebära att:

- granska bostaden och de mest nödvändiga grundtillbehören,
- informera om anländande nya flyktingar till hälsovården, daghem och skolor med flera berörda instanser,
- göra hembesök och visa närmsta omgivningen inklusive exempelvis butiker, banker och hälsovården,
- vägleda om boende i flerfamiljshus, hushållsapparater, användning av tvättstuga, ordningsregler med mera,
- styra till hälsoundersökningar eller ordna hjälp i akuta sjukdomsfall,
- gå igenom dokument och intyg, översätta och hjälpa vid inskrivning i kommunen samt med eventuella polisärenden såsom uppehållstillstånd och pass,
- besöka daghem, skolor eller andra serviceställen tillsammans med klientfamiljen,
- ge rådgivning, vägledning och finnas tillhands för diskussion.

Socialt arbete i kommunen under de tre första åren efter mottagandet kan innebära att:

- kartlägga livssituationen och servicebehovet samt vägleda till tjänster som behövs,
- svara för utkomststödet, förklara om socialskyddet som helhet och ansöka om förmåner av FPA,
- vägleda arbetsföra invandrare till AMS för uppgörande av integrationsplan och att samarbeta med personal vid AMS i frågan,
- göra upp integrationsplaner för personer som förblir utanför arbetslivet, så som hemmaföräldrar, äldre personer, handikappade, barn och unga,
- samarbeta med barnomsorg, skola, vuxenutbildning och andra myndigheter,
- kartlägga flyktingarnas livsskeden och eventuella traumatiska erfarenheter, bedöma vårdbehovet och styra till vård i samarbete med ÅHS och psykologer/psykiatri,
- ge psykosocialt stöd och utreda olika krissituationer,
- ge rådgivning, vägledning och diskutera,
- hjälpa med att inleda ärenden i ansökningar som handlar om familjeåterföreningar och att göra utredningar och ge utlåtanden under processens gång,
- samarbeta med organisationer, föreningar och församlingar inom ramen för varierande verksamheter, fester och vänskapsverksamhet,
- stöda invandrarsammanslutningar.

AK VF

Arbete, utbildning och sysselsättningstjänster

AMS svarar för arbetsmarknadsservicen, förutom den sysselsättningsfrämjande utbildningen, och andra åtgärder som främjar och stöder invandrades sysselsättning och integration för invandrare som har anmält sig som arbetssökande.

Ansvar för inledande kartläggning av förutsättningar för sysselsättning, studier och annan integration, samt av behoven av språkutbildning och andra integrationsfrämjande åtgärder och tjänster, fördelas mellan AMS och kommunen.

Individuella integrationsplaner

En invandrare har rätt till en integrationsplan, om han eller hon är arbetslös och registrerad som arbetssökande vid AMS, eller om han eller hon annat än tillfälligt får utkomststöd, eller med stöd av den inledande kartläggningen bedöms vara i behov av en plan för att integrationen ska främjas. AMS ansvarar huvudsakligen för uppgörandet av de individuella integrationsplanerna för arbetslösa invandrare i arbetsför ålder, medan kommunen ansvarar för att göra upp individuella integrationsplaner för den invandrare som inte bara tillfälligt får utkomststöd eller den som med stöd av den inledande kartläggningen bedöms vara i behov av en plan för att integrationen ska främjas. Såväl AMS som kommunen bör samråda med övriga myndigheter vid framtagandet av individuella integrationsplaner.

Den individuella integrationsplanen är en personlig plan för åtgärder och tjänster i syfte att stödja invandrarens möjligheter att inhämta tillräckliga kunskaper i svenska och andra kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet, och främja möjligheter att delta som en likvärdig medlem i samhällsverksamheten.

Utöver studier i svenska kan, i mån av möjlighet, i integrationsplanen överenskommas om undervisning i invandrarens eget modersmål, samhällsorienterad undervisning, läs- och skrivundervisning samt undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen, integrationsutbildningen och andra individuella åtgärder som främjar integrationen.

I arbetet med integrationsplanen tas hänsyn till invandrarens egna integrationsfrämjande mål. Integrationsplanen och andra relevanta planer som utarbetats för invandraren ska samordnas. Åtgärder enligt integrationsplanen genomförs vid behov genom sektorsövergripande samarbete.

Den myndighet som tillsammans med invandraren utarbetar en integrationsplan ska skriftligen, och på invandrarens begäran muntligen, redogöra för vilka rättigheter och skyldigheter som följer av planen och de anknytande åtgärderna. Den myndighet som utarbetat integrationsplanen ska aktivt tillhandahålla invandraren de åtgärder och tjänster som ingår i hans eller hennes integrationsplan inom ramen för anvisade anslag. Invandraren ska iaktta sin plan och söka sig till och regelbundet delta i den undervisning i svenska som ingår i integrationsplanen och i andra åtgärder och tjänster som överenskommit i planen. AMS och kommunen ska följa genomförandet av den individuella integrationsplanen.

Boende och samhällsplanering

Kommunen sörjer för samhällsplanering och byggnadstillsyn, och tillhandahåller bostäder samt boenden åt personer med särskilda behov. Runtom i landskapet finns även privata hyresvärdar.

I fråga om främjande av integration betonas här särskilt vikten av att motverka fysisk och geografisk segregering i boendet. För en lyckad integrationsprocess framhävs också vikten av tillgång till offentlig service och social samvaro, samt till allmänna kommunikationer, för rörlighet och delaktighet i det omkringliggande samhället.

Barnomsorg och grundskola

Barnomsorg

Barnomsorgen i kommunerna styrs av barnomsorgslagen. Därtill har landskapsregeringen antagit grunder för förundervisningen för att möjliggöra en likvärdig utgångspunkt inför skolstarten för alla barn på Åland. För att vårdnadshavare och föräldrar ska kunna arbeta eller studera erbjuder kommunen barnomsorg för barn under skolåldern, antingen i daghem eller i familjedaghem. För barn med invandrarbakgrund är det viktigt att föräldrarna kan delta i språkundervisning och samtidigt känna trygghet gällande barnomsorgen.

Barnomsorgens målsättning är att ge barnen goda uppväxtvillkor i form av god omvårdnad, lekmöjligheter och en pedagogisk verksamhet som utgår ifrån barnets individuella behov. För barn med särskilda behov finns möjligheter till extra stöd och resurser. Också barn med annat hemspråk får extra stöd och resurser inom projektet "Stöd till barn med annat modersmål än svenska", vilket stöds av landskapsregeringen. Allt arbete sker i samarbete med vårdnadshavare. Vid behov samarbetar barnomsorgens personal med andra myndigheter så som ÅHS, olika terapeuter, psykologer med flera.

Barnomsorgspersonalen bör ha kunskaper i mångkulturalism. Under barnets inskolning i daghemsverksamheten är föräldrakontakten viktig. För att undvika missförstånd rekommenderas det att tolktjänster används i ett inledande skede.

Följande områden behöver särskilt klargöras för att starten i barnomsorgen ska bli lyckad:

- Hur har barnet haft det tidigare i sitt liv, har barnet svåra upplevelser som kan påverka barnets nya vardag i daghemmet?
- Finns, för barnet, viktiga personer kvar i hemlandet?
- Finns släkt och vänner på Åland?
- Vilken religion tillhör man i familjen och vad betyder det för vardagen på daghemmet?
- Familjens inställning till språkinläring och vilka språk talas i hemmet?
- Matvanor?
- Finns särskilda kulturvanor vad gäller klädsel som är viktigt för att barnet ska känna sig väl till mods?
- Inställningen till utflykter eller andra aktiviteter utanför daghemmet?

AK VF

Förundervisning

Barnomsorgslagen ger rätt till minst 20 timmar förundervisning per vecka, året innan barnet börjar i skolan. En barntädgårdslärare ansvarar för planering och genomförande av förundervisningen som har barnets förmågor, möjligheter och intressen som utgångspunkt. Med landskapsregeringens grunder för förundervisning som utgångspunkt gör varje daghem upp en arbetsplan för verksamheten. I förundervisningen ska barnet i enlighet med sina utvecklingsmässiga förutsättningar lära sig att lyssna, koncentrera sig, följa instruktioner, förstå regler och gränser, söka lösning på konflikter och ta ansvar för sina egna handlingar och samvaron i barngruppen. Daghemmet ska informera hemmen om arbetsplanen och om hur förundervisningen organiseras och genomförs.

Grundskolan

Undervisningen för barn med invandrabakgrund ordnas inom ramen för den allmänna undervisningen, där eleverna får stöd utifrån sina individuella behov. Grundskolan ska ge en god allmänbildande grund för fortsatt utbildning och beredskap att möta ett föränderligt samhälle och arbetsliv.

Enligt den åländska grundskolelagen har elever rätt till undervisning enligt läroplanen och handledning under arbetsdagarna. Det är kommunen eller skolnämnden som beslutar om de lokala undervisningsarrangemangen. Undervisningen för inflyttade ordnas i form av stödundervisning som kommunerna erhåller ett särskilt landskapsbidrag för att anordna. Det har inte fastställts någon åländsk timfördelning eller lärokurs för undervisningen. För elever i grundskolan omfattar bidraget fem timmar per vecka och elev. För sexåringar som fortfarande omfattas av barnomsorgen kan daghemmen/kommunen ansöka om bidrag från landskapsregeringen för språkstöd, men det är för tillfället inte specificerat per elev.

Undervisningsgrupperna bildas enligt elevernas åldrar och förutsättningar så att en hälso-sam tillväxt och utveckling för eleverna främjas och säkerställer att målen i läroplanen och i elevernas egna studie- och integrationsplaner uppnås.

För unga med invandrabakgrund som inte fått grundskolans avgångsbetyg strävar man efter att ordna möjligheter för dessa unga att komplettera grundskolestudierna. I undervisningen integreras invandrade elever i förundervisningen eller grundskolan i undervisningsgrupper som motsvarar deras ålder på det sätt som fastställts i varje elevs egna studieplan/integrationsplan.

Socialservice

Invandrare och flyktingar får sin socialservice från samma servicepunkt som kommunens övriga medborgare. På grund av de åländska kommunernas litenhet finns ingen särskild byrå för utlänningsärenden.

Socialarbetets målsättning är att integrera invandrarklienterna i det åländska samhället och dess sätt att fungera, varför de får service enligt samma principer som övriga medborgare.

Under de första besöken till socialkansliet får klienten information om socialskyddet och om sina rättigheter och skyldigheter. Särskilt i början är det viktigt att använda tolk för att förmedla informationen. Distanstolkning har visat sig fungera bra.

Det vuxensociala arbetet

Det vuxensociala arbetet koncentrerar sig på klienternas grundtrygghet och ekonomi. Kommunen bör utse en eller flera personer som koordinerar arbetet och bland annat ansvarar för hanteringen av utkomststöd. Klienterna vägleds till självständighet och en bättre kontroll över sitt liv. Information om missbrukarvård är också viktig. Liksom information om skyddsboende och annan service i samband med familjevåld. Arbetet sker i samarbete med bland annat hälsovården, AMS, FPA med flera. En invandrare som är arbetslös och som har registrerats som arbetssökande hos AMS har rätt till en integrationsplan. I integrationsplanen överenskommer man om den service och de tjänster som behövs för att stödja invandrarens möjligheter till språkundervisning och andra kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet.

Handikappservice

Funktionshindrade invandrare behöver få information om vad som gäller allmänt om funktionshindrade personers rättigheter och service samt om olika myndigheters roll i samband med rehabilitering. Det är viktigt att betona att funktionshinder av olika slag inte behöver vara ett hinder för att kunna studera, arbeta, ha hobbyer och bilda familj. Också en funktionshindrad person ska kunna leva ett så fullgott liv som möjligt. Planerna och metoderna för integration av dess grupper ska vara jämlika och jämförbara med motsvarande grupper bland den övriga befolkningen.

Barnskydd

Servicen till barnfamiljer utgår ifrån det förebyggande arbete som finns tillgängligt för alla i form av barnomsorg, skola, fritid, rådgivning och stöd. Invandrarbarn kan ha svåra erfarenheter bakom sig. Byte av hemland och kultur kan skapa extra press på ungdomar som ska balansera mellan hemmets kultur och det omkringliggande samhällets kultur. Det är inte ovanligt att svåra familjeproblem leder till klientrelationer inom barnskyddet. Kommunen behöver vara uppmärksam på att de öppna stödåtgärder som erbjuds via barnskyddet bör vara anpassade även för invandrarfamiljer. Till exempel gällande tillgången till stödpersoner och stödfamiljer för invandrarbarn. I övrigt ska den plan som kommunen enligt barnskyddslagen är skyldig att utarbeta över kommunens verksamhet för att främja barns och unga personers välfärd och ordnandet av barnskyddet omfatta alla barn och unga oavsett bakgrund.

Äldreomsorg

Inom äldreomsorgen gäller samma sak för invandrare som för den övriga befolkningen, att utgående från behov och gällande lagstiftning utveckla och erbjuda en äldreomsorg som

A V.F

stöder de äldres självständiga livsföring. Kommunen erbjuder hemservice och olika typer av öppna stödtjänster i form av till exempel färdtjänst och matservice för äldre personer. Där till finns olika former av serviceboenden och institutionsvård för dem som har störst vårdbehov. Ett särdrag i många kulturer och traditioner är att barnen tar hand om sina gamla föräldrar i högre grad än vad som är brukligt i det nordiska välfärdssamhället. Det är därför viktigt att invandrare får information om möjligheten att ansöka om stöd för närstående-vård.

I framtiden behöver fokus sättas på personalens språkkunskaper för att bättre kunna svara mot inflyttade äldres behov av vård och omsorg. En positiv trend är att i takt med ökad inflyttning från andra länder ökar också andelen anställd personal med invandrabakgrund i vårdsektorn. En trend som behöver uppmuntras dels för att skapa förståelse för det mångkulturella samhället och dels för att patienter med invandrabakgrund ska förstå vårdssystemet lättare. Dessutom motverkas bristen på arbetskraft.

För att förebygga marginalisering behöver särskild uppmärksamhet riktas till sårbara grupper så som hemmamammor, funktionshindrade och äldre invandrare. För dessa grupper kan en kartläggning av de speciella behoven behöva göras för att framför allt främja den för integrationen så viktiga språkinläringen.

Hälso- och sjukvårdstjänster

Myndigheten Ålands hälso- och sjukvård ("ÅHS") ansvarar för den offentliga hälso- och sjukvården för hela landskapet Åland och är underställd landskapsregeringen. Hälso- och sjukvården omfattar hälsofrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård. Vården erbjuds till hela den bofasta befolkningen men även till besökare oavsett härkomst. ÅHS ska bland mycket annat arbeta för att främja och upprätthålla hälsa och välfärd för befolkningen, att minska hälsoskillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, att säkerställa att hela befolkningen har rätt till sådan hälso- och sjukvård som vars och ens hälsotillstånd förutsätter. På Åland finns också tillgång till privat ordnad hälso- och sjukvård.

Hälso- och sjukvården är uppdelad i primärvård och specialiserad sjukvård. Primärvården är den grundläggande vården, medicinska behandlingen, omvårdnaden, förebyggande hälsoarbete och rehabilitering. Primärvården är inte avgränsad till vissa sjukdomar, åldersgrupper eller patientgrupper, utan den är öppen för alla. Primärvården kan man besöka utan remiss. Den specialiserade sjukvården får man besöka efter remiss från en läkare.

Inom den offentliga hälso- och sjukvården ställs höga krav på beredskap, resurser och särskild kompetens för att bemöta och hantera individer med olika bakgrunder. Hälsocentralen i Mariehamn har en utsedd kontaktperson som får information från kommunerna om invandrare som har anlänt till kommunen och som kommer att besöka hälsocentralen för en allmän hälsoundersökning. Kontaktpersonen på hälsocentralen koordinerar ärenden som anknyter till invandrarnas hälsoundersökningar. Hälsocentralen eller hälsomottagningen kallar klienten till hälsoundersökning så fort som möjligt.

A 27

Hälsoundersökningen berör alla kvotflyktingar och personer som fått asyl, som placerats i landskapet Åland. Till landskapet kan invandrare även anlända på annat sätt, till exempel genom återflyttning eller som en följd av äktenskap eller släktskap. Om invandrarna klart kommer från andra förhållanden än ett välfärdssamhälle i likhet med Finland, utförs en hälsoundersökning på samma sätt som för flyktingar och personer som har fått asyl. I hälsoundersökningen ska även en tolk delta, antingen på plats eller på distans. Hälsoundersökningen omfattar en kartläggning av klientens livsskeden, sociala bakgrund, allmänna hälsotillstånd, eventuella sjukdomar och mediciner samt tidigare vaccinationer. På basis av kartläggningen uppgörs en vårdplan för klienten.

Gemensamt för flyktingar och övriga invandrare är att de har lämnat sin hembygd för en ny och främmande språk- och kulturmiljö. Flyttningen innebär ofta stora förändringar och kan uppfattas som en kris, vilket ökar risken för psykiska svårigheter och för att problem uppstår. Därtill kan invandrarna ha flera svåra erfarenheter i bagaget, så som förföljelse, krig och andra situationer där de befunnit sig i fara. Det är inte ovanligt med ångest, depression, känsla av isolering och främlingskap, osäkerhet om den egna identiteten och psykosomatiska symptom. Den inledande hälsoundersökningen för invandrare ska fungera som en första observation av eventuella psykiska svårigheter. Vid behov kan klienten hänvisas tid inom primärvården där en läkare bedömer patientens vårdbehov. Lindrigare psykiska svårigheter sköts inom primärvården, medan de psykiatriska tjänsterna för medelsvåra och svåra psykiska problem utgör specialistsjukvård och nås genom erhållen remiss från läkare.

Hälso- och sjukvården behöver ha beredskap för att kunna hantera även svåra trauman som antingen kan dyka upp omedelbart eller en tid efter ankomsten till Åland för invandrade personer med anledning av de tidigare erfarenheter och upplevelser som personerna bär med sig.

Medborgarinstitutet

SFI – intensivkurser i svenska för inflyttade

Kurserna i svenska för inflyttade (SFI-kurserna) är utbildningar för arbetssökande, så kallade sysselsättningsfrämjande utbildningar. Kurserna ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering och för att kunna antas till kursen måste man vara registrerad som arbetssökande vid AMS. Ytterligare krav är att man måste bo på Åland och vara införsäkrad vid FPA. Undervisningen förutsätter kunskaper i att läsa och skriva det latinska alfabetet.

Kurserna fokuserar på språk och kommunikation med tonvikt på språkfärdigheterna läsning, hörförståelse, tal och skrivning. Även kultur och samhällskunskap är en viktig del av kursinnehållet.

Kurserna finns på tre nivåer, vilka följer den europeiska nivåskalan för språk.

AK V.F

Allmänna kurser i svenska för inflyttade

De allmänna kurserna i svenska för inflyttade är öppna för alla. Kurserna är inte gratis, utan alla måste betala kursavgift och kursbok. Kurserna hålls på olika nivåer. Också specialkurser kan ordnas, till exempel konversationskurser, kurser i svenskt uttal och kurser som förbereder för Allmänna språkexamina. Även på landsbygden och i skärgården ordnas allmänna kurser i svenska för inflyttade.

Svenska i arbete

Kurserna "Svenska i arbete" ordnas på uppdrag av Ålands landskapsregering. Undervisningen sker delvis på av arbetsgivaren betald arbetstid och delvis på den anställdas fritid. Utbildningen är avgiftsfri för de studerande.

Undervisningen hålls i mindre grupper och studieinnehållet anpassas till de anställdas kunskapsnivå och behov. Vardagssvenska kompletteras med arbetsplatsvokabulär i den mån det behövs. Undervisningen planeras i samråd med arbetsgivaren och de anställda och sker på arbetsplatsen om inte annat överenskommits. Arbetsgivaren ställer undervisningsutrymmen gratis till utbildarens förfogande.

Svenska för personer som inte kan läsa och skriva det latinska alfabetet

Nybörjarkurs i svenska för inflyttade vuxna som inte kan läsa och skriva det latinska alfabetet ordnas för att de studerande ska kunna antas till en SFI-utbildning efter kursen.

Kurser för kvotflyktingar

Medis har ordnat uppdragsutbildningar i svenska för kvotflyktingar vid behov.

Informationskontoret Kompassen

På Medis verkar ett informationskontor, "Kompassen", för inflyttade. På Kompassen kan inflyttade få hjälp med att orientera sig i det åländska samhället. Kompassen verkar på uppdrag av Ålands landskapsregering.

Allmänna språkexamen i svenska som främmande språk

Allmänna språkexamen är ett nationellt språkprov som testar hörförståelse, textförståelse, tal och skrivning. På Medis kan man avlägga provet på grundnivå och mellannivå. Ett godkänt prov på mellannivån motsvarar språkkravet för finskt medborgarskap.

Tolk- och översättningstjänster

Det är bäst att använda tolk när personer som har fått internationellt skydd har att göra med myndigheter. När de nya kommuninvånarna är kvotflyktingar känner man oftast till deras språk på förhand och kan bereda sig på situationen genom att skaffa tolkar som behärskar språket i fråga. För dem som på eget initiativ flyttar till Åland är situationen en annan, det tar förmodligen tid att reda ut vilket språk det är bäst att kommunicera på och när tolkar är tillgängliga.

Myndigheten ska ordna tolkningen

På Åland reglerar förvaltningslagen (ÅFS 2008:9) en allmän serviceskyldighet (5 §), krav på gott språkbruk (6 §) och tolkning (23 §). Den omfattar landskaps- och kommunalförvaltning som ska anlita tolk i ett ärende som har inletts av myndigheten, om en part är allvarligt hörsel- eller talskadad och inte kan göra sig förstådd. Tolk bör även anlitas i ett ärende som har inletts av en myndighet, om en part inte behärskar svenska, om det är skäligt med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna.

Distanstolkning att rekommendera

Tolken behöver inte nödvändigtvis befinna sig på samma plats som parterna, utan distanstolkning via telefon eller video kan användas beroende på situation. För att undvika resekostnader och restid är distanstolkning att rekommendera, eftersom det finns ganska få personer som tolkar ovanliga språk i landet. Därför krävs det bra förhandsplanering för att ordna det inledande mottagandet och att man bokar tolkar i förväg. Tolkarna förmedlas av tolkcentralerna, som finns på olika håll i Finland. På Åland har man även erfarenhet av att anlita Semantix i Sverige.

Kamrathandledare

Om det sedan tidigare finns personer på orten som talar samma språk kan de användas som kamrathandledare men inte som tolkar. En granne eller vän kan vara kamrathandledare bara när man sköter vardagliga och enkla saker, som att gå till affären eller under fritidsaktiviteter. När man uträttar ärenden vid myndigheter eller gå till hälsovårdscentralen använder man alltid tolk. Tolkning ska skötas av proffs.

Kultur, fritid, ungdom och idrott

Den kommunala kultur- och fritidssektorn fyller en viktig funktion i integrationsprocessen. I kulturverksamhet kan ingå musei- och utställningsverksamhet, teater-, dans- och cirkusverksamhet, musikverksamhet samt övrig kulturverksamhet.

De allmänna biblioteken ska tillgodose allmänhetens behov av kunskap, bildning och förströelse och varje kommun ska enligt lag upprätthålla ett allmänt bibliotek, som hålls öppet för samtliga kommuninvånare.

Ungdomsarbete stärker uppväxtvillkoren för unga och stärker deras självbild. I kommunerna erbjuds olika verksamheter för ungdomar, endera i egen regi eller i samarbete med andra kommuner, eller tillsammans med frivillig- och nätverksaktörer.

Idrottsarbetet skapar förutsättningar för invånarna att utöva motion, idrott och annan fritidsverksamhet i syfte att förbättra deras kondition och välmående. Föreningar som ordnar ungdoms- och/eller idrottsverksamhet kan ges kommunalt stöd i olika former.

A V.F

Övriga aktörer

Föreningar och församlingar

Frivilliga föreningar och församlingar i samhället kan erbjuda en meningsfull fritidssysselsättning och utgöra en förenande länk mellan olika befolkningsgrupper och har därför en viktig roll i integrationsprocessen. Runtom på Åland och i kommunerna verkar olika idrotts-, ungdoms-, hembygds- och åtskilliga andra aktivitets- och intresseföreningar. Dessutom finns hjälporganisationer såsom Folkhälsan, Röda Korset och Emmaus, vilka alla kan spela stor roll i främjandet av integrationen och det praktiska genomförandet av flyktingmottagningen. Gemensamt för alla dessa föreningar och organisationer är dock att de inte har något formellt ansvar, utan arbetet baserar sig på frivillighet. Ålands mångkulturella förening är en invandrarförening med säte i Mariehamn, med syfte att främja interkulturellt samarbete och förmedla information om de olika kulturer som är representerade på Åland.

Folkpensionsanstalten

Folkpensionsanstalten (FPA) sköter om den sociala grundtryggheten för alla som bor på Åland, även de som flyttat från ett annat land. För tillfället finns inte någon speciell kundbetjäning för invandrare på FPA i Mariehamn. FPA tar emot ansökningar om social trygghet och ger råd i frågor som berör den sociala tryggheten och förmånerna. Innan ansökan görs ska kunden ha ett finskt personnummer samt uppehållstillstånd eller intyg för uppehållsrätt. FPA:s blanketter finns på svenska, engelska och finska. Broschyrer om flyttning till Finland finns förutom dessa tre språk även på ryska och estniska. Ansökan om social trygghet avgörs av det internationella centret inom FPA och är grunden till övriga sociala förmåner.

Personer som kommit i egenskap av flyktingar och beviljats uppehållstillstånd eller asyl upptas i den sociala tryggheten i Finland, om de har för avsikt att bosätta sig stadigvarande i Finland och dessutom har beviljats ett års uppehållstillstånd. Asylsökande omfattas dock inte av det finländska socialtrygghetssystemet under den tid som deras ansökan behandlas.

Den som har kommit till Finland som kvotflykting omfattas av den sociala tryggheten i Finland från och med flyttningsdagen. Däremot anses en person inte flytta permanent till landet om den beviljas uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skyddsbehov eller annan motsvarande orsak, varvid personen inte heller upptas i den sociala tryggheten i Finland.

Migrationsverket och polisen

Behörig myndighet i invandrar- och utlänningsärenden är Migrationsverket (Migri). Polisens roll är att samla och sammanställa information åt Migri, som fattar beslut i ärendet. Polismyndigheterna sköter uppehållstillstånd för europeiska invandrare och även förlängning av samtliga uppehållstillstånd, arbetstillstånd, medborgaransökningar, asylansökningar samt övriga resedokument som till exempel pass. Polisen samarbetar kring dessa ärenden med berörda myndigheter. På polisens hemsidor ges information på olika språk.

A J.F

Magistraten

Magistraterna är den del av den statliga lokalförvaltningen som sköter om folkbokföringen. Vid magistraten på statens ämbetshus får den inflyttade ett socialskyddssignum samt det görs en anteckning om tillfällig eller varaktig hemkommun. Flyttningsanmälan kan göras till magistraten eller via Posten.

Skattebyrå

Vid skattebyrå på ämbetshuset i Mariehamn får den inflyttade ett skattekort eller ett källskattekort, beroende på arbetes karaktär. Vid skattebyrå finns också information om skatteavtal mellan olika länder.

Befolkning och språk på Åland i dag

Enligt Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB, 2014) har Åland knappt 29 000 invånare, och en befolkningstäthet motsvarande den för hela Finland. Trots sitt geografiska läge och topografiska förutsättningar som ett skärgårdssamhälle har landskapet en växande befolkning, främst tack vare nettoflyttningen. De vanligaste områdena som man flyttar till Åland ifrån, förutom Norden, är Baltikum, Ryssland och Mellanöstern. Den vanligaste åldern på de inflyttade är 30-39 år, alltså arbetsför ålder. Inflyttningen har ökat de senaste 15 åren.

En anmärkningsvärt stor andel av Ålands befolkning har härkomst utanför Åland. Vid utgången av år 2013 hade knappt 2/3 av befolkningen födelseort på Åland. Nära 20 procent var födda i övriga Finland och åtta procent i Sverige. Mer än sex procent av befolkningen hade sitt ursprung från platser utanför Norden. Sett över tid är trenden att flyttningsnettot gentemot Finland minskar, medan det ökar kraftigt gentemot länder utanför Norden.

Ålänningarna har idag 59 olika modersmål och de inflyttade kommer från 92 olika länder med 76 olika medborgarskap. De 860 personer som flyttade till Åland år 2013 kom från 37 olika länder, varav 13 utanför Europa. Antalet utländska medborgare har mer än fördubblats under 2000-talet. För 2013 gällde att av totalt nästan 1 800 personer födda utanför Norden var 450 av dessa födda i Baltikum, 750 i övriga Europa, över 400 i Asien och uppemot 200 i andra delar av världen, eller med okänt ursprungsland.

Ålands demografiska utveckling, med ökande antal och andelar av befolkningen med ursprung utanför Norden och Europa, ställer ökade krav på aktiva och välfungerande integrationsprocesser och integrationsberedskap.

A V.F.

Åland ur invandrarens synvinkel

Åland och det åländska samhället skiljer sig på många sätt från den omvärld i vilken många inflyttare har sitt ursprung. Landskapet utgör en liten, tämligen geografiskt isolerad och glesbefolkad region, utan närhet till någon större stad eller befolkningskoncentration. Det är ett skärgårdssamhälle och präglas även i förhållande till den närmaste omvärlden av ett högt välstånd, men också av en utmärkande småskalighet.

Såväl Åland som övriga Norden kan för individer från andra delar av världen te sig anorlunda även i fråga om politik, ekonomi, administration och religion samt sociala och kulturella mönster med mera. Även klimat samt topografisk och fysisk miljö kan skilja stort från vad man är van vid hemifrån. Upplevda olikheter kan i mottagnings- och integrationssammanhang behöva beaktas och finnas beredskap att hantera.

Åtgärder för framtiden

Kommunens integrationsprogram kan vara av en övergripande karaktär, med målsättningar, riktlinjer och mer eller mindre konkreta åtgärder för att främja integration av invandrare i allmänhet. I det fall kommunen aktivt går in för att ta emot nyanlända flyktingar, förutsätts dock mer precisa åtgärder och mer omfattande beredskap på samtliga områden.

Mottagande av flyktingar ställer stora krav på resurser och kompetens hos mottagande kommun och samhälle i övrigt. Flyktingar kommer inte sällan direkt från avlägsna platser med hög grad av oro, konflikter och utsatthet. Där kan finnas olika slags behov av mer eller mindre akut karaktär, som måste hanteras innan en aktiv integrationsprocess kan bli aktuell.

En lyckad integrationsprocess ställer höga krav på de individuella integrationsplaner som upprättas av kommunen och/eller AMS, beroende på den enskilde invandrarens eller det invandrade hushållets förutsättningar och behov. Integration sker bäst genom etablering i samhället, genom arbete och genom att lära sig svenska så snabbt som möjligt.

Det kommunala programmet för integrationsfrämjande ska följas upp och uppdateras minst vart fjärde år. I samband med uppföljningen kan förslagsvis invandrarnas och flyktingarnas erfarenheter samlas in i form av enkätundersökning eller via intervju. På samma sätt kan olika samarbetspartners utvärdera sina erfarenheter. Beroende på eventuell förändring i upplevda behov kan bland annat konkretiseringar och förtydliganden behövas gällande de olika delarna i programmet.

Ytterligare läsning

Manual med praktisk information för mottagande kommuner vid en framtida flyktingmottagning på Åland (mars 2014, LR), med checklista, juridiskt ramverk, ansvar, finansiering, resursmaterial mm.

www.regeringen.ax/.composer/upload//kansli/Manual_flyktingmottagning_Aland_mars_2014.pdf

www.regeringen.ax/integration (länk till lag, tillämpningsanvisning, LR:s integrationsprogram mm).

Organ Kallelsedatum Kallelsenummer
 Kommunfullmäktige 12.04.2016 3/2016

Sammanträdestid	Tisdagen den 19 april 2016, kl. 19.00
Sammanträdesplats	Servicehuset Tallgården
Protokollet fram- lagt till påseende	Fredagen den 22.04.2016, kl. 09.00 på kommunkansliet i Björby
Kallelsen utfärdad	Sund den 12 april 2016
	Dorita Lindholm ordf.

Ärendets §-nummer Ärende sida

Kfg § 34	Sammanträdet laglighet och beslutförhet.....	3
Kfg § 35	Val av två protokolljusterare	3
Kfg § 36	Godkännande och komplettering av föredragningslista	3
Kfg § 37	Anhållan om tilläggsanslag – gemensamma socialnämnden.....	4
Kfg § 38	Antagande av kommunalt program för integration.....	5
Kfg § 39	Äldreomsorg på distans klientavgift	8
Kfg § 40	Anhållan om användning av dana-arvsmedel	10
Kfg § 41	Principer för försäljning av tomter på bostadsområdet Furumo på Prästö.	12
Kfg § 42	Fastställande av minimipris för tomterna på detaljplaneområdet Furumo.	14
Kfg § 43	Initiativ om flyktingmottagning i Sunds kommun.....	16
Kfg § 44	Val av representant i gemensamma räddningsnämnden	19
Kfg § 45	Val av lantmäterigodemän för åren 2016-2019	20
Kfg § 46	Samarbetsutredning för Norra Ålands kommuner.....	21
Kfg § 47	Delgivningsärenden	26

Denna möteskallelse har anslagits på anslagstavlan för offentliga kungörelser den 12.04.2016

Intygar

Ann-Mari Öster-Karlsson, byråsekreterare

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 34 Sammanträdet laglighet och beslutförhet

19.04.2016 Enligt KomL 42 § skall kallelse till kommunfullmäktiges sammanträde anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka innan sammanträdesdagen och sändas med posten till ledamöterna i fullmäktige och styrelsen. Enligt kommunens egen förvaltningsstadga kapitel 6 fullmäktiges sammanträden § 44 sänds kallelse till fullmäktiges sammanträden minst 6 dagar före sammanträdet. Enligt gällande beslut av kommunfullmäktige (§ 6/2013 kommunfullmäktiges sammanträden annonseras i Sunds aktuellt, förutom att den bör finnas på den kommunala anslagstavlan. Enligt KomL 23 § är kommunfullmäktige beslutför om minst två tredjedelar av ledamöterna, eventuella ersättare medräknade är närvarande.

Enligt § 50 i förvaltningsstadgan skall namnupprop förrättas och ordföranden skall konstatera huruvida kommunfullmäktige är lagligen sammankallat och beslutfört.

Kallelse till detta sammanträde har anslagits och avsänts 12.04.2016.

Beslut:

Kfg § 35 Val av två protokolljusterare

19.04.2016 Enligt kapitel 6 Kommunfullmäktige i kommunens förvaltningsstadga § 76 skall fullmäktiges protokoll justeras av två för ändamålet för var gång valda fullmäktige, såvida fullmäktige inte beslutat annorlunda beträffande något ärende. I enlighet därmed bör två protokolljusterare utses för sammanträdet.

Kommundirektörens förslag:

Kommunfullmäktige torde bestämma tid för protokolljustering, samt utse två protokolljusterare. I tur att justera protokollet är Veronica Frank och Anna Karlsson.

Beslut:

Kfg § 36 Godkännande och komplettering av föredragningslista

19.04.2016 **Beslut:**

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 37**Anhållan om tilläggsanslag – gemensamma socialnämnden**

Sn § 24

25.2.2016

Socialnämnden har utökat behov av anslag för Annan barn och familjevård. Utgifterna är oförutsedda och lagstadgade.

Beräknade kostnader för 2016 är 94 000 euro.

Kommunen erhåller särskilda landskapsandelar för samtliga kostnader, dock med 2-års fördröjning. Omdisponeringar inom individ- och familjeomsorgen bedöms inte som möjliga.

Socialsekreterarens förslag:

Socialnämnden besluter inför kommunstyrelsen anhålla om tilläggsanslag för annan barn och familjevård totalt 94.000 euro.

Socialnämndens beslut:

Förslaget godkändes.

Kst § 58

08.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att godkänna ett tilläggsanslag för annan barn och familjevård på totalt 94.000 euro i enlighet med gemensamma socialnämndens förslag.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kfg § 37

19.04.2016

Beslut:

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 38 Antagande av kommunalt program för integration

Kst § 211

02.11.2015

Enligt LL om främjande av integration (ÅFS 2012/74) § 26, kommunens program för integrationsfrämjande, skall kommunen eller flera kommuner tillsammans göra upp ett program för att främja integrationen och stärka det sektorövergripande samarbetet. Programmet ska godkännas i respektive kommuns kommunfullmäktige och ses över vart fjärde år. Programmet ska beaktas när en budget och en ekonomiplan görs upp i kommunen. Därefter ska integrationsplaner uppgöras som personliga eller familjespecifika.

En modell för kommunernas program för främjande av integration har nu tagits fram i samarbete mellan kommunförbundet, Jomala kommun, Mariehamns stad och Ålands landskapsregering. Förslaget är dokument som är uppbyggt så att det kan antas som sådant till respektive kommuns egna kommunala program för främjande av integration.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar föreslå kommunfullmäktige att anta Sunds kommuns program för främjande av integration för åren 2016 - 2019 enligt bilaga.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst bilaga nr 6/02.11.2015

Kfg § 74

10.11.2015

Beslut:

Återremiss för att förtydliga ansvarsområdena i programmet.

Kfg bilaga nr 9/10.11.2015

Kst § 225

23.11.2015

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen efterhör socialnämndens samt skol- och bildningsnämndens utlåtande om kommunens program för integration samt hur nämnden ser på ansvarsfrågan.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Sn § 10

13.01.2016

Kommunstyrelsen har beslutat efterhöra socialnämndens samt skol- och bildningsnämndens utlåtande, efter att kommunfullmäktige på sitt sammanträde 10.11.2015 § 74 har beslutat att återremittera kommunens program för integ-

Organ

Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum

14.04.2016

ration för åren 2016-2019, för att förtydliga ansvarsområdena i programmet, Bilaga 5.

Enligt LL om främjande av integration ÅFS 2012/74 skall kommunerna ha ett program för integration som godkänns av kommunens fullmäktige. En modell för program har utarbetats med bl.a. Ålands kommunförbund, Ålands landskapsregering, Jomala kommun och Mariehamns stad. Programmet innehåller för kommunerna betydande åtaganden. För kommunens socialservice betyder det att t.ex. en individuell integrationsplan bör göras ifall en invandrare inte endast tillfälligt är i behov av utkomststöd.

Socialsekreterarens förslag:

Socialnämnden föreslår att programmet godkänns enligt bilaga 5 och att kommunen noterar att det medför nya skyldigheter för de olika förvaltningarna. Arbetsinsatserna och kostnaderna för socialförvaltningen bedöms i nuläget som ringa. Vid en större invandring till landskapet behövs dock mer resurser.

Socialnämndens beslut:

Socialnämnden beslöt att programmet godkänns enligt bilaga 5 och att kommunen noterar att det medför nya skyldigheter för de olika förvaltningarna. Socialnämnden vill att kommunstyrelsen tar beslut om att förtydliga ansvarsområden för de olika tjänstemännen.

Skbn § 5

15.02.2016

Kommunstyrelsen efterhör skol- och bildningsnämndens utlåtande om kommunens program för integration för åren 2016-2019, för att förtydliga ansvarsområdena i programmet. Idag finns elever från andra länder, kulturer och språkgrupper inom barnomsorg och skola. Stödundervisning i svenska ges och personalen förkovrar sig i ländernas kultur och traditioner. Skol- och bildningsnämnden beslutar om de lokala undervisningsarrangemangen och i dagsläget räcker stödundervisningen till. Vid en större inflyttning behöver resurserna utökas.

SD:s förslag: Skol- och bildningsnämnden föreslår att programmet godkänns i nuvarande form.

Beslut: Enligt förslag.

Bilaga 3/15.02.2016

Kommunalt program för främjande av integration

Kst § 63

08.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar föreslå kommunfullmäktige att anta Sunds kommuns program för främjande av integration för åren 2016 - 2019 enligt bilaga.

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kommunstyrelsen konstaterar att kommundirektören har det övergripande ansvaret att stärka det sektorövergripande samarbetet som stipuleras i Sunds kommuns program för främjande av integration för åren 2016 – 2019. Sektorcheferna har ansvaret inom respektive sektor.

Beslut:
Bordläggs.

Kst bilaga nr 8/08.03.2016

Kst § 79
21.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar föreslå kommunfullmäktige att anta Sunds kommuns program för främjande av integration för åren 2016 - 2019 enligt bilaga.

Kommunstyrelsen konstaterar att kommundirektören har det övergripande ansvaret att stärka det sektorövergripande samarbetet som stipuleras i Sunds kommuns program för främjande av integration för åren 2016 – 2019. Sektorcheferna har ansvaret inom respektive sektor.

Beslut:
Förslaget godkändes.

Kfg § 38
19.04.2016

Beslut:

Kfg bilaga nr 1/19.04.2016

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 39 Äldreomsorg på distans klientavgift

Sn § 14

01.03.2016

För deltagande i Äldis kan en månadsavgift uppbäras från klienten.

I avgiften ingår hjälp och handledning för att komma igång med Äldis och då det uppstår problem, internet samt det program som sänds ut via skärmen.

En skälig klientavgift beräknas vara 30 euro/månad.

Äldreomsorgsledarens förslag:

Ett tillägg görs till äldreomsorgens klientavgifter där avgiften för att delta i Äldis är 30 euro/månad/klient.

Omsorgsnämndens beslut:

Omsorgsnämnden föreslår för kommunstyrelsen att avgiften för att delta i Äldis fastställs till 30 euro/månad/klient.

Kst § 67

08.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att godkänna omsorgsnämndens förslag att avgiften för att delta i Äldis fastställs till 30 euro/månad/klient.

Beslut:

Återremiss.

Kst § 74

21.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att avgiften för att delta i Äldis fastställs till 20 euro/månad/klient.

Beslut:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att godkänna omsorgsnämndens förslag att avgiften för att delta i Äldis fastställs till 30 euro/månad/klient.

Kst bilaga nr 1/21.03.2016

Organ
Kommunfullmäktige
Kfg § 39
19.04.2016

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Beslut:

Kfg bilaga nr 2/19.04.2016

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kfg § 40 Anhållan om användning av dana-arvsmedel

Sn § 12

01.03.2016

Dana-arvet bör gynna den äldre befolkningen i kommunen. Äldreomsorg på distans är en verksamhet som gynnar kommunens äldre som fortfarande bor hemma. Det främjar klientens möjligheter att bo hemma längre eftersom personen har en meningsfull vardag, blir sedd och kan på ett enkelt sätt ha kontakt med andra äldre som deltar i Äldis. Det finns även möjlighet att få stöd från Tallgårdens personal via Äldis.

Kostnaderna för Äldis är ej budgeterade för 2016. Därmed anhålles om dana-arv för 2016. Från 2017 ska kostnaderna föras in i löpande budget. Från 2017 tas även en månadsavgift tas ut från klienten i samband med att avgifterna för äldreomsorgen justeras.

Totalkostnaden för Sund 2016 beräknas bli (10 klienter + Tallgården)

Administrationskostnad: 0 euro

Teknikkostnad: 7600 euro

Installationsavgifter: 500 euro

Intäkter från klienter: 3600 euro

Äldreomsorgsledarens förslag:

Omsorgsnämnden beslutar att kostnaderna för Äldreomsorg på distans (4302-4228) täcks av dana-arv upp till 4500 euro.

Omsorgsnämndens beslut:

Omsorgsnämnden anhåller hos kommunstyrelsen om att kostnaderna för äldreomsorg på distans kan täckas av danaarv upp till ett belopp om 4500 euro under år 2016.

Kst § 65

08.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att godkänna omsorgsnämndens förslag att kostnaderna för äldreomsorg på distans kan täckas av danaarv upp till ett belopp om 4 500 euro under år 2016.

Beslut:

Återremiss.

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kst § 75

21.03.2016

Om klientavgiften sänks med 10 euro, behöver kommunens finansiering öka med 1200 euro.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att kostnaderna för äldreomsorg på distans kan täckas av danaarv upp till ett belopp om 4 500 euro under år 2016.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kfg § 40

19.04.2016

Beslut:

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kfg § 41 Principer för försäljning av tomter på bostadsområdet Furumo på Prästö.

Btn § 25

03.03.2016

Detaljplaneområdet Furumo har 5 st tomter för egnahemsbebyggelse. Två av tomterna har befintliga byggnader i dåligt skick och bör rivas. Planbestämmelserna möjliggör dock att byggnaderna renoveras.

Tomterna har följande areal:

Tomt 1 kv.7	2.230 m ² .
Tomt 1 kv.8	2.230 m ² .
Tomt 1 kv.9	1.388 m ² .
Tomt 1 kv.10	1.787 m ² .
Tomt 2 kv.10	1.634 m ² .

Kommunteknikerns förslag:

Föreslår följande principer för tomtförsäljning av tomterna på området Furumo.

- 1. Tomterna ska användas för egnahemsbebyggelse och bebyggas i enlighet med fastställd detaljplan.*
- 2. Av kommunfullmäktige fastställt tomtpris utgör minimipris. Finns fler intressenter av samma tomt tillämpas budgivning mellan dessa.*
- 3. Tomt ska vara bebyggd med bostadshus inom fem år räknat från det köpeavtal tecknats. Bostadshuset ska även vara taget i bruk under denna tid.*
- 4. Betalning av tomten görs i en rat inom 30 dagar räknat från köpebrevets undertecknande. I tomtpriset ingår anslutningsrätt till dag- och bdt-vattenavlopp.*
- 5. Ifall tomten inte är bebyggd inom fem år har kommunen återköpsrätt på tomten. Priset vid återköp är 80% av fastställt minimipris.*
- 6. En och samma intressent kan inte köpa fler tomter på området.*

BESLUT

Enligt förslag med tillägg om ytterligare en punkt:

I sådana fall där byggandet av bostadshuset inte är färdigt inom utsatt tid kan kommunen besluta om vite.

Kst § 84

21.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att principerna för försäljning av tomter på bostadsområdet Furumo på Prästö fastslås i enlighet med byggnadstekniska nämndens förslag

Beslut:

Förslaget godkändes med tillägget att punkt 6 stryks.

Kfg § 41

19.04.2016

Beslut:

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kfg § 42 Fastställande av minimipris för tomterna på detaljplaneområdet Furumo.

Btn § 24

03.03.2016

På detaljplaneområdet Furumo finns fem tomter för bostadshus inplanerade. Tomternas storlek är från 1.388 m² till 2.230 m² och den sammanlagda tomtarealen uppgår till 9.269 m². Hela områdets areal är 2,708 ha.

Kostnaderna för byggande av kommunalteknik och förstörande av grävattenfiltret som finns på det intilliggande bostadsområdet har beräknats till 113.000 € exkl moms. Detta ger en kostnad på 12,19 €/m² för bostadstomterna.

Kommunen erhöll området som danaarv år 2008 och enligt kommunfullmäktiges beslut §206/2008 ska danaarvsmedlen användas för Tallgårdens om- och tillbyggnad.

Med ett 5 €/m² tillägg per tomt "öronmärkt" för danaarvet skulle 46.345 € gå till danaarvskontot från försäljning av tomterna på Furumoområdet.

Inom detaljplaneområdet finns även en småbåtshamn inplanerad för tomterna på Furumoområdet samt det intilliggande området Prästösund. Hamnen ligger dock inte inom fastigheten Furumo utan på landskapets jord- och vattenområde och måste först lösas in innan hamnen kan förverkligas. Kostnaderna för förverkligande av väg till hamnen samt plan vid hamnen och småbåtshamn har uppskattats till 80.000 €. Innan man går vidare med hamnprojektet måste förhandlingar göras med landskapsregeringen om köp samt en projektering göras på hamnen så det går att få fram ett mer exakt kostnadsunderlag.

Kommunteknikerns förslag:

Föreslår med att nämnden inför kommunstyrelsen föreslår ett minimipris för tomterna på detaljplaneområdet Furumo om 17,20 €/m². Priset binds till 2016 års kostnadsnivå och justeras ifall området byggs ut i ett senare skede.

Kostnaderna för förverkligande av småbåtshamnen tas inte med i tomtpriset. Båtplatserna säljs styckvis till självkostnadspris när småbåtshamnen byggs. Alternativt kan småbåtshamnen förverkligas av förening/båtklubb.

BESLUT

Efter diskussion beslöt nämnden enligt kommunteknikerns förslag.

Kst § 85

21.03.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att minimipriserna för tomterna på detaljplaneområdet Furumo fastslås enligt byggnadstekniska nämndens förslag.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kfg § 42
19.04.2016

Beslut:

Organ
Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Kfg § 43 Initiativ om flyktingmottagning i Sunds kommun

Kst § 156

21.09.2015

Christer Mattsson har den 4 september 2015 inkommit med ett initiativ om att kommunen skulle utreda möjligheterna att mottaga en flyktingfamilj (4-6 personer) i kommunen.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar tillsätta en arbetsgrupp som utreder möjligheterna till nästa kommunstyrelsemöte. Medlemmar i gruppen: socialsekreteraren, skolföreståndaren, barnomsorgsledaren, kommunteknikern, kommundirektören och 2-3 förtroendevalda.

Beslut:

Förslaget godkändes med tillägget att en förtroendevald, Christer Mattsson, väljs till arbetsgruppen. Kommundirektören utses till sammankallare.

Kst bilaga nr 4/21.09.2015

Kst § 210
02.11.2015

Arbetsgruppen har sammankommit en gång. Det kan konstateras att ur skolans, barnomsorgens samt individ- och familjeomsorgens del finns det möjligheter att ta emot en familj kvotflyktingar.

Det som däremot inte finns är en tillräckligt stor bostad som kommunen varken har ledig eller som ser ut att bli ledig.

Det andra är att en samordning med någon eller några andra kommuner bör ske för att lösa tolktjänster och eventuellt en gemensam flyktingkoordinator på ett ekonomiskt hållbart sätt.

Mer information finns på: <http://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/flyktingmottagning>

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen sänder ärendet till kommunfullmäktige för att efterhöra om kommunfullmäktige ställer sig positiva till mottagandet av en familj kvotflyktingar och därmed ger styrelsen och arbetsgruppen mandat att arbeta vidare på att lösa bostadsfrågan, nödvändiga stödfunktioner och samordningen med någon annan kommun.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst bilaga nr 5/12.10.2015

Kfg § 75

Organ

Kommunfullmäktige

10.11.2015

Sammanträdesdatum

14.04.2016

Beslut:

Tony Ek föreslog att istället för flyktingmottagning skulle kommunen ge ett bidrag till hjälporganisationer. Förslaget vann inget understöd.

Kommunfullmäktige beslöt ställa sig positiva till mottagandet av en familj kvotflyktingar och därmed ges styrelsen och arbetsgruppen mandat att arbeta vidare på att lösa bostadsfrågan, nödvändiga stödfunktioner och samordningen med någon eller några andra kommuner.

Kfg bilaga nr 10/10.11.2015

Kst § 233

23.11.2015

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen ger arbetsgruppen i uppdrag att fortsätta och komma med en utredning över möjligheterna att Sunds kommun kan ta emot en familj kvotflyktingar.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst § 92

11.04.2016

Arbetsgruppen för flyktingmottagning har sammanträtt 2 gånger och har gjort en slutrapport över dess arbete, se bilaga.

Landskapsregeringens flyktingsamordnare Johanna Fogelström presenterar vad flyktingmottagning går ut på samt svarar på frågor.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att Sund tar emot kvotflyktingar, en familj bestående av maximalt 5 personer, under hösten 2016 – våren 2017 och befullmäktigar samtidigt kommundirektören att för kommunens räkning ingå avtal med Egentliga Finlands NTM-central och med ÅHS under förutsättning att kommunfullmäktige godkänner det kommunala programmet för främjande av integration. Eventuella kostnader som inte finns budgeterade för flyktingmottagandet, hanteras främst via tilläggsmedel.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst bilaga nr 1/11.04.2016

Organ
Kommunfullmäktige
Kfg § 43
19.04.2016

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Beslut:

Kfg bilaga nr 3/19.04.2016

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 44**Val av representant i gemensamma räddningsnämnden**

Kst § 83

08.03.2016

Jomala kommun i egenskap av värdkommun för gemensamma räddningsnämnden har den 04.03.2016 inkommit med en skrivelse där det påtalas att lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män gällande gemensamma räddningsnämnden inte uppfylls.

Jomala kommun konstaterar att åtminstone fyra kvinnor totalt måste utses till representanter i nämnden och emedan endast en medlemskommun (Lumparland) utsett en kvinna som ordinarie medlem. Jomala kommun ber övriga kommuner i den gemensamma nämnden att återkomma med ett formellt beslut i ärendet så snabbt som möjligt.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar om förslag till representanter. Förslaget lämnas till kommunfullmäktige för beslut.

Beslut:

Återremiss

Kst bilaga nr 7/08.03.2016

Kst § 96

11.04.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar om förslag till representanter. Förslaget lämnas till kommunfullmäktige för beslut.

Beslut:

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att Agneta Göstas utses till ordinarie ledamot och Didrik Svahn till ersättare i räddningsnämnden.

Kfg § 44

19.04.2016

Beslut:

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 45 Val av lantmäterigodemän för åren 2016-2019

Kst § 31

08.02.2016

Enligt fastighetsbildningslagen (FFS 554/1995) § 6 skall kommunfullmäktige för en tid som motsvarar kommunfullmäktiges mandatperiod välja minst sex personer till godemän vid lantmåteriförrättningar. Den som väljs till godeman skall vara förtrogen med fastighetsfrågor och känna de lokala förhållandena. Angående valbarheten gäller dessutom vad som stadgas om nämndemän vid tingsrätt. Den som är god man skall, innan han börjar utöva sysslan, inför tingsrätten eller jorrdomstolen avge försäkran om att efter bästa förstånd och samvete ärligt fullgöra sin syssla som god man och att därvid inte behandla någon orätt av någon som helst orsak.

Under åren 2002-2015 har uppdraget som lantmäterigodemän handhåfts av Annette Loumann, Per-Erik Lindholm, Henrik Hagström, Johanna Wikström, Christer Lindqvist och Bengt Berglund

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar om förslag till lantmäterigodemän för åren 2016-2019. Förslaget lämnas till kommunfullmäktige för beslut.

Beslut:

Kommunstyrelsen beslöt föreslå för kommunfullmäktige att Anders Carlson, Per-Erik Lindholm, Henrik Hagström, Johanna Wikström, Christer Lindqvist och Bengt Berglund väljs till lantmåteri godemän för åren 2016-2019.

Kfg § 26

16.02.2016

Beslut:

Återremiss.

Kst § 102

11.04.2016

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar om förslag till lantmäterigodemän för åren 2016-2019. Förslaget lämnas till kommunfullmäktige för beslut.

Beslut:

Kommunstyrelsen beslöt föreslå för kommunfullmäktige att Anders Carlson, Kjell Berglund, Henrik Hagström, Johanna Wikström, Henrik Karlsson och Robert Lindeman väljs till lantmåteri godemän för åren 2016-2019.

Kfg § 45

19.04.2016

Beslut:

Organ

Sammanträdesdatum

Kommunfullmäktige

14.04.2016

Kfg § 46

Samarbetsutredning för Norra Ålands kommuner

Kst § 120

16.6.2014

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsens besluter meddela de andra norråländska kommunerna att Sunds kommun ställer sig positiv till att göra en utredning av en norråländsk kommun.

Kommunstyrelsen i Sund föreslår att Finström skall vara huvudman för utredningen och att Sunds kommun ställer sig positiva till utredningen förutsatt att samarbetsmedel erhålls av Ålands landskapsregering

Kommunstyrelsens ordförande, med kommunstyrelsens vice ordförande som suppleant, och kommundirektören, med ekonomichefen som suppleant, fungerar som Sunds representanter för utredningen och eventuell referensgrupp.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst § 92

25.05.2015

Kommundirektörerna för Geta, Finström och Sund har diskuterat projektbeskrivningen som sedermera har sammanställts av Finströms Ekonomichef.

Landskapsregeringen väntas stöda projektet till 80 procent vilket innebär att projektet kommer belasta Sunds kommun ekonomiskt vilket ej är i linje med fullmäktiges beslut § 40/3.6.2014 ovan. Kostnaden för Sund estimeras dock endast till 586 euro.

Finströms kommunstyrelse har även tillfrågat huruvida Saltvik och eller Vårdö kommun vill delta i denna utredning.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår inför kommunfullmäktige att projektbeskrivningen omfattas oavsett om den endast innefattar Geta, Finström och Sund eller om även Saltvik och eller Vårdö inkluderas.

Vidare föreslår kommunstyrelsen att kommunfullmäktige godkänner att projektet belastar Sunds kommun ekonomiskt enligt kostnadsfördelningen i projektbeskrivningen.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst bilaga nr 7a/25.05.2015

Kst bilaga nr 7b/25.05.2015

Organ
Kommunfullmäktige
Kfg § 33
02.06.2015

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Beslut:
Förslaget godkändes.

Kfg bilaga nr 3a/02.06.2015
Kfg bilaga nr 3b/02.06.2015

Kst § 230
23.11.2015

Utredarna Jan-Erik Enestam och Marcus Henricson lade fram och presenterade slutrapporten för "Samarbetsutredning för norra Ålands kommuner" den 12 november 2015.

Konsulternas slutsats och rekommendationer:

"Ovan har två samarbetsmodeller för Norra Ålands kommuner utretts:

- *Ett utvidgat samarbete enligt värdkommunmodellen, och*
- *En modell med Norra Ålands samarbetskommun.*

Ur den kommunala ekonomins, den lokala demokratins och kompetensförsörjningens perspektiv är samarbetskommunmodellen att föredra.

I fråga om samgång mellan kommunerna har tre alternativ utretts:

- *Huvudalternativet där Finström, Geta och Sund går samman och bildar en ny kommun,*
- *Alternativ B där också Saltvik ingår i den nya kommunen, och*
- *Alternativ C där också Saltvik och Vårdö ingår i den nya kommunen.*

De olika alternativen har granskats ur fem perspektiv: Kommunal ekonomi, lokal demokrati, fungerande närservice, intressebevakning och regional utveckling, samt kompetensförsörjning. Granskningen visar att alla tre samgångsalternativ är att föredra framom nuvarande kommunstruktur.

Vi rekommenderar därför att Finströms, Geta och Sunds kommuner riktar en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning till landskapsregeringen.

En stor del av de framtida utmaningar som identifieras i denna utredning gäller det åländska kommunfältet som helhet. Därför är det klokt att söka lösningar som omfattar hela Åland.

Vi rekommenderar därför att landskapsregeringen tar initiativ till en utredning där olika alternativ för Ålands kommunstruktur utreds, t.ex.

- *En kommun för hela Åland,*
- *Tre kommuner: Mariehamn, en landsbygdskommun och en skärgårdskom-*

Organ

Kommunfullmäktige

mun, och

Sammanträdesdatum

14.04.2016

- *Sex kommuner: Mariehamn, Norra Åland, Södra Åland, Brändö, Kumlinge - samt Södra skärgården som består av Föglö, Kökar och Sottunga. ”*
-

Sittande fullmäktige har varit med och beställt utredningen och torde få möjlighet att ta del av utredningen samt ta ställning till utredarnas slutsatser och rekommendationer.

Följande ställningstagande kan kommunfullmäktige ta:

- *Kommunen fortsätter som den gör idag*
- *Gå inför ett utvidgat samarbete enligt värdkommunmodellen*
- *Gå inför en modell med Norra Ålands samarbetskommun.*
- *Förfrågan till landskapsregeringen om kommunindelningsutredning*

Om Sunds kommun går inför en kommunindelningsutredning har kommunen inte därmed sagt ja till ett samgående med någon eller några andra kommuner. En kommunindelningsutredning kan utmynna i en folkomröstning. Efter en kommunindelningsutredning skall kommunfullmäktige i de kommuner som föreslås sammanslås ta slutlig ställning till samgående.

En kommunindelningsutredning ger mera detaljerat fakta om omständigheterna och villkor för ett samgående med en eller flera kommuner. Dessutom hinner det nya landskapsandelsystemet växa fram, så dess effekter blir kända och kan beaktas.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen föreslår för kommunfullmäktige att klart uttala att Sunds kommun skall vända sig till landskapsregeringen med en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning. Sunds kommun önskar att landskapsregeringen i kommunindelningsutredningen ser på alternativen att Sund sammangår med en eller båda av de kommuner som var med om samarbetsutredningen, men även övriga alternativ i enlighet med utredarnas rekommendationer.

Kommunstyrelsen föreslår vidare för kommunfullmäktige att därefter återremittera ärendet till styrelsen för att ärendet kan tas till ett norråländskt presidiummöte i början på 2016. Därefter kan det nytilträdde kommunfullmäktige ta ställning i ärendet inom februari 2016.

Beslut:

Förslaget godkändes

Kst bilaga nr 4/23.11.2015

Organ
Kommunfullmäktige
Kfg § 82
01.12.2015

Sammanträdesdatum
14.04.2016

Beslut:

Kommunfullmäktige återremitterar ärendet till styrelsen för fortsatt beredning så att ärendet kan diskuteras på ett norråländskt presidiummöte i början på 2016. Därefter kan det nytillträdde kommunfullmäktige ta ställning i ärendet inom februari 2016.

Kommunfullmäktige förordar att Sunds kommun skall vända sig till landskapsregeringen med en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning tillsammans med Geta och Finströms kommuner.

Kfg bilaga nr 2/10.11.2015

Kst § 100
11.04.2016

Efter Sunds fullmäktiges riktgivande beslut § 82 per december 2015 har även Getas och Finström respektive fullmäktige behandlat frågan, som även diskuterats vid norråländskt presidiummöte i Sund 15 februari 2016. Tjänstemännen i de deltagande kommunerna har upprättat en slutrapport jämte kostnadsredovisning över projektet. Kommundirektörerna bedömer att utredningsprojektet i stort motsvarat förväntningarna och att det genomförts i enlighet med dokumentet "anhållan om samarbetsunderstöd". Ekonomiskt håller sig projektet inom de ramar som givits för landskapsstöd om 80 procent.

Utredarna Jan-Erik Enestam och Marcus Henricson kommer i sin slutrapport i november 2015 till slutsatsen att samgång vore att föredra och "rekommenderar därför att Finströms, Geta och Sunds kommuner riktar en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning till landskapsregeringen". Som främsta alternativ till samgång för de fram den så kallade samarbetskommunen, med NÅHD som bas, att föredra framom en värdkommunmodell för regionen.

Finström kommunfullmäktiges beslut (Finström KFGE § 106/17.12.2015): Kommunfullmäktige beslutar efter omröstning med rösterna 8 mot 7 enligt Solveig Gestbergs förslag, baserat på inledningen av kommundirektörens förslag gentemot kommunstyrelsen 9.12.2015, att Finströms kommun ställer sig positiv till att gå vidare med en kommunindelningsutredning för de tre kommunerna Finström, Geta och Sund, och öppnar även för andra kommuner i regionen att ansluta sig och ingå i densamma. Frågan återremitteras till kommunstyrelsen för vidare beredning inför det för inkommande mandatperiod tillträdande fullmäktige

Geta kommunfullmäktiges beslut (Geta KFGE § 8/25.1.2016): Kommunfullmäktige beslutar att utredningen enligt bilaga A - KST § 204 antecknas för kännedom och kommunen vidtar inte några vidare åtgärder.

Organ

Kommunfullmäktige

Sammanträdesdatum

14.04.2016

Norra Ålands presidiummöte i Sund (§ 5 Sammanslagingsutredningen och samarbeten): Samarbeten som lyftes och diskuterades: Gemensam näringsnämnd, Tekniska sektorn, Byggnadsinspektion, Fritidssektorn, Portal för regionen.

Kommundirektörens förslag:

Kommunstyrelsen beslutar, i enlighet med samarbetsutredningens rekommendation och det avgångna fullmäktiges riktgivande ställningstagande, att inför det nytillträdda kommunfullmäktige föreslå att Sunds kommun tillsammans med Finström kommun riktar en förfrågan till landskapsregeringen om genomförande av en egentlig kommunindelingsutredning, som i så fall sker i landskapets regi och bekostnad och utan bindande förpliktelser från kommunerna att sedan förverkliga ett samgående.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Kst bilaga nr 6/11.04.2016

Kfg § 46

19.04.2016

Beslut:

Kfg bilaga nr 4/19.04.2016

Organ

Kommunfullmäktige

Kfg § 47

19.04.2016

Delgivningsärenden

Sammanträdesdatum

14.04.2016

1. Kommunstyrelsens protokoll nr 3-5/2016
2. Målsättningsseminariet kl. 8-16 den 10 maj 2016 på Tallgården.

Beräkningskalkyl för Äldreomsorg på Distans

Driftskostnader för tjänsten	Månatligt per skärm	Årligt per skärm
Administrationskostnad	558,70	6 704,45
Teknikkostnad	82,79	993,49
Totalt	641,49	7 697,93

Tjänsten är budgeterad enligt försiktighetsprincipen, dvs. kostnaderna har uppskattats lite högre än vad som förväntas.

Kommunernas kostnader för tjänsten inkl. stödmedel	Månatligt per skärm	Årligt per skärm
Administrationskostnad	0,00	0,00
Teknikkostnad	57,54	690,42
Totalt	57,54	690,42

Övergripande bild

	kommuner 8	klienter 13
Administrationskostnad	53 635,56	
Teknikkostnad	20 863,28	
Totala kostnader	74 498,84	
Danaarvsmedel för admin.	53 635,56	
Täckningsgrad administration	100%	
Danaarvsmedel för teknik	6 364,44	
Täckningsgrad teknik	31%	
Totalt stödmedel	60 000,00	
Totala TG	81%	

Fyll i de ORANGE-markerade cellerna för din kommun för att se vad den månatliga kostnaden och den årliga kostnaden blir för önskat antal skärmar.

Kommuner/deltagare	Ja	Nej	Skärmar	Inkl.stödmedel månadskostnad	Inkl.stödmedel årskostnad
Jomala	1		4	230,14 €	2 761,68 €
Mariehamn	1		5	287,68 €	3 452,10 €
Lumparland	1		1	57,54 €	690,42 €
Föglö	1		2	115,07 €	1 380,84 €
Sund	1		2	115,07 €	1 380,84 €
Brändö	1		2	115,07 €	1 380,84 €
Eckerö	1		4	230,14 €	2 761,68 €
Kumlinge		1		0,00 €	0,00 €
Kökar	1		1	57,54 €	690,42 €
Lemland				0,00 €	0,00 €
Geta				0,00 €	0,00 €
Finström		1		0,00 €	0,00 €
Vårdö		1		0,00 €	0,00 €
Sottunga		1		0,00 €	0,00 €
Hammarland		1		0,00 €	0,00 €
Saltvik		1		0,00 €	0,00 €
Summa	8	6	21	1 208,24 €	14 498,84 €

Äldreomsorg på distans – budget 2016

Kostnader

Kostnaderna är uppdelade i administrationskostnader (fast avgift) och teknikkostnader (rörlig avgift).

Administrationskostnader – Lön, socialavgifter, utbildningskostnader, hyra för lokal, km-ersättningar, telefonkostnader och övriga material och inköp.

Administrationskostnaderna delas upp mellan deltagande kommuner vilket betyder att köparna tillsammans finansierar en gemensam ansvarsperson (fler deltagande kommuner = lägre fast avgift).

Teknikkostnader – Studioteknik, Uppkopplingskostnader, Videokonferensteknik, installationskostnader och tekniska arbetsredskap.

Teknikkostnaderna bygger på antal klienter för den enskilda kommunen. Här betalar berörd kommun endast för sina egna klienters teknik- och servicekostnader.

Intäkter/avgifter

Eventuella avgifter för tjänsten beslutar enskilda kommuner själva om. Jomala kommun har beslutat att ta ut en debiteringsavgift om 30 euro per månad per klient.

Den enskilda kommunen kan även besluta om att klienten själv står för de månatliga kostnader för internet och skärm vilket skulle betyda 77 - 110 euro per månad per klient.

Stödmedel

Stödmedel kommer att sökas från landskapet. På grund av stor osäkerhet kring beviljad summa har vi valt att presentera budgeterat utfall var stödmedel ingår samt var stödmedel inte ingår.

Kalkylerna

Kalkylerna bygger på 10 deltagande kommuner och 19 klienter.

Övriga tilläggstjänster och ej beaktade möjliga tilläggskostnader

Vid ibruktagning av nya skärmar tillkommer en engångskostnad om cirka 80 euro per skärm (beaktat i "kostnadsexempel inkl. installation av nya skärmar").

Vid flytt av redan installerad skärm (relocation) tillkommer en konfigureringskostnad om 40 euro per skärm (ej beaktat i kostnadsexemplet).

Kostnad för internetuppkoppling varierar från 14,95 – 28,95 euro per månad. Beaktat i kalkylen är en kostnad om 28,38 euro per månad.

Önskas nattillsyn tillkommer en månadskostnad om 81 euro per månad för utrustningen (per skärm) och 29 euro per månad för användarprogrammet (endast till bevakande skärm). Installationen är en engångskostnad om 20 euro.

Nedan visas exempel på kostnadsprogressionen vid utökat antal användare. Vid installation av nya skärmar tillkommer en engångskostnad om 80 euro per skärm.

Möjlig egen finansiering visar på exempel om den enskilda kommunen beslutar att debitera klienter 30 euro per månad för tjänsten.

Kostnadsexempel exkl. installation av skärmar				
	Kommun med 2 skärmar	Kommun med 5 skärmar	Kommun med 8 skärmar	Kommun med 10 skärmar
Fast avgift	446,96	446,96	446,96	446,96
Rörlig avgift	158,68	396,70	634,73	793,41
Kostnad per månad	605,64	843,67	1 081,69	1 240,37
Kostnad per år	7 267,74	10 124,01	12 980,28	14 884,47
Möjlig egen finansiering/mån	60,00	150,00	240,00	300,00
Möjlig egen finansiering/år	720,00	1 800,00	2 880,00	3 600,00
Kostnad/mån inkl. eg.fin.	545,64	693,67	841,69	940,37
Kostnad/år inkl. eg.fin.	6 547,74	8 324,01	10 100,28	11 284,47

Samma som ovan men med eventuella stödmedel inräknade.

Kostnadsexempel med eventuella stödmedel				
	Kommun med 2 skärmar	Kommun med 5 skärmar	Kommun med 8 skärmar	Kommun med 10 skärmar
Fast avgift	0,00	0,00	0,00	0,00
Rörlig avgift	126,95	317,36	507,78	634,73
Kostnad per månad	126,95	317,36	507,78	634,73
Kostnad per år	1 523,35	3 808,36	6 093,38	7 616,73
Möjlig egen finansiering/mån	60,00	150,00	240,00	300,00
Möjlig egen finansiering/år	720,00	1 800,00	2 880,00	3 600,00
Kostnad/mån inkl. eg.fin.	66,95	167,36	267,78	334,73
Kostnad/år inkl. eg.fin.	803,35	2 008,36	3 213,38	4 016,73

Jomala kommun har förhoppningar om att projektet beviljas stödmedel om cirka 60 000 euro. Det skulle betyda en täckning av cirka 73 procent av de totala kostnaderna. Dessa stödmedel täcker de gemensamma personalkostnaderna och en liten del av teknikkostnaderna vilket betyder att deltagande kommuner endast betalar för enskilda klienters (kvarvarande) teknikkostnader. Finansieringsgraden beräknas bli enligt nedanstående tabell.

Finansieringsgrad	
Paf-medel	3,40 %
Landskapets dånarv	69,41 %
Klientavgifter*	0,70 %
Totalt	73,51 %

*I ovanstående tabell har klientavgifter beräknas 30 euro per klient per månad. Eventuella klientavgifter fastställs av enskilda kommuners beslutande organ och ingår i den enskilda kommunens egen bokföring (och berör därav inte huvudman för köptjänsten). Tabellen ovan lyfter ett exempel för de enskilda kommunernas täckningsbidrag i helhet.

Nedan visas kostnadsfördelningen beräknat på en uppskattad efterfrågan. Månadskostnaden bygger, som tidigare kalkyler visat, på en fast avgift och en mer rörlig avgift. Ju fler kommuner/deltagare desto billigare fast avgift.

Fördelning enligt uppskattad efterfrågan (exkl. Stödmedel)			
Kommuner/deltagare	Skärmar	Månadskostnad	Årskostnad
1 Eckerö	4	764,33 €	9 171,92 €
2 Mariehamn	4	764,33 €	9 171,92 €
3 Hammarland	4	764,33 €	9 171,92 €
4 Jomala	4	764,33 €	9 171,92 €
5 Föglö	1	526,30 €	6 315,65 €
6 Kökar	2	605,64 €	7 267,74 €
7 Sund	5	843,67 €	10 124,01 €
8 *Enklinge	1	526,30 €	6 315,65 €
9 Geta	2	605,64 €	7 267,74 €
10 Brändö	2	605,64 €	7 267,74 €
Summering	29	6 770,52 €	81 246,20 €

Samma som ovan men med eventuella stödmedel inräknade.

Fördelning enligt uppskattad efterfrågan (inkl. stödmedel)

Kommuner/deltagare	Skärmar	Månadskostnad	Årskostnad
1 Eckerö	4	253,89 €	3 046,69 €
2 Mariehamn	4	253,89 €	3 046,69 €
3 Hammarland	4	253,89 €	3 046,69 €
4 Jomala	4	253,89 €	3 046,69 €
5 Föglö	1	63,47 €	761,67 €
6 Kökar	2	126,95 €	1 523,35 €
7 Sund	5	317,36 €	3 808,36 €
8 *Enklinge	1	63,47 €	761,67 €
9 Geta	2	126,95 €	1 523,35 €
10 Brändö	2	126,95 €	1 523,35 €
Summering	29	1 840,71 €	22 088,51 €

Om samtliga kommuner deltar med exempelvis 38 skärmar ser fördelningen ut som nedan.

Fördelning om samtliga 16 kommuner deltar med totalt 38 skärmar (exkl. Stödmedel)

Kommuner/deltagare	Skärmar	Månadskostnad	Årskostnad
Kommun 1	4	576,93 €	6 923,20 €
Kommun 2	4	576,93 €	6 923,20 €
Kommun 3	2	428,14 €	5 137,71 €
Kommun 4	2	428,14 €	5 137,71 €
Kommun 5	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 6	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 7	5	651,33 €	7 815,95 €
Kommun 8	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 9	3	502,54 €	6 030,46 €
Kommun 10	3	502,54 €	6 030,46 €
Kommun 11	2	428,14 €	5 137,71 €
Kommun 12	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 13	6	725,72 €	8 708,69 €
Kommun 14	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 15	1	353,75 €	4 244,97 €
Kommun 16	1	353,75 €	4 244,97 €
Summering	38	7 296,66 €	87 559,88 €

Viktigt att poängtera är att ju flera kommuner som deltar desto lägre blir kostnaden per skärm. Konceptet följer Landskapets linje om samordning kommunerna emellan.

Ansökan om stödmedel från landskapets danaarv**Äldreomsorg på distans**

Jomala kommun anholder om stödmedel från Landskapets danaarv för att omvandla Öppna Högskolans projekt "Äldreomsorg på distans" till en stödtjänst inom kommunal regi. Uppskattat behov av stödmedel uppgår till 60 000 euro vilket skulle täcka personalkostnaderna samt en del av tekniken för första året.

Hur ska Äldreomsorg på distans genomföras?

Jomala kommun ämnar fortsätta på samma koncept som Öppna Högskolans projekt. Där ingår en administrativ person som handhar all planering av verkställande för tjänsten.

Följande utbud har erbjudits under tidigare år:

- möjlighet att prata point-to-point-samtal (likt skype) med vem som helst som är med i äldis men även med privata datorer som har konfigurerats.
- möjlighet till grupsändningar var klienterna får följa med till olika aktörer och evenemang (högläsning, minnesträning, gymnastik, information om bl.a. sociala förmåner).
- Möjlighet att installera en nattillsynskamera för att underlätta tillsynen under nattetid utan att behöva störa/väcka klienterna.

Vad består kostnaderna av?

Kostnaderna är uppdelade i administrationskostnader (fast avgift) och teknikkostnader (rörlig avgift).

Administrationskostnader – Lön, socialavgifter, utbildningskostnader, hyra för lokal, km-ersättningar, telefonkostnader och övriga material och inköp.

Administrationskostnaderna delas upp mellan deltagande kommuner vilket betyder att köparna tillsammans finansierar en gemensam ansvarsperson (fler deltagande kommuner = lägre fast avgift).

Teknikkostnader – Studioteknik, Uppkopplingskostnader, Videokonferensteknik, installationskostnader och tekniska arbetsredskap.

Teknikkostnaderna bygger på antal klienter för den enskilda kommunen. Här betalar berörd kommun endast för sina egna klienters teknik- och servicekostnader.

Teknikkostnader

Teknik:	
Studioteknik (sändningsrum + box)	3 000,00 €
PC uppkoppling	588,00 €
Videokonferensteknik (skärmar till kommunen)	4 704,00 €
installationskostnader/service (kommunen)	
Videokonferensteknik (skärmar till klienter)	12 071,28 €
Installationskostnader/service	
Tilläggsteknik, arbetsredskap	500,00 €
Teknik totalt	20 863,28 €

Administrationskostnader

Tillkommande kostnader kring personal:	
Lön inkl. semester	34 344,00 €
Socialaavgifter	8 242,56 €
Utbildningskostnader	1 200,00 €
Lokalhyra	2 925,00 €
Km-ersättning	1 584,00 €
Telefon	540,00 €
Övriga kostnader (Köp tjänster, trycksaker, möteskostna	4 800,00 €
Totala kostnader för personal	53 635,56 €

Vilka parter deltar?

En förfrågan har skickats ut till samtliga sexton kommuner varav åtta kommuner tackat ja, fyra kommuner har tackat nej och resterande fyra kommuner har ännu inte inkommit med slutligt svar. Ovanstående kostnadsbeskrivningar är beräknade på detta underlag.

De hittills bekräftade deltagande kommunerna är:

Jomala
 Mariehamn
 Lumparland
 Föglö
 Sund
 Brändö
 Eckerö
 Kökar

Efter att verksamheten kommer igång kommer Jomala kommun att ta kontakt med övriga aktörer som kan ha intresse av att delta. Detta för att skapa en bredare tjänst var klienterna ska få ut så mycket som möjligt av tjänsten samtidigt som kommunerna får möjlighet att effektivisera sin egen organisering/organisation.

Hur säkerställer Jomala kommun att verksamheten fortgår efter första året?

Jomala kommun avser att framställa en så pass kvalitativ må-bra-tv att klienterna får en ökad känsla av trygghet och social samvaro och tiden för hemmaboende förlängs. Vi tror att närståendevården är en serviceform som kommer att öka inom de närmsta åren och det är av yttersta vikt att kunna erbjuda närståendevårdarna en form av avlastning och utveckla närståendevårdens arbetsprocesser.

Genom att skapa en hållbar ekonomisk tjänst som kan jämföras mot andra serviceformer tror vi att flera kommuner kommer att se fördelarna för både det ekonomiska och det hälsofrämjande i tjänsten Äldreomsorg på distans.

I tjänstens vägnar,

Sanna Lindroos,
Äldreomsorgsledare Jomala kommun

Dan Lindblom,
Ekonomichef Jomala kommun

Protokoll fört vid enskild föredragningSocial- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande

Minister
Wille Valve

Föredragande

Socialinspektör
Gunilla Lindqvist

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 47Stödmedel för projekt Äldreomsorg
på distans.**ÅLR 2016/627**

56 S2

Jomala kommun beviljas 60 000 euro från landskapets reserverade testamentesmedel för att sökas för projekt inom äldreomsorgen. Bidraget utbetalas i två rater á 30 000 euro. Utbetalning av den första raten sker efter att landskapsregeringen erhållit beslut om att *Äldreomsorg på distans* fortsätter i kommunal regi enligt ansökan med Jomala kommun som huvudman. Den andra raten utbetalas efter att landskapsregeringen erhållit redogörelse över användningen av den första raten.

Slutredovisning av stödmedlens användning och projektets utfall ska inlämnas till landskapsregeringen senast inom ett och ett halvt år efter utbetalning av första raten. Understöd som utan landskapsregeringens medgivande används för annat än avsett ändamål återkrävs.

Jomala kommun har anhållit om stödmedel från landskapsregeringens testamentesmedel för att omvandla Öppna Högskolans projekt "Äldreomsorg på distans" till en stödtjänst inom kommunal regi.

Balanskonto: 201702, projekt: 6402.

Nr 48

Testamentesmedel äldreomsorg.

ÅLR 2016/904

Med hänvisning till fjärde tilläggsbudgeten för år 2015 beslöt landskapsregeringen att för år 2016 stöda övergången av projektet *Äldreomsorg på distans* till att ingå i kommunernas ordinarie verksamhet med 60 000 euro av cirka 150 000 euro. Resterande medel används för att stöda nya samordningsprojekt inom äldreomsorg och utbetalas under åren 2017 och 2018.

I Budgetförslag nr 6/2014-2015, förslag till fjärde tilläggsbudget för år 2015 framgår att landskapet Åland under år 2014 erhöll ett testamente med tillgångar i form av bankdepositioner, aktier och andelar.

Vid bokslut år 2014 fanns 925 941,37 euro. I samband med fjärde tilläggsbudgeten för år 2015 föreslog landskapsregeringen inför lagtinget att testamentesmedlen används enligt följande:

- kostnader som ännu kan uppstå med anledning av testamentet.
- skötsel av graven.
- cirka 750 000 euro reserveras för byggande av en torrdocka för museifartyget Pommern.
- cirka 150 000 euro reserveras att sökas för projekt inom äldreomsorgen.

Ålands lagting beslöt om antagande av fjärde tilläggsbudget för år 2015 den 9 september 2015.

Nr 49

Avslutande av Handikapprådet
för landskapet Åland.

ÅLR 2013/9327

57 S2

Handikapprådet för landskapet Åland som tillsattes den 8.4.2014 samt den 18.2.2015 har avslutat sitt arbete för mandatperioden och upplöses härmed.

Kommittéarvoden i enlighet med landskapsregeringens beslut om kommittéarvoden är utbetalda.

Arbetsgruppen för mottagande av flyktingar i Sunds kommun

SLUTRAPPORT

Arbetsgruppen har bestått av Erik Nordback, Susann Peltonen, Sebastian Sundblom, Lisbeth Brunila och Jens Andersén.

Arbetsätt

Arbetsgruppen har utgått ifrån praktiska omständigheter i anslutning till mottagande av flyktingar, eftersom olika utredningar som till största delen är tillämpliga också på Sunds kommun redan finns att tillgå. Arbetsgruppen har utgått ifrån ett scenario där kommunen skulle meddela att man har kapacitet att ta emot en flyktingfamilj om 4-6 personer.

Utgående ifrån detta scenario, som av arbetsgruppen uppfattats som realistiskt, har övriga utredningar gjorts.

Kommunal service

Utgående från grundantagandet om att kommunen kan ta emot en familj om 4 - 6 personer har möjligheterna att ge kommunal service till målgruppen utretts. Tosarby daghem och Sunds grundskola har tillräckligt kapacitet för att ta emot barn, dock ställs krav på extra resurser i anslutning till service till barn med annat modersmål än svenska.

Grova skissar på de tilläggsresurser som tolktjänster och språkstödstjänster och specialundervisning som behövs finns som bilaga till denna rapport.

Övrig service som kan komma att behövas är olika former av social service beroende på de individuella behov som flyktingarna har.

I anslutning till övrig service och i samband med uträttande av olika former av ärenden vid andra serviceinrättningar (FPA, AMS, ÅHS osv.) behövs antagligen tolkhjälp som kommunen till största delen sannolikt kommer att stå för.

Bostäder

Arbetsgruppen konstaterar att tillgången på lediga bostäder i kommunen är begränsad. Om det blir aktuellt att ta emot flyktingar kan ett alternativ vara att någon av kommunens hyresbostäder reserveras (hålls tom) när den frigörs, så att bostaden kan ställas till flyktingarnas förfogande. Detta medför kostnader i form av hyresbortfall. Kommunen har 13 hyresbostäder som kan passa familjen, 3-4 av dessa finns i Mångstekta och är mindre aktuella då de ligger bortom landsväg 2. Om inte kommunen kan erbjuda (reserverar) någon av sina egna bostäder bör beredskap finnas att hyra upp bostad på privata marknaden.

Arbetsgruppen konstaterar att eventuella bostäder bör finnas centralt i kommunen för att underlätta integreringen i samhället och skapa möjligheter att smidigt använda sig av kollektivtrafik för att ta sig till sådan service som inte finns i kommunen.

Annan än kommunal service

Ålands Hälso- och Sjukvård ÅHS meddelar att flyktingar hänvisas till allmän sjuk- och hälsovård via normala kanaler. ÅHS har ingen särskild hantering för denna typ av målgrupp.

Arbetsgruppen ställer sig frågande till vilken kapacitet ÅHS de facto har att erbjuda t.ex. psykologtjänster om sådana skulle visa sig nödvändiga.

Tredje sektorns roll

Ideella föreningar i kommunen (Folkhälsan Sund, FRK Sunds avdelning, Västra Sunds Marthaförening) som tillfrågats har meddelat att man har viss beredskap att bistå med olika former av hjälp i händelse av att kommunen meddelar att man har beredskap att ta emot flyktingar. Omfattningen av insatserna är omöjliga att på förhand förutsäga, och båda föreningar konstaterar att man är helt beroende av frivilliga insatser och inställningen från föreningarnas medlemmar.

Öppna frågor

Arbetsgruppen anser att koordineringen av flyktingmottagningen bör ske i samarbete med andra kommuner i landskapet.

Slutsats

Arbetsgruppen konstaterar att tillgången på bostäder är den största enskilda faktorn som påverkar möjligheten att ta emot flyktingar.

Skall kommunen ta emot flyktingar så bör det finnas en ledig, centralt belägen, bostad i kommunen.

När det gäller servicen till flyktingarna och integreringen i samhället så torde det finnas en beredskap att ta emot flyktingar under förutsättning att eventuella tilläggsresurser kan garanteras.

Ett antal öppna frågor kvarstår, främst när det gäller hanteringen och koordineringen av insatserna samt kontakterna med främst ÅHS och övriga inblandade.

Ytterst är dock frågan om flyktingmottagning beroende av kommunens ställningstagande.

KST PROT.NR 15 BIL.NR 4 DAT 23/11 2015

KFC PROT.NR 8 BIL.NR 2 DAT 1/12 2015

MÅNGSYSSLERIET

H&M HENRICSON

KFC PROT.NR 3 BIL.NR 4 DAT 9/4 2016

SAMARBETSUTREDNING FÖR NORRA ÄLANDS KOMMUNER

Slutrapport

Jan-Erik Enestam och Marcus Henricson

November 2015

Förord

Denna slutrapport är resultatet av ett intensivt utredningsarbete under tre månader. I enlighet med uppdraget baserar sig vår utredning i huvudsak på de uppgifter kommunerna försett oss med. Därtill har vi utnyttjat offentliga källor såsom statistik, budgeter, bokslut, olika myndigheters webbplatser etc.

För analys, slutsatser och rekommendationer ansvarar vi givetvis helt och hållet själva.

Under hela projektet har vi upplevt ett starkt stöd och en stor välvilja från representanter för kommunerna, Ålands landskapsregering, Ålands statistik- och utredningsbyrå, Ålands kommunförbund och många andra instanser. Överallt har vi mötts av ett stort intresse och en genuin vilja att bidra till utredningsarbetet.

Av källförteckningen framgår att vi under utredningsarbetets gång intervjuat nästan två dussin personer. Flera av er har också gett värdefulla synpunkter på olika delar av rapporten i arbetets slutskede. Ett stort tack till er alla!

Projektets referensgrupp har bestått av ledande förtroendevalda och tjänstemän i utredningskommunerna. Den har hållit fyra möten och medlemmarna har bidragit med värdefulla synpunkter. Dessutom har kommunernas ledande tjänstemän kontinuerligt bistått oss med faktauppgifter. Det har varit ett sant nöje att samarbeta med er alla.

Vår förhoppning är att denna slutrapport ska vara till nytta när kommunerna drar upp sin strategi för framtiden, och när den tillträdande landskapsregeringen tar sig an framtidens utmaningar för hela det åländska samhället.

Godby, den 12 november 2015

Jan-Erik Enestam

Marcus Henricson

INNEHÅLL:

1	UPPDRAGET	5
2	OMVÄRLDSANALYS	5
2.1	DELEGERING OCH AVTALSBYRÅKRATI	5
2.2	STARK KOMMUNAL SJÄLVSTYRELSE INNEBÄR STÖRRE ANSVAR	6
3	VAD ANSER ÅLÄNNINGARNA OM KOMMUNERNA?	7
3.1	ÅLÄNNINGARNA VILL HA FÄRRE KOMMUNER	7
3.2	FÖRTROENDET FÖR DEN LOKALA DEMOKRATIN ÄR INTE SPECIELLT STARKT	7
4	BEFOLKNING OCH EKONOMI 2015 OCH 2030	8
4.1	BEFOLKNINGEN ÖKAR PÅ SIKT – TROTS STORA VARIATIONER	8
4.2	FÖRSÖRJNINGSKVOTEN FÖRSVAGAS – KAN ALLT FÄRRE FÖRSÖRJA ALLT FLER?	9
4.3	KOMMUNERNAS EKONOMI – EN DEL AV EN STÖRRE HELHET	10
4.4	REFORMEN AV LANDSKAPSANDELSSYSTEMET – ETT PUSSEL SOM LÄGGS JUST NU	11
4.5	SNABBT VÄXANDE DRIFTSKOSTNADER	12
5	JÄMFÖRELSE MED RIKET: NÅGRA KONKRETA EXEMPEL	13
5.1	HÖGRE KOSTNADER FÖR DEN OFFENTLIGA SERVICEN PÅ ÅLAND ÄN I RIKET	13
5.2	TVÅ JÄMFÖRELSEKOMMUNER I RIKET: MALAX OCH KIMITOÖN	13
6	AVTALSBYRÅKRATIN – EN UTMANING FÖR KOMMUNERNA	14
6.1	EN NÖDVÄNDIGHET FÖR SMÅ KOMMUNER?	14
6.2	PROBLEM MED DEMOKRATISK STYRNING, LEDARSKAP OCH KOSTNADSKONTROLL	15
7	ALTERNATIVA SAMARBETSMODELLER	16
7.1	HUR SKA KST-UPPGIFTERNA ORGANISERAS PÅ NORRA ÅLAND?	16
7.2	UTÖKAT SAMARBETE GENOM YTTERLIGARE VÄRDKOMMUNARRANGEMANG	17
7.2.1	FÖR BARNOMSORGEN TILL SKOLFÖRVALTNINGEN!	17
7.2.2	FINSTRÖM ELLER SUND SOM VÄRDKOMMUN FÖR ÄLDREOMSORGEN PÅ NORRA ÅLAND	17
7.2.3	FINSTRÖM SOM VÄRDKOMMUN FÖR TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA STÖDFUNKTIONER	18
7.2.4	PROBLEM MED EN YTTERLIGARE UTBYGGNAD AV VÄRDKOMMUNMODELLEN	19
7.3	NORRA ÅLANDS SAMARBETSKOMMUN	19
7.3.1	BESKRIVNING AV SAMARBETSKOMMUNMODELLEN	19
7.3.2	EN GEMENSAM ORGANISATION FÖR ALLA FUNKTIONER UTOM KOMMUNLEDNING, BARNOMSORG OCH LÅGSTADIEUTBILDNING	20
8	VAD SKULLE EN SAMGÅNG INNEBÄRA?	21
8.1	VILKA REGLER GÄLLER FÖR SAMGÅNG MELLAN ÅLÄNDSKA KOMMUNER?	21
8.1.1	DEN GAMLA KOMMUNINDELNINGSLAGEN GÄLLER	21
8.1.2	LANDSKAPSREGERINGEN BESLUTAR PÅ FÖRSLAG AV KOMMUNER ELLER UTREDARE	21
8.1.3	SAMGÅNGSAVTAL, ORGANISATIONSKOMMISSION OCH VAL	21
8.1.4	SAMMANSLAGNINGSSUNDERSTÖD OCH KOMPENSATION FÖR MINSKADE LANDSKAPSANDELAR	22
8.2	FEM CENTRALA PERSPEKTIV	22

8.3	HUVUDALTERNATIVET: TRE KOMMUNER GÅR SAMMAN	22
8.3.1	KOMMUNAL EKONOMI	23
8.3.2	LOKAL DEMOKRATI	24
8.3.3	FUNGERANDE NÄRSERVICE	25
8.3.4	INTRESSEBEVAKNING OCH REGIONAL UTVECKLING	26
8.3.5	KOMPETENSFÖRSÖRJNING	26
8.4	ALTERNATIV B: FYRA KOMMUNER GÅR SAMMAN	27
8.4.1	KOMMUNAL EKONOMI	27
8.4.2	LOKAL DEMOKRATI	28
8.4.3	FUNGERANDE NÄRSERVICE	28
8.4.4	INTRESSEBEVAKNING OCH REGIONAL UTVECKLING	28
8.4.5	KOMPETENSFÖRSÖRJNING	28
8.5	ALTERNATIV C: FEM KOMMUNER GÅR SAMMAN	29
8.5.1	KOMMUNAL EKONOMI	29
8.5.2	LOKAL DEMOKRATI	29
8.5.3	FUNGERANDE NÄRSERVICE	30
8.5.4	INTRESSEBEVAKNING OCH REGIONAL UTVECKLING	30
8.5.5	KOMPETENSFÖRSÖRJNING	30
9	SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER	31
10	KÄLLOR	32
10.1	SKRIFTLIGA KÄLLOR	32
10.2	PERSONLIGA INTERVJUER	33
11	BILAGOR	34
12	UTREDARNAS KONTAKTUPPGIFTER	45

1 Uppdraget

Finströms kommun har i juni 2015 begärt offert på experttjänster avseende en samarbetsutredning för kommunerna Finström, Geta och Sund. Till offertbegäran fogades en projektbeskrivning och en leveransspecifikation. Tidsfristen för utredningen sattes till den 13 november 2015.

Offertbegäran med bilagor har godkänts i samtliga tre kommuners fullmäktige. Man har ansökt om och fått ekonomiskt stöd för projektet av Ålands landskapsregering.

Efter konkurrensutsättning valdes Mångsyssleriet Ab till konsult, med minister Jan-Erik Enestam som ansvarig utredare. I enlighet med offerten utförs utredningen tillsammans med juris kandidat Marcus Henricson från H&M Henricson Öb.

Enligt projektplanen är projektets huvudsyfte att ta fram ett underlag så att landskapsregeringen på kommunernas begäran kan tillsätta en kommunindelningsutredare. Andra syften med projektet är att ta fram konkreta förslag till samarbeten mellan kommunerna och relevanta nyckeltal.

För kommunerna ska utredningen utgöra en grund för att fatta beslut om att gå vidare med en kommunindelningsutredning eller utökade samarbeten. För landskapsregeringen ska utredningen utgöra faktaunderlag för bedömningen huruvida en kommunindelningsutredning ska tillsättas. Helhetsprocessen och tidtabellen beskrivs närmare i bilaga 1.

Saltviks och Vårdö kommuner har erbjudits möjlighet att delta i utredningsarbetet men tackat nej. I uppdraget ingår ändå att på ett allmänt plan beskriva vad ett närmare samarbete eller en samgång som även omfattar Saltvik och/eller Vårdö kunde innebära. Samtidigt hoppas vi att utredningens faktainnehåll ska vara till nytta också i deras fortsatta utvecklingsarbete, oberoende av vilka lösningar de väljer för framtiden.

Finström, Geta och Sund benämns nedan utredningskommuner, Saltvik och Vårdö referenskommuner. För de sistnämndas del presenteras grundfakta då det är relevant ur ett helhetsperspektiv eller för att jämföra med utredningskommunerna. Utrednings- och referenskommunerna benämns nedan Norra Ålands kommuner.

2 Omvärldsanalys

Kännetecknande för de åländska kommunernas verksamhetsmiljö är en stark, dubbel självstyrelse: Landskapet Åland har en stark självstyrelse i förhållande till riket och har egen lagstiftnings- och myndighetsbehörighet inom många sektorer. Samtidigt är de åländska kommunernas självstyrelse i vissa avseenden starkare än i riket eller de andra nordiska länderna.

2.1 Delegering och avtalsbyråkrati

Inom ramen för landskapets självstyrelse har en del sådana uppgifter som kommunerna ansvarar för i riket övertagits av landskapsförvaltningen. De viktigaste exemplen är

- Hälso- och sjukvården i sin helhet,
- Miljö- och hälsoskyddet samt veterinärvården, och

- Utbildningen på gymnasialstadiet, som i riket motsvaras av gymnasierna och yrkesutbildningen på andra stadiet.

Dessutom har de åländska kommunerna genom egna beslut organiserat en betydande del av sina uppgifter gemensamt. Kommunerna har inlett samarbete i olika former och i olika kommunsammansättningar för olika uppgifter. Med tiden har det uppstått ett komplicerat, svåröverskådligt nätverk av olika samarbetsformer och konstellationer. De samarbetsformer där utredningskommunerna ingår framgår av bilaga 14.

För fullmäktigeledamöterna i en enskild kommun har det därför i praktiken blivit mycket svårt att överblicka hur helheten fungerar och hur invånarnas skattepengar används. Denna "avtalsbyråkrati" granskas närmare i ett senare kapitel.

2.2 Stark kommunal självstyrelse innebär större ansvar

Den åländska lagstiftning som styr kommunernas verksamhet, ekonomi och förvaltning är betydligt mindre detaljerad än motsvarande lagstiftning i riket. De åländska kommunernas självstyrelse är därför i många avseenden mer omfattande. Det handlar om en principiell skillnad som genomsyrar hela lagstiftningen.

Skillnaden illustreras bäst genom ett par exempel på bestämmelser i rikslagstiftningen som helt saknar motsvarighet i åländsk lagstiftning:

- Enligt den finländska kommunallagen ska kommunens budget och ekonomiplan vara i balans eller visa överskott. Kommunens ekonomiska nyckeltal ska uppfylla en rad kriterier i fråga om årsbidrag, skatteprocent, lånebelopp per invånare och relativ skuldsättning. En kommun som två år i rad underskrider gränsvärdena anses befinna sig i en speciellt svår ekonomisk ställning och blir föremål för ett utvärderingsförfarande som leds av finansministeriet. Om kommunen därefter inte vidtar tillräckliga åtgärder för att sanera sin ekonomi, kan finansministeriet besluta om en utredning som syftar till att ändra kommunindelningen.
- Enligt den finländska markanvändnings- och bygglagen ska varje landskap ha en landskapsplan som styr kommunernas general- och detaljplanering. Miljöministeriet och de regionala närings-, trafik- och miljöcentralerna utövar detaljerad tillsyn över kommunernas planläggning. De statliga myndigheterna kan bl.a. ålägga kommunerna att inleda planeringen av ett visst område eller uppmana kommunen att rätta en plan som fullmäktige godkänt. Om kommunen inte följer rättelseuppsmaningen, förfaller planen.

Också i flera andra avseenden är de åländska kommunernas självstyrelse relativt omfattande. I många frågor har landskapsregeringen inte lika långtgående befogenheter och skyldigheter som myndigheterna i riket att övervaka och styra kommunernas verksamhet, ekonomi och förvaltning.

Därmed bär de åländska kommunerna också ett större ansvar för att utveckla sin verksamhet, sin ekonomi och sitt område. De bör själva se till att de har förutsättningar att sköta sina uppgifter framgångsrikt nu och i framtiden. Vid behov bör de också själva ta initiativ till förändringar i kommun- och servicestrukturen.

3 Vad anser ålänningarna om kommunerna?

3.1 Ålänningarna vill ha färre kommuner

Den mest omfattande undersökning med fokus på kommunerna som gjorts på Åland är Ålands statistik- och utredningsbyrås utredning *Invånarnas syn på kommunernas verksamhet och organisation*. I enkäten, som besvarades av 1 056 ålänningar, ställdes en rad frågor om hur ålänningarna ser på den egna kommunens service, beslutsfattande och ekonomi, den lokala demokratin samt samarbete och samgång mellan kommuner.

Svaren indelades i de tre regionerna Mariehamn, landsbygden och skärgården. Resultaten redovisas inte kommunvis. Dock kan man anta att Norra Ålands kommuner i de flesta avseenden rätt väl motsvarar genomsnittet för landsbygden.

Påståendet "Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre" stöddes av 59 % av landskommunernas invånare. När det gäller den egna kommunen är stödet för kommunsamgångar något lägre, men fortfarande betydande. Av de tillfrågade instämde 56 % av landskommunernas invånare helt eller delvis i påståendet "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner". Resultaten beskrivs närmare i bilaga 2.

Ett rimligt antagande är att de trender som framkommer i enkäten snarast förstärkts under de senaste fem åren. Till detta finns flera skäl:

- Sedan ÅSUB:s utredning gjordes har inga förändringar gjorts i den åländska kommunstrukturen och inga betydande ändringar i kommunernas uppgifter eller skötseln av dem,
- Däremot har kommunernas ekonomiska utmaningar ökat, och
- Under de senaste åren har därför en livlig offentlig debatt förts om kommunstrukturen och andra administrativa strukturer på Åland.

Av de skäl som anges ovan bör ÅSUB:s undersökning fortfarande anses relevant i de flesta frågor som gäller kommunernas sätt att sköta sin service, sin ekonomi och den lokala demokratin samt i frågor om samarbete eller samgång mellan kommuner. I flera av de följande kapitlen hänvisas därför till undersökningen.

Inför lagtings- och kommunalvalet hösten 2015 gjorde Ålandstidningen en enkät där man bl.a. frågade ålänningarna om deras inställning till kommunsammanslagningar. Enkäten besvarades av 300 personer och kan anses relativt tillförlitlig, även om den inte uppfyller strikta krav på statistisk signifikans. Resultatet i fråga om kommunsammanslagningar är helt i linje med ÅSUB:s omfattande undersökning: Två tredjedelar av de tillfrågade vill ha färre kommuner på Åland.

3.2 Förtroendet för den lokala demokratin är inte speciellt starkt

Av landskommunernas invånare instämde endast 23 % i påståendet "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut", och 30 % i påståendet "Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt". Endast 23 % av landskommunernas invånare instämde helt eller delvis

i påståendet "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna".

Man har inte heller speciellt stort förtroende för kommunens strategiska ledning. Endast 24 % av landskommunernas invånare instämde helt eller delvis i påståendet "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut". Här var dock andelen neutrala svar väldigt hög, vilket tyder på att invånarna upplever att de inte känner till beslutsfattandet i kommunen så bra att de kan svara på frågan.

Slutsatsen är tydlig: Trots att kommunerna på den åländska landsbygden är relativt små, är invånarnas förtroende för den lokala demokratin inte speciellt starkt. De känner inte heller till kommunens beslutsfattande så bra att de anser sig kunna ha en tydlig åsikt om det.

Små kommuner verkar alltså inte automatiskt innebära en bättre fungerande lokal demokrati, större upplevd öppenhet, större förtroende för kommunens strategiska ledning eller att invånarna identifierar sig starkare med den egna hemkommunen.

4 Befolkning och ekonomi 2015 och 2030

4.1 Befolkningen ökar på sikt – trots stora variationer

Sedan år 2000 har Ålands befolkning ökat med 12 %. Också på Norra Åland har utvecklingen varit positiv, men svagare än för hela Åland: I Finström har befolkningen ökat med 10 %, i Geta med 3 % och i Sund med 2 %. Saltviks befolkning har ökat med 9 % och Vårdös med 7 %.

Ålands befolkning har ökat varje år sedan 1987. Under 2015 har utvecklingen varit betydligt svagare: För de tre första kvartalen (januari–september 2015) noteras en befolkningsminskning på -43 personer. Under motsvarande period 2014 ökade Ålands befolkning med 209 personer.

Prognosen i november 2015 är att hela Ålands befolkningsutveckling för 2015 kommer att sluta någonstans mellan -50 och +50 personer. Det är alltså möjligt att Ålands befolkning minskar för första gången på 28 år.

Befolkningsutvecklingen beror dels på födelsenettot, dvs. skillnaden mellan antalet födda och avlidna, dels på flyttningsnettot, dvs. skillnaden mellan antalet in- och utflyttare. För januari–september 2015 var födelsenettot -19 personer, jämfört med +40 under motsvarande period 2014. Mest dramatisk är dock förändringen i flyttningsnettot, som sjunkit från +169 till -24 personer.

Under samma tid har de tre utredningskommunernas befolkning sammanlagt ökat marginellt, med fem personer eller 0,1 %. Finströms befolkning har ökat med tre och Getas med sju personer, medan Sunds befolkning minskat med fem personer. Saltviks befolkning har minskat med fem och Vårdös ökat med nio personer. Befolkningsutvecklingen under de tre första kvartalen 2015 beskrivs närmare i bilaga 3.

På längre sikt visar prognoserna ändå att Åland kommer att ha en befolkningsökning i samma storleksordning som hittills under 2000-talet. ÅSUB räknar i sin prognos med att utredningskommunernas befolkning fram till 2030 ökar med sammanlagt drygt 400 personer

eller 10 %. Under samma period beräknas hela Ålands befolkning öka med 13 %. Bland de åländska kommunerna antas Jomalas befolkning öka snabbast, med 27 % från 2014 till 2030. Prognosen beskrivs närmare i bilaga 4.

Av minst lika stort intresse som befolkningsökningen är ändå den så kallade försörjningskvoten, dvs. antalet barn och äldre i förhållande till antalet invånare i arbetsför ålder.

4.2 Försörjningskvoten försvagas – kan allt färre försörja allt fler?

Ur ett folkhälsoperspektiv är den snabba, obrutna ökningen av medellivslängden under de senaste 70 åren en enorm framgång. Här ser utvecklingen likadan ut på Åland som i riket och i Västeuropa i stort.

En viktig bakgrundsfaktor är ökningen av det ekonomiska välståndet. Lika viktiga är de målmedvetna och systematiska satsningar på förebyggande folkhälsoarbete och hälsofostran som genomsyrat samhället under det gångna halvsekle.

Denna i grunden positiva utveckling medför ändå en rad nya samhällspolitiska och ekonomiska utmaningar. För närvarande kännetecknas situationen på Åland bland annat av

- En allt större andel äldre som lever till allt högre ålder,
- Bibehållen pensionsålder och ett oförändrat pensionssystem i övrigt,
- Ständigt ökande kostnader för landskapets och kommunernas offentliga service,
- Oförändrad nativitet som förutspås sjunka på sikt, och
- En obetydlig nettoinflyttning av personer i arbetsför ålder.

Dessa faktorer sammantaget innebär att ett oförändrat eller minskande antal personer i arbetsför ålder ska finansiera ett ökande servicebehov för barn, unga och äldre. Vi står inför en dramatiskt försvagad försörjningskvot.

För kommunernas förutsättningar att sköta sina uppgifter i framtiden är försörjningskvoten av avgörande betydelse. Den har direkt betydelse för

- Kommunernas skattebas,
- Trycket att höja pensionspremierna,
- Behovet av service till äldre, och
- Tillgången till arbetskraft.

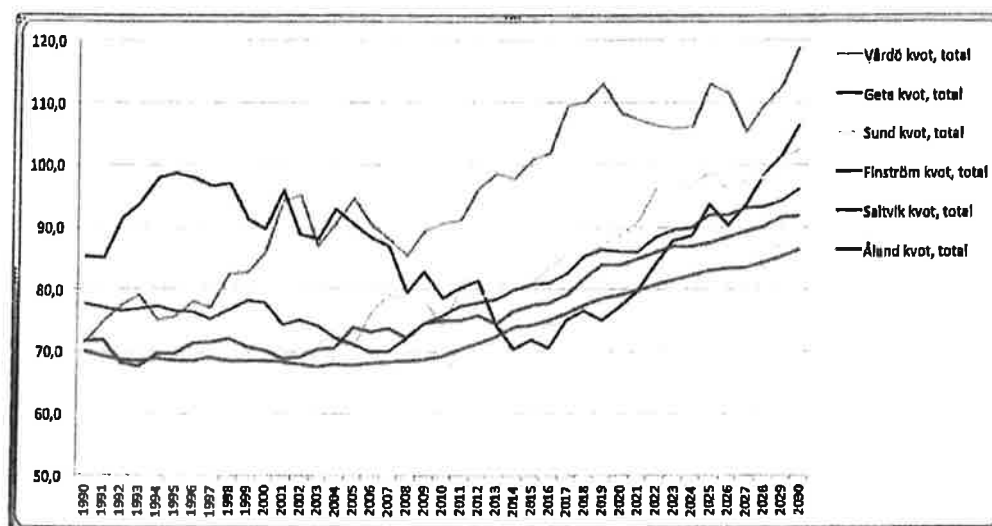
Ålands försörjningskvot har redan försvagats under ett antal år. Dessvärre ser den utvecklingen ut att fortsätta och accelerera under den närmaste framtiden. För Norra Ålands kommuner, med undantag för Finström, räknar man med att försörjningskvoten kommer att försvagas snabbare än för Åland som helhet.

I synnerhet den snabbt ökande andelen invånare över 65 år innebär stora utmaningar för kommunerna. Deras andel är redan nu större i utredningskommunerna än på Åland i medeltal, och andelen beräknas öka snabbare än i hela landskapet. Försörjningskvotens utveckling beskrivs närmare i bilaga 5.

Nuläge och prognos, andel av invånarna som fyllt 65 år:

År	2014	2030
Norra Åland	21,7 %	28,7 %
Hela Åland	20,4 %	25,7 %

När man beskriver försörjningskvotens utveckling i grafisk form blir både helhetstrenden och skillnaderna mellan kommunerna väldigt tydlig. För Norra Åland förutspås 2030 en betydligt svagare försörjningskvot än för Åland som helhet. Antalet 0–19-åringar och över 65-åringar i förhållande till antalet 20–64-åringar förutspås stiga kraftigt i Norra Ålands kommuner fram till 2030:

Prognos för försörjningskvoten: Antal 0–19-åringar och 65 år fyllda i förhållande till antalet 20–64-åringar fram till 2030 för Norra Ålands kommuner och hela Åland. Källa: ÅSUB.

Om den prognostiserade utvecklingen förverkligas, får det en rad konsekvenser för kommunerna. Viktigast med tanke på kommunernas framtida förutsättningar att sköta sina uppgifter är att

- Kommunernas skattebas försvagas då andelen invånare i arbetsför ålder minskar,
- Konkurrensen om kompetent arbetskraft hårdnar, vilket driver upp personalkostnaderna,
- De kommunala pensionspremierna måste höjas för att finansiera de ökande pensionskostnaderna,
- Behovet av äldreomsorg och andra tjänster till äldre ökar,
- En allt större andel av de äldre lever allt längre, vilket ökar vårdbehovet per person, och
- En del av de nuvarande kommunerna ser ut att ha ett fortsatt svagt underlag för barnomsorg och grundskola, vilket gör det svårt att organisera de verksamheterna till rimlig kostnad och med bibehållen kvalitet.

4.3 Kommunernas ekonomi – en del av en större helhet

Ålands nationalbruttoprodukt minskade både under 2011 och 2012. Därefter har den enligt preliminära beräkningar vuxit med mellan 0,5 och 1,3 % per år. Därmed har tillväxten på Åland de senaste åren varit starkare än i riket, men svagare än i Sverige. Tidigare i år har

prognosen för 2015 varit negativ. I oktober 2015 ändrade dock ÅSUB sin BNP-prognos för hela året från negativ till svagt positiv.

Finansieringen av Ålands offentliga sektor, som består av landskapet och kommunerna, är i hög grad beroende av hur den finländska ekonomin utvecklas. Det årliga avräkningsbelopp, "klumpsumman" i folkmun, som finska staten betalar till landskapet utgör ca 75 % av landskapets finansiering. Det utgör 0,45 % av inkomsterna i statsbokslutet med undantag av statens upplåning. Landskapet bidrar i sin tur till kommunernas finansiering med ca 35 miljoner euro per år genom systemet med landskapsandelar.

Enligt preliminära beräkningar ökade de åländska kommunernas intäkter av inkomstskatten med 4,8 % från 2013 till 2014. Mer än hälften av ökningen beror dock på höjda skattesatser.

Landskapsandelarnas andel av kommunens totala skattefinansiering, som beskrivs närmare i bilaga 6, var 2014 i

- Finström 28 %,
- Geta 62 %,
- Sund 39 %,
- Saltvik 33 %,
- Vårdö 54 %, och
- De åländska kommunerna sammanlagt 24 %.

Alla Norra Ålands kommuner är alltså, i något varierande grad, beroende av landskapsandelar för att finansiera sin verksamhet. Deras framtida finansiering är därför i hög grad beroende av

- Landskapets, och därmed rikets, ekonomiska utsikter, och
- Hur landskapsandelssystemet utformas i framtiden.

4.4 Reformen av landskapsandelssystemet – ett pussel som läggs just nu

Under förra mandatperioden startade landskapsregeringen en reform av landskapsandelssystemet. Den regering som tillträder hösten 2015 har ambitionen att slutföra reformen så att ett nytt system kan träda i kraft 2018.

I skrivande stund är innehållet i det kommande systemet inte klart. Några tendenser kan ändå identifieras redan nu. Enligt vår bedömning kommer reformen sannolikt att innebära bl.a. följande förändringar ur kommunernas perspektiv:

- Det totala beloppet av landskapsandelarna till kommunerna kommer inte att öka, snarare minska på sikt,
- En del av landskapsandelarna kommer att användas för att stöda kommuner med låga skatteinkomster per invånare,
- Bosättningsstrukturen, dvs. antalet invånare per kvadratkilometer landyta, kommer inte längre att påverka en kommuns landskapsandelar,
- Skärgårdskommuner kommer fortsättningsvis att få högre landskapsandelar än andra kommuner.

Sannolikt kommer ett första förslag till nytt landskapsandelssystem att bli klart i januari 2016. Eventuellt kan ett färdigt lagförslag föreligga inom 2016. I så fall kan den nya lagstiftningen

träda i kraft tidigast från och med 2018. I fråga om landskapsandelssystemet bygger denna utredning på följande antaganden:

- Landskapet kommer också framöver att delta i kommunernas finansiering genom landskapsandelar,
- Norra Ålands kommuners andel av landskapsandelarna kommer att vara på liknande nivå som i nuvarande system, och
- Problemet med "trappstegseffekter" kommer att försvinna då bosättningsstrukturen inte längre påverkar landskapsandelarnas belopp.

Det sistnämnda problemet behandlas närmare i samband med bedömningen av olika samgångsalternativ.

4.5 Snabbt växande driftskostnader

Under de fem senaste åren har driftskostnaderna netto per invånare i alla Norra Ålands kommuner utom Sund ökat betydligt snabbare än i de åländska kommunerna i medeltal. Skillnaderna förklaras inte av några uppenbara yttre faktorer. Kostnadsutvecklingen fördelar sig också väldigt olika mellan åren i de olika kommunerna.

Eftersom de flesta kommuner är relativt små, kan enskilda händelser slå ut kraftigt i kostnadsjämförelsen. I en kommun med ett tusental invånare kan t.ex. ett resurskrävande individärende inom socialvården kosta mer än en inkomstskatteprocent. Ökningen i nettokostnader (verksamhetsbidrag) 2010–2014, som beskrivs närmare i bilaga 7, var i

- Finström 7,7 %,
- Geta 12,5 %,
- Sund 0,2 %,
- Saltvik 11,6 %,
- Vårdö 19,5 %, och
- De åländska kommunerna sammanlagt 5,3 %.

I Norra Ålands kommuner har skatteinkomsterna per invånare i regel legat under Ålands medeltal, så även 2014. Också skatteinkomsternas procentuella tillväxt 2010–2014 har varit svagare än på Åland som helhet. I referenskommunerna Saltvik och Vårdö däremot har skatteinkomsterna per invånare ökat snabbare än medeltalet. Kommunernas skatteinkomster beskrivs närmare i bilaga 9.

Skillnaden i skattesatser är betydande mellan de norråländska kommunerna. Inkomstskatteprocenten ligger i Finström, Sund och Vårdö över och i Geta och Saltvik under medeltalet för hela Åland. Ingen av de norråländska kommunerna har höjt sina skattesatser från 2014 till 2015. Kommunernas skattesatser beskrivs närmare i bilaga 10.

Den beskattningsbara inkomsten per invånare ligger klart under Ålands medeltal i alla Norra Ålands kommuner. Den varierar mellan 61 % av Ålands medeltal i Geta och 90 % i Saltvik. Den beskattningsbara inkomsten per invånare beskrivs närmare i bilaga 11.

Under de fem senaste åren har kommunernas lånebörda per invånare minskat kännbart i alla utredningskommuner. Den är dock fortfarande relativt hög. Finströms lånebörda ligger 55 % över och Getas lånebörda 43 % under Ålands medeltal. Sunds lånebörda ligger nära medeltalet. Kommunernas lånebörda beskrivs närmare i bilaga 12.

5 Jämförelse med riket: några konkreta exempel

5.1 Högre kostnader för den offentliga servicen på Åland än i riket

Kommunerna på Åland och i riket har olika uppgifter. En del av de uppgifter kommunerna ansvarar för i riket sköts på Åland av landskapet. Också kommunernas organisationsstruktur är delvis olika. Bland annat har kommunerna i riket organiserat vissa funktioner i affärsverk. Det är därför mycket svårt att göra en exakt jämförelse av driftskostnader mellan kommuner på Åland och i riket.

En i stort sett korrekt jämförelse kan ändå göras. Lättast sker det så att driftskostnaderna för kommunerna i riket jämförs med kostnaderna för de åländska kommunernas uppgifter plus de landskapsuppgifter som i riket sköts av kommunerna (hälso- och sjukvård, miljö- och hälsoskydd, utbildning på gymnasialstadiet, musikinstitut).

En sådan grov jämförelse visar att de sammanlagda driftskostnaderna per invånare för den offentliga servicen är drygt 20 % högre på Åland än i riket. Skärgårdstrafiken samt hälso- och sjukvården brukar anges som delorsaker till den högre kostnadsnivån.

5.2 Två jämförelsekommuner i riket: Malax och Kimitoön

De högre driftskostnaderna på Åland gäller både landskapets funktioner och kommunerna. Tydligast blir detta då man jämför kostnaderna för specifika serviceformer mellan kommuner med liknande förutsättningar i fråga om geografi, befolkning, åldersstruktur och näringsstruktur.

Malax i Österbotten och Kimitoön i Åboland är två kommuner som till sin struktur i de flesta avseenden påminner om utrednings- och referenskommunerna. Bägge kommunerna består av landsbygd och skärgård med fast bosättning, och upprätthåller därför ett decentraliserat servicenät med många små enheter.

Ålders- och näringsstrukturen i Malax och Kimitoön avviker inte väsentligt från utrednings- och referenskommunerna. Den största skillnaden är kommunstorleken. Bägge jämförelsekommunerna har bildats då tre tidigare kommuner gått samman, Malax 1973 och Kimitoön 2009. Malax har ca 5 600 och Kimitoön ca 7 000 invånare.

Två serviceformer som är relativt lätta att jämföra mellan Åland och riket är barnomsorg och grundskola. De sköts av kommunerna både på Åland och i riket, i huvudsak på samma sätt och enligt snarlik lagstiftning.

I Malax och Kimitoön har man lågstudier, daghem och familjedagvård i alla tidigare kommuner, samt ett högstadium per kommun. Enheternas storlek och befolkningsunderlag är alltså jämförbar med utrednings- och referenskommunernas.

En jämförelse visar att nettokostnaderna både per invånare och per invånare i respektive åldersgrupp är avsevärt högre i Norra Ålands kommuner än i jämförelsekommunerna Malax och Kimitoön. Jämförelsen är inte helt exakt, eftersom interna hyror, måltidskostnader och andra stödfunktioner budgeteras på något olika sätt i olika kommuner.

Kommun	Nettokostnad för grundskola per 7–15-åring, ca	Nettokostnad för barnomsorg per 0–6-åring, ca
Finström	13 100 €	8 000 €
Geta	16 300 €	7 800 €
Sund	12 900 €	10 700 €
Saltvik	12 000 €	7 900 €
Vårdö	15 700 €	11 800 €
Kimitoön	11 000 €	6 600 €
Malax	11 400 €	5 800 €

Kostnadsjämförelsen beskrivs närmare i bilaga 13. Kostnadsnivån tycks långt hänga samman med kommunens invånarantal och antalet invånare i respektive åldersgrupp. I all synnerhet tycks kostnaderna per barn vara betydligt lägre i kommuner med 5 000–7 000 invånare och ett knappt tusental barn än i Norra Ålands kommuner. Sannolika förklarande faktorer är

- Att en större verksamhetsvolym ger bättre möjligheter till effektiv resursanvändning: man kan hålla en optimal gruppstorlek och därmed utnyttja både fastigheter, personal och stödfunktioner effektivare, och
- Att en större organisation kan satsa på kontinuerlig utveckling av verksamheten och därmed ständigt förbättra både verksamhetens kostnadseffektivitet utan att kvaliteten blir lidande.

6 Avtalsbyråkratin – en utmaning för kommunerna

6.1 En nödvändighet för små kommuner?

Av Ålands 29 000 invånare bor 16 000 i Mariehamn och Jomala. De övriga 14 kommunerna har alltså i medeltal 930 invånare. Minst är Sottunga med ca 100 invånare. De åländska kommunerna ansvarar för flera omfattande serviceområden, bland annat barnomsorg och grundskola, äldreomsorg och annan socialvård, planläggning och byggnadstillsyn. Dessutom är kommunerna lokala utvecklingsmyndigheter med ansvar för näringspolitik och hållbar utveckling.

De åländska kommunernas uppgifter är alltså omfattande och deras självstyrelse stark. Mot den bakgrunden är det inte förvånande att de flesta kommuner bedömt att det inte är ändamålsenligt eller ens möjligt att sköta alla uppgifter i egen regi. Konkret kan det handla om att kommunens

- Ekonomiska resurser och riskhanteringsförmåga,
- Befolkningsunderlag, och/eller
- Sakkunskap och personalresurser

inte räcker till för att sköta den aktuella verksamheten i egen regi med hög kvalitet och till rimlig kostnad.

Därför har kommunerna gått in för avtalsbaserat samarbete i många olika konstellationer och former. Det har resulterat i ett omfattande, komplext och svåröverskådligt nät av

samarbetsarrangemang kommunerna emellan. Enligt preliminära beräkningar finns det totalt ca 160 olika samarbetsarrangemang mellan de åländska kommunerna.

De viktigaste samarbetsformerna är

- Kommunalförbund (motsvaras i riket av samkommuner), en juridiskt självständig organisation som upprätthålls och finansieras av medlemskommunerna och sköter vissa uppgifter för deras räkning,
- Vårdkommunarrangemang, där två eller flera kommuner avtalat om att en av dem sköter vissa uppgifter för de andra kommuners räkning och man inrättat en gemensam nämnd eller något annat gemensamt organ som ansvarar för verksamheten,
- Samarbete kring gemensamma tjänsteinnehavare, där två eller flera kommuner avtalat om att en tjänsteinnehavare i en kommun också sköter myndighetsuppgifter i andra kommuner,
- Gemensamma aktiebolag, där två eller flera kommuner köper tjänster av ett gemensamt bolag, och
- Olika slags avtal om köp av tjänster mellan kommunerna.

Utredningskommunerna ingår för närvarande i ett 30-tal sådana samarbetsarrangemang i olika juridiska former och kommunsammansättningar. Under de senaste åren har en handfull samarbetsavtal sagts upp av olika parter och av olika skäl. Samtidigt har man politiskt diskuterat ett intensifierat samarbete bl.a. inom socialvården och byggnadsinspektionen.

Med nuvarande kommunstruktur har det varit nödvändigt att bygga upp den omfattande avtalsbyråkrati man har idag. Den medför ändå ett antal problem såväl ur demokratins som verksamhetens och ekonomins perspektiv.

6.2 Problem med demokratisk styrning, ledarskap och kostnadskontroll

Kommunen är den lokala demokratins grundenhet. Kommuninvånarna väljer ett fullmäktige, som beslutar om kommunens verksamhet och ekonomi. Via sina fullmäktigeledamöter kan invånarna påverka hur deras skattepengar används. Kommunens förtroendevalda och tjänstemän ansvarar för att kommunens verksamhet organiseras effektivt och att den lokala demokratin fungerar.

Den avtalsbyråkrati som byggts upp mellan de åländska kommunerna innebär att det demokratiska systemet för styrning och kontroll delvis satts ur spel. En enskild kommuns förtroendevalda och tjänstemän har mycket svårt att påverka, eller ens kontrollera, hur kommuninvånarnas skattepengar används.

Det finns ingen gemensam politisk eller professionell ledning för alla de funktioner kommunen finansierar. Den enskilda kommunens påverkningsmöjligheter är små. Risken för suboptimering och ineffektiv resursanvändning är uppenbar. I praktiken kan det leda till att samarbetsorganisationerna börjar förverkliga egna målsättningar oberoende av ägarkommunerna.

Man kan alltså definiera tre grundläggande problem med den nuvarande avtalsbyråkratin:

- En omfattande samarbetsstruktur är svår att leda effektivt och blir därmed lätt kostnadsdrivande,

- Den demokratiska kontrollen över hur skattepengarna används och därmed den offentliga förvaltningens demokratiska legitimitet försvagas, och
- För en enskild kommuns politiker och tjänstemän går en stor del av tiden och energin åt till att försöka följa med och påverka de olika organisationernas beslutsfattande, och mindre resurser används till att leda och utveckla den egna kommunens verksamhet.

7 Alternativa samarbetsmodeller

7.1 Hur ska KST-uppgifterna organiseras på Norra Åland?

Strax före valet hösten 2015 godkände lagtinget en ny lagstiftning om en kommunalt samordnad socialtjänst (KST). Enligt lagen ska kommunerna senast den 1 oktober 2017 avtala om en gemensam lösning för all socialvård utom barnomsorgen och äldreomsorgen. I annat fall förs de uppgifterna över på ett obligatoriskt kommunalförbund från och med 2018.

Vilka delar av socialvården som kan omfattas av ett närmare samarbete på Norra Åland är beroende av

- vilka lösningar de åländska kommunernas föreslår för att uppfylla KST-lagens krav och
- om landskapsregeringen godkänner kommunernas krav, eller
- om lagen om ett obligatoriskt kommunalförbund för alla Ålands kommuner träder i kraft.

Om Norra Ålands kommuner bildar en regional KST-enhet, kan man avtala om att den utöver de egentliga KST-uppgifterna också sköter äldreomsorgen på Norra Åland. Finströms kommun har sänt en förfrågan till landskapsregeringen, där man bl.a. frågar om en regional KST-lösning för Norra Åland kan godkännas oberoende av vilka lösningar övriga åländska kommuner går in för. I skrivande stund har förfrågan inte ännu besvarats. Utifrån lagtexten med motiveringar är det dock tydligt att

- regionala KST-lösningar kan tillåtas endast om lagens syften i fråga om bl.a. likvärdig service, effektiv resursanvändning, samlad kompetens och ökad specialisering uppnås i alla åländska kommuner, och att
- en regional KST-enhet på Norra Åland därför är möjlig endast om också alla andra åländska kommuner bildar tillräckligt starka KST-enheter, som enligt landskapsregeringens bedömning motsvarar lagens målsättningar.

Mot denna bakgrund får det anses osannolikt att de åländska kommunerna inom den givna tidsramen kommer att kunna avtala om tillräckligt starka regionala KST-lösningar som omfattar alla kommuner. Man kan alltså anta att KST-uppgifterna från 2018 kommer att organiseras gemensamt för hela Åland, antingen på frivillig väg eller i ett obligatoriskt kommunalförbund.

Därmed kommer kommunernas uppgifter inom socialvården från och med 2018 sannolikt endast att omfatta äldreomsorg och barnomsorg.

7.2 Utökat samarbete genom ytterligare värdkommunarrangemang

En del av de nuvarande problemen i de norråländska kommunernas verksamhet och ekonomi hänger samman med att de enskilda kommunernas befolkningsunderlag och volymen i deras verksamhet är för liten. Det leder framför allt till

- Att det är svårt, och inte alltid ens möjligt, att uppnå optimal storlek på grupper och andra enheter,
- Att fastigheternas användningsgrad är låg och fastighetskostnaderna per invånare eller serviceanvändare hög,
- Att man är tvungen att hålla sig med en avsevärd överkapacitet för att kunna möta plötslig efterfrågan, och
- Att de ekonomiska riskerna är stora, då enskilda ärenden kan medföra dramatiska procentuella förändringar i kommunens kostnader.

Dessa problem kan i princip lösas genom att man ytterligare bygger ut det nuvarande systemet med värdkommunarrangemang kring enskilda uppgifter. I detta alternativ är det naturligt att titta på socialvården, byggnadsinspektionen, samt administrativa och tekniska stödtjänster såsom bokföring, löneräkning, drift och skötsel av fastigheter, städning och kosthåll.

7.2.1 För barnomsorgen till skolförvaltningen!

Med nuvarande kommunstruktur torde lågstadieutbildningen och barnomsorgen vara uppgifter som kommunerna vill sköta i egen regi. Det motsvarar också invånarnas åsikter enligt ÅSUB:s brukarundersökning, där endast 25 % ansåg att de serviceformerna kan skötas i samarbete med andra kommuner (se närmare bilaga 2).

Om de nuvarande kommunerna ska sköta lågstadieutbildning och barnomsorg i framtiden, bör man stärka resurserna för ledning och utveckling, säkra en tillräcklig kompetens och möjliggöra en effektivare användning av fastigheter och personal. Det är möjligt genom att sammanföra dessa funktioner i samma förvaltning inom respektive kommun. I praktiken innebär det att barnomsorgen blir en del av kommunens skolförvaltning.

Av utredningskommunerna har Geta och Sund redan tidigare gått in för denna lösning, och erfarenheterna är positiva. I riket har de flesta kommuner under 2000-talet överfört barnomsorgen från socialförvaltningen till bildningsförvaltningen. Erfarenheterna är likartade i de flesta kommuner: Dels kan resurserna användas effektivare, dels hör dagens barnomsorg och förskola innehållsmässigt snarare hemma inom bildningssektorn än inom socialsektorn.

7.2.2 Finström eller Sund som värdkommun för äldreomsorgen på Norra Åland

Inom äldreomsorgen är de problem som beskrivs ovan och som beror på för litet befolkningsunderlag och för liten volym i verksamheten väldigt tydliga. Därför har de norråländska kommunerna gått in för olika former av samarbeten bl.a. i fråga om ledning och administration. Också ett gemensamt socialkansli för Norra Ålands kommuner har diskuterats.

Om man genom ytterligare avtalsarrangemang vill lösa de problem som nämns ovan, borde avtalen gälla tillräckligt stora uppgiftshelheter. En möjlig lösning är därför att en kommun sköter hela äldreomsorgen för de andra kommunerna.

Både Finström och Sund har redan nu de förvaltnings- och utvecklingsresurser som behövs för att driva verksamheten. Arrangemanget gör det alltså möjligt att sänka kostnaderna per invånare för ledning, utveckling och stödfunktioner.

Eftersom ett värdkommunsavtal alltid kan sägas upp, är det inte bestående på samma sätt som t.ex. ett lagstadgat kommunalförbund. Det är därför inte motiverat att de andra kommunerna överlåter fastigheter och andra anläggningstillgångar till värdkommunen.

Ett bättre alternativ är att värdkommunen hyr de fastigheter och andra anläggningstillgångar som behövs i de andra kommunerna. Eftersom en målsättning är att effektivisera användningen av fastigheterna, kan detta leda till att en del nuvarande verksamhetsutrymmen inte hyrs upp av värdkommunen utan blir utan användning. Ågarkommunen bör då besluta vad man gör med eventuella överflödiga utrymmen. Med tanke på det ökande behovet av äldreomsorg torde problemet dock vara övergående.

Däremot bör äldreomsorgens personal övergå i värdkommunens tjänst som gamla arbetstagare. Inom en del yrkesgrupper finns det löneskillnader mellan kommunerna. Under de första åren bör man därför ha en plan och budgetmedel för löneharmonisering inom den nya organisationen.

Värdkommunsamarbetet bör ledas av en gemensam nämnd. Juridiskt är den en nämnd i värdkommunen till vilken de andra avtalskommunerna utser sina representanter. Till denna del är det fråga om att utvidga den modell med en gemensam socialnämnd som redan tillämpas av Sund och Vårdö.

Enligt vår bedömning kan antingen Finström eller Sund med nuvarande resurser för ledning och administration sköta äldreomsorgen också i Norra Ålands övriga kommuner. Ett värdkommunsamarbete för äldreomsorgen kan alltså omfatta tre, fyra eller fem kommuner enligt kommunernas egen önskan. De långsiktiga fördelar som gäller effektivitet, kompetens och riskhantering uppnås bättre i en större enhet. Därför vore en gemensam lösning för alla fem kommuner på Norra Åland att föredra.

7.2.3 Finström som värdkommun för tekniska och administrativa stödfunktioner

Tekniska stödfunktioner såsom drift, skötsel och löpande underhåll av fastigheter, städning och kosthåll sköts idag på olika sätt i de olika kommunerna. Det förekommer att en enda anställd sköter allt fastighetsunderhåll inklusive utomhusarbeten. Det är ett väldigt sårbart system.

Kosthållet sköts i många fall småskaligt. Genom en större volym i verksamheten kan man både stärka kvalitetssäkringen och sänka kostnaderna i flera olika arbetsskeden. Genom ett närmare samarbete möjliggörs större upphandlingsvolym, centraliserad tillredning, gemensamma menyer och bättre tillgång till vikarier.

Administrativa stödfunktioner såsom bokföring, fakturering, reskontra, personaladministration och löneräkning, offentliga upphandlingar samt IT kan med fördel skötas gemensamt. Då man bygger upp ett sådant samarbete, gäller det för kommunerna att noggrant definiera

- vilka funktioner som hör till kommunens strategiska ekonomiledning som bör skötas i kommunens egen regi i nära samarbete med kommunledningen, och
- vilka som utgör stödfunktioner och med fördel kan skötas gemensamt.

Erfarenheter från riket visar att en större enhet för administrativa stödfunktioner kan upprätthålla en starkare kompetens och driftssäkerhet. Inom ekonomi- och personaladministrationen är driftssäkerhet och punktlighet viktiga. Därför är möjligheten att vikariera internt och säkra verksamheten mot driftsstörningar viktig.

En gemensam enhet för administrativa stödfunktioner har möjlighet att bygga upp en bättre kompetens inom IT än de enskilda kommunerna. Målet bör vara att både erbjuda ett bättre användarstöd än idag och att bli en mer kompetent beställare av IT-tjänster. Betydelsen av det sistnämnda har ökat då Åda Ab inlett sin verksamhet.

Det är naturligt att Finström blir värdkommun för de administrativa stödfunktionerna. Redan den nuvarande organisationen har betydande personalresurser och kompetens inom området. De kan användas effektivare med en större volym. Då kan driftskostnaderna sänkas samtidigt som driftssäkerheten och kvaliteten i verksamheten förbättras.

7.2.4 Problem med en ytterligare utbyggnad av värdkommunmodellen

I teorin kan ett utökat värdkommunsamarbete vara en lösning på de problem som hänger samman med ett för litet befolkningsunderlag och för liten volym i verksamheten. I praktiken skulle det ändå innebära att man förvärrar de problem med demokratisk styrning, ledarskap och kostnadskontroll som beskrivits i tidigare kapitel.

Om man går in för ett så omfattande värdkommunsamarbete som skissas ovan, uppstår dessutom ett nytt allvarligt problem. Av kommunernas nuvarande budgetar utgör äldreomsorgen och de tekniska och administrativa stödfunktionerna sammanlagt ca 30 %. I en värdkommunmodell utövas den slutliga makten över verksamheten och ekonomin av värdkommunens fullmäktige, där de andra avtalskommunerna saknar representation.

Då man beaktar de funktioner som redan nu sköts enligt värdkommunmodellen, skulle en omfattande utbyggnad av modellen för en del av Norra Ålands kommuner innebära att någon annan kommuns fullmäktige har den slutliga makten över mer än hälften av kommunens budget. Det måste ses som mycket problematiskt både ur ett allmänt demokratiperspektiv och i förhållande till bestämmelsen om kommunal självstyrelse i 121 § i Finlands grundlag.

7.3 Norra Ålands samarbetskommun

7.3.1 Beskrivning av samarbetskommunmodellen

Arbetsgruppen för samhällsservice (ASAM), som tillsatts av landskapsregeringen, lämnade sin slutrapport våren 2012. Där presenteras fyra organisationsmodeller för samhällsservicen på Åland: Värdkommunmodellen, samarbetskommunmodellen, regionkommunmodellen och en kommun-modellen.

Samarbetskommunmodellen är en utvecklad form av kommunalförbund. Jämfört med de nuvarande kommunalförbunden är de viktigaste skillnaderna att en samarbetskommun

- sköter flera stora uppgiftsområden för kommunernas räkning, och
- har beslutande organ som består av medlemskommunernas presidier.

Modellen nämns inte i nuvarande lagstiftning, men torde vara möjlig att förverkliga utan lagändringar. Inom ramen för de bestämmelser som gäller för kommunalförbund kan kommunerna i grundavtalet komma överens om de punkter som beskrivs ovan.

Jämfört med den nuvarande avtalsbyråkratin har samarbetskommunmodellen flera uppenbara fördelar. Eftersom en samarbetskommun skulle sköta flera stora uppgiftsområden, behövs betydligt färre olika samarbetsarrangemang mellan kommunerna än idag. Därmed blir helheten lättare att överblicka och leda. Det blir också lättare för den enskilda kommunens politiker, tjänstemän och invånare att kontrollera och påverka hur skattepengarna används.

Eftersom samarbetskommunens beslutande organ består av medlemskommunernas presidier, kan invånarna i kommunalvalet direkt påverka vem som bär ansvar i samarbetskommunen. Därmed uppstår inte ett lika allvarligt demokratiunderskott som i samband med värdkommunmodellen.

7.3.2 En gemensam organisation för alla funktioner utom kommunledning, barnomsorg och lågstadieutbildning

En renodlad samarbetskommun kunde innebära att Norra Ålands fem kommuner bildar en samarbetskommun som övertar alla kommunernas nuvarande uppgifter utom kommunledningen, KST-uppgifterna, barnomsorgen och lågstadieutbildningen. I en långt driven modell kunde samarbetskommunen ansvara för

- Äldreomsorgen i sin helhet,
- Högstadieutbildningen,
- Kultur-, fritids- och idrottstjänsterna,
- Hela tekniska sektorn inklusive planläggning och byggnadstillsyn, samt
- Alla stödtjänster såsom bokföring, fakturering, reskontra, personaladministration, löneräkning, offentliga upphandlingar, IT, fastighetsförvaltning, städning och kosthåll.

Om man går in för denna modell, är det naturligt att bygga upp organisationen med Norra Ålands högstadiedistrikt som grund. Det är en fungerande organisation inom vilken de fem kommunerna driver ett etablerat och stabilt samarbete. Genom en ändring av grundavtalet kan man komma överens om att utvidga distriktets uppgifter, ändra dess namn och ändra sättet på vilket dess beslutande organ utses.

Om kommunerna beslutar att överföra väldigt omfattande uppgiftshelheter till en samarbetskommun, gäller det att noga överväga vilka funktioner som är av sådan strategisk vikt att kommunen bör sköta dem i egen regi, och vilka som med fördel kan skötas av samarbetskommunen.

Också i denna modell överförs mer än hälften av kommunens budget och verksamhet till en annan organisation. Det är inte oproblematiskt ur demokratins synvinkel. Eftersom samarbetskommunens beslutande organ består av kommunernas presidier, blir demokratiunderskottet dock inte lika stort som i en utvidgad värdkommunmodell.

8 Vad skulle en samgång innebära?

8.1 Vilka regler gäller för samgång mellan åländska kommuner?

8.1.1 Den gamla kommunindelningsslagen gäller

Enligt landskapslagen (1997:76) om tillämpning i landskapet Åland av vissa lagar om kommunindelning ska kommunindelningsslagen (FFS 1196/1997) tillämpas på Åland, med de undantag som anges i landskapslagen. På Åland gäller kommunindelningsslagen i sin ursprungliga form, trots att den flera gånger ändrats i riket och slutligen upphävts då kommunstrukturlagen (FFS 1698/2009) trädde ikraft den 1 januari 2010.

Enligt kommunindelningsslagen kan kommunindelningen ändras om ändringen

- 1) främjar ordnandet av service för invånarna,
- 2) förbättrar invånarnas levnadsförhållanden,
- 3) förbättrar verksamhetsmöjligheterna för näringarna i området, eller
- 4) främjar kommunernas funktionsförmåga och verksamhetens lönsamhet.

8.1.2 Landskapsregeringen beslutar på förslag av kommuner eller utredare

Om de berörda kommunernas fullmäktige gemensamt föreslår en samgång, ska deras förslag följas om de kriterier som anges ovan uppfylls och den nya kommunen annars bedöms bli funktionsduglig.

Beslut om samgång fattas av landskapsregeringen. Förslag kan göras av fullmäktige i en berörd kommun. En omfattande ändring i kommunindelningen, t.ex. en samgång mellan två eller flera kommuner, föregås i praktiken av en särskild kommunindelningsutredning. Den tillsätts och finansieras av landskapsregeringen, som också utser en eller flera utredare.

Om utredningen föreslår en samgång, kan landskapsregeringen besluta att en rådgivande folkomröstning ska ordnas om förslaget. Förslaget kan verkställas om ingen berörd kommuns fullmäktige motsätter sig det, eller om det i en folkomröstning stöds av majoriteten i alla berörda kommuner.

8.1.3 Samgångsavtal, organisationskommission och val

De berörda kommunerna kan i ett samgångsavtal bestämma hur förvaltningen och servicen ska ordnas i den nya kommunen. Avtalet gäller i fem år efter samgången, om man inte avtalar om en kortare tid. En samgång ska träda ikraft vid ett årsskifte, och landskapsregeringens beslut ska fattas senast den 30 juni året innan.

Inom en månad efter beslutet om samgång ska landskapsregeringen tillsätta en organisationskommun för den nya kommunen. Kommunstyrelserna i de berörda kommunerna ska föreslå kommissionens medlemmar. Landskapsregeringen ska i normala fall utse de medlemmar kommunerna föreslår. Kommissionen förbereder den nya kommunens förvaltning tills den nya kommunstyrelsen utsetts.

Efter beslutet om samgång kan nytt kommunalval hållas för den nya kommunen, eller så kan kommunerna i samgångsavtalet bestämma att deras fullmäktigeledamöter utgör fullmäktige i

den nya kommunen för resten av valperioden. I bägge fallen ska fullmäktige välja en ny kommunstyrelse och andra organ för den nya kommunen.

8.1.4 Sammanslagningsunderstöd och kompensation för minskade landskapsandelar

Enligt gällande landskapslag betalar landskapet ett sammanslagningsunderstöd till den nya kommunen under de fem första åren. Om samgången leder till att den nya kommunen får mindre landskapsandelar än de tidigare kommunerna tillsammans, kompenserar landskapet skillnaden under fem års tid.

Reglerna för kommunernas landskapsandelar, sammanslagningsunderstöd och kompensation för minskade landskapsandelar kommer att förändras i den pågående reformen av landskapsandelssystemet. Nedan redogörs ändå kort för vilka effekter olika samgångsalternativ skulle få enligt det nuvarande systemet.

8.2 Fem centrala perspektiv

För att konkretisera de kriterier för en ny kommun som anges i kommunindelningslagen granskas olika samgångsalternativ nedan ur fem perspektiv. De är

Kommunal ekonomi: Vilka möjligheter att effektivisera verksamheten finns vid olika samgångsalternativ? Hur påverkas landskapsandelarna? Är det sannolikt att invånarna i någon eller några av de tidigare kommunerna får höjd eller sänkt skatt?

Lokal demokrati: Hur påverkas den lokala demokratins förutsättningar i en ny kommun? Vad kan bli bättre? Finns det problem ur ett demokratiperspektiv? Hur kan de i så fall lösas? Hur kan ett tillräckligt lokalt inflytande garanteras vid olika samgångsalternativ?

Fungerande närservice: Vilken service är speciellt viktig att ha nära tillgänglig? Kan när servicen förbättras vid olika samgångsalternativ?

Intressebevakning och regional utveckling: Hur sköter kommunerna näringspolitik, regional utveckling och intressebevakning idag? Kan de uppgifterna skötas bättre i en större kommun?

Kompetensförsörjning: Hur svarar kommunerna mot de ständigt ökande kraven på specialkunnskap inom olika områden? Hur kan kompetensnivån höjas i en större organisation? Kan det ske utan att kostnaderna per invånare stiger?

8.3 Huvudalternativet: Tre kommuner går samman

Enligt uppdraget ska konsekvenserna av en samgång mellan Finström, Geta och Sund utredas. Den nya kommunen skulle få ca 4 100 invånare och därmed bli Ålands tredje största kommun. Till landarealen skulle den vara klart störst.

I de kommande kapitlen jämförs detta huvudalternativ kort med två andra alternativ som också omfattar referenskommunerna Saltvik och Vårdö.

8.3.1 Kommunal ekonomi

I den nya kommunen skulle de beskattningsbara inkomsterna per invånare vara ca 15 800 €. Idag är de 16 600 € i Finström, 11 700 € i Geta och 15 900 € i Sund.

Inkomstskatten i Finström och Sund är idag 19,5 % och i Geta 17,5 %. Getas andel av de totala beskattningsbara inkomsterna i de tre kommunerna är endast ca 9%. Om man vill uppnå samma totala skatteinkomster som tidigare, bör den nya kommunens inkomstskatt därför vara 19,5 %.

Om den nya kommunen går in för en inkomstskattesats på Ålands medelnivå 17,75 %, blir skatteintäkterna ca 1,0 miljoner € eller 245 € per invånare lägre än i de nuvarande kommunerna sammanlagt. Vid en skattesats på 18 % blir bortfallet ca 840 000 € eller 205 € per invånare, och vid 18,25 % ca 680 000 € eller 166 € per invånare.

En högre skattesats än 18,5 % är knappast realistisk om en samgång ska framstå som attraktiv för Getas nuvarande invånare. Å andra sidan torde det vara möjligt för den nya kommunen att anpassa sina kostnader till en inkomstskattesats på 18,25 %. Nedan redogörs därför för bägge alternativen.

Enligt nuvarande landskapsandelssystem skulle den nya kommunen de fem första åren få samma belopp i landskapsandelar som de nuvarande kommunerna sammanlagt. Från och med det sjätte året skulle landskapsandelarna minska med ca 240 000 €, eller knappt 60 € per invånare. Minskningen beror på det nuvarande systemets bosättningsstrukturgrupper. De torde avskaffas i den pågående landskapsandelsreformen. Denna minskning kan därför lämnas obeaktad i kalkylen.

Enligt gällande lagstiftning skulle den nya kommunen under de fem första åren få ett sammanslagningsunderstöd som det första året är ca 940 000 € och minskar successivt. För de fem första åren uppgår sammanslagningsunderstödet sammanlagt till ca 2,8 miljoner € eller i medeltal 137 € per invånare och år. Därefter upphör stödet.

Om inkomstskatten fastställs till 18,25 % borde den nya kommunens nettokostnader efter en övergångsperiod på fem år vara minst 166 € eller 3,8 % lägre per invånare än de hade varit med nuvarande kommunindelning.

Om inkomstskatten fastställs till 18,5 % borde den nya kommunens nettokostnader efter en övergångsperiod på fem år vara minst 127 € eller 2,9 % lägre per invånare än de hade varit med nuvarande kommunindelning.

I en större organisation kan de totala resurserna användas effektivare, driftssäkerheten förbättras och behovet av systematisk överkapacitet minimeras. En större kommun kan också sköta fler uppgifter i egen regi, och en del av den nuvarande avtalsbyråkratin kan avskaffas vilket möjliggör ett effektivare ledarskap och en bättre kostnadskontroll.

Därför torde det vara realistiskt att förbättra kostnadseffektiviteten i den nya kommunen med minst 3,8 % jämfört med nuvarande kommunstruktur, utan att servicens kvalitet eller tillgänglighet försämras. En sådan effektivisering av verksamheten är dock ingen automatisk följd av samgången, utan förutsätter en konsekvent och målmedveten politisk styrning och ett högklassigt professionellt ledarskap.

Sammantaget kan en samgång mellan Finström, Geta och Sund få följande ekonomiska konsekvenser:

- För 88 % av invånarna sänks inkomstskatten från 19,5 till 18,5 eller 18,25 %,
- För 12 % av invånarna höjs inkomstskatten från 17,5 till 18,25 eller 18,5 %,
- Under de fem första åren bör verksamhetens nettokostnad per invånare
 - med 18,25 % inkomstskatt vara minst 0,7 % lägre än den hade varit med nuvarande kommunstruktur, och
 - med 18,5 % inkomstskatt vara högst 0,2 % högre än den hade varit med nuvarande kommunstruktur.
- Från och med det sjätte året bör den nya kommunens nettokostnad per invånare
 - med 18,25 % skatt vara minst 3,8 % lägre än den hade varit med nuvarande kommunstruktur, och
 - med 18,5 % skatt vara minst 2,9 % lägre än den hade varit med nuvarande kommunstruktur.
- Om den nya kommunen lyckas vara mer attraktiv för invånare och företag än de tidigare kommunerna, ökar skatteintäkterna.
- Konsekvenserna kan se annorlunda ut beroende på hur det nya landskapsandelssystemet utformas.

8.3.2 Lokal demokrati

Den åländska kommunallagen innehåller en rekommendation om antalet fullmäktigeledamöter i kommuner av olika storlek. Kommunen kan välja att avvika från den. Antalet ledamöter ska dock vara minst nio.

Finström, Geta och Sund har för närvarande sammanlagt 38 fullmäktigeledamöter. Enligt lagens rekommendation skulle en ny kommun ha 21 fullmäktigeledamöter.

Av de nuvarande åländska kommunerna skulle en ny kommun till invånarantal och struktur mest likna Jomala. Där har man valt att ha 17 fullmäktigeledamöter i stället för 21 som lagen rekommenderar. Det har upplevts som tillräckligt i en kommun med drygt 4 500 invånare och 32 byar.

Om en ny kommun bildas under pågående mandatperiod, kan den nya kommunens fullmäktige bildas på två sätt:

- 1) De nuvarande kommunerna kan i samgångsavtalet bestämma att de nuvarande 38 fullmäktigeledamöterna ska utgöra den nya kommunens fullmäktige fram till nästa kommunalval. Inför valet beslutar fullmäktige sedan i normal ordning hur många ledamöter som ska väljas.
- 2) Om kommunerna inte gör ett sådant avtal, ska nyval hållas. Då kan man i samgångsavtalet bestämma hur många ledamöter som ska väljas, eller så väljs 21 ledamöter enligt lagens rekommendation. Inför nästa ordinarie kommunalval beslutar fullmäktige sedan i normal ordning hur många ledamöter som ska väljas.

Om en samgång träder i kraft vid valperiodens början, väljs den nya kommunens fullmäktige på normalt sätt. Också då kan man i samgångsavtalet avtala om hur många ledamöter som ska väljas, eller så väljs 21 ledamöter.

Vid en samgång kan en stor del av de nuvarande samarbetsarrangemangen avskaffas, eftersom den nya kommunen kan sköta mer krävande uppgifter i egen regi. Därmed elimineras en del av de problem med demokratisk styrning, ledarskap och kostnadskontroll som hänger samman med den nuvarande avtalsbyråkratin. Det leder till större genomsynlighet i verksamheten, ger kommunens förtroendevalda direkt inflytande över en större del av kommunens verksamhet och ekonomi och stärker den demokratiska kontrollen.

I de samarbeten med andra kommuner där den nya kommunen fortfarande ingår kan den i kraft av sin storlek bevaka de egna invånarnas intressen effektivare än de tidigare kommunerna tillsammans.

Sammantaget skulle en samgång stärka den lokala demokratin både i kommunens egen verksamhet och i verksamhet som bedrivs tillsammans med andra kommuner.

8.3.3 Fungerande närservice

Inom Finlands kommunförbund har man gjort seriösa försök att definiera vad närservice innebär på den enskilda kommunens och invånarens nivå. Man har konstaterat att det inte går att sammanställa en uttömmande lista över när servicen. Vad som är när service bör definieras skilt för varje region utgående från invånarnas och regionens särdrag, så att de olika åldersgruppernas behov beaktas. Ofta utgår man från att när servicen ska kunna nås inom 15 minuter med bil.

I ÅSUB:s kommunala brukarundersökning ställdes frågan "Vilken typ av service tycker du att ska finnas tillgänglig nära hemmet?". Utifrån ålänningarnas åsikter är framför allt barnomsorg och grundskola när service – över 80 % tycker att de ska finnas nära tillgängliga. Två tredjedelar svarade äldreomsorg och drygt hälften ungdomsverksamhet.

I fråga om barnomsorg och grundskola, och delvis också äldreomsorg, är det svårt att bedriva verksamheten effektivt med nuvarande kommunstruktur på Norra Åland. På grund av kommungränserna förekommer det att en del skolor eller daghem endast är halvfylla, medan grannkommunen kanske blir tvungen att bygga till eller bygga nytt. Inom äldreomsorgen är en liten kommun tvungen att upprätthålla en relativt stor överkapacitet för att kunna erbjuda plats med kort varsel då behov uppstår. Också i fråga om service som ges hemma hos invånarna kan personalresurserna utnyttjas effektivare med ett större befolkningsunderlag.

Dessa problem har lett till att kostnaderna per invånare eller per brukare för en del serviceformer idag är oskäligt höga i en del av Norra Ålands kommuner. För att det ska vara möjligt att upprätthålla ett tätt servicenät i framtiden, är man tvungen att sänka kostnaderna. Åldersstrukturen innebär att behovet att sänka enhetskostnaderna gäller både inom barnomsorg och skola och inom äldreomsorgen.

Delvis har man försökt lösa problemen genom ett omfattande avtalsbaserat samarbete mellan kommunerna. Det har lett till den avtalsbyråkrati som beskrivs ovan. En samgång är ett effektivare sätt att möjliggöra en effektivare resursanvändning och därmed skapa ekonomiska förutsättningar för att också i framtiden upprätthålla ett tätt servicenät och erbjuda en god när service.

8.3.4 Intressebevakning och regional utveckling

I kommunernas verksamhet handlar intressebevakning och regional utveckling på ett konkret plan framför allt om

- tekniska utvecklingsfunktioner såsom planläggning och byggnadsinspektion,
- näringspolitik och lobbning för privata och offentliga investeringar, och
- kommunens arbete för en hållbar utveckling och en ren och attraktiv miljö.

Alla dessa funktioner är resurskrävande. Processerna är tidskrävande, och för att nå resultat krävs ett långsiktigt, målmedvetet arbete, tillräckliga personalresurser och specialkompetens inom ett antal områden.

Under de senaste åren har Norra Ålands kommuner försökt lösa dessa problem genom olika former av avtalsbaserat samarbete, bl.a. inom byggnadsinspektionen. Det har dock inte gett de förväntade resultaten, och samarbetet har avbrutits. På senare tid har man på politisk nivå diskuterat en gemensam byggnadsinspektion för Norra Åland. Tills vidare har planerna dock inte konkretiserats.

Inom planläggningen och näringspolitiken har inget närmare samarbete förekommit. Kommunerna konkurrerar sinsemellan om invånare, arbetsplatser och samfundsskatteinkomster. Därför kan det vara svårt att bygga upp en gemensam planläggning och näringspolitik så länge Norra Åland består av fem kommuner, trots att det ligger i alla kommuners intresse att höja regionens attraktionskraft.

En samgång skulle avsevärt stärka förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete med intressebevakning och regional utveckling på Norra Åland. Till detta finns två huvudsakliga skäl:

- Inom en större kommun kan man bygga upp en starkare kompetens inom dessa områden och därmed nå bättre resultat, och
- Konkurrensen mellan de nuvarande kommunerna försvinner och man kan skapa en målmedveten strategi för att utveckla hela regionen.

8.3.5 Kompetensförsörjning

Frågan om kommunernas kompetensförsörjning handlar framför allt om hur Norra Ålands kommuner

- Kan svara mot de ständigt ökande kraven på specialkompetens inom olika områden, och
- Kan vara attraktiva arbetsgivare och konkurrera framgångsrikt om kompetent personal.

I en liten organisation ansvarar de anställda ofta för omfattande uppgiftsområden och har inte möjlighet att specialisera sig. Inom en del områden saknar de mindre kommunerna idag helt specialkompetens.

Detta problem gäller idag i olika grad alla Norra Ålands kommuner. Som ovan konstaterats, har man försökt lösa problemet genom olika samarbetsarrangemang. Det har löst en del av problemen med kompetensförsörjningen, men har också medfört andra problem som beskrivs ovan.

Genom en samgång skapas en större organisation som kan ledas mer professionellt än dagens kommuner, och där de anställda har bättre möjlighet att specialisera sig och utveckla sin kompetens. Därmed kan en större kommun också vara en mer attraktiv arbetsgivare.

En större kommun kan därför också bättre än dagens kommuner konkurrera om kompetent personal utan att hamna i en uppåtgående lönespiral. Det sistnämnda blir allt viktigare då åldersstrukturen innebär att en allt mindre del av befolkningen är i arbetsför ålder och personalbehovet växer, i synnerhet inom äldreomsorgen.

8.4 Alternativ B: Fyra kommuner går samman

I detta kapitel jämförs alternativet att Finström, Geta, Sund och Saltvik går samman med huvudalternativet ovan.

Den nya kommunen skulle ha ca 5 900 invånare och därmed vara den näst största kommunen på Åland. Till landarealen skulle den vara klart störst.

8.4.1 Kommunal ekonomi

Saltvik har idag den lägsta inkomstskattesatsen bland Norra Ålands kommuner, 16,75 %. Saltviks andel av de beskattningsbara inkomsterna i de fyra kommunerna är 33 %. För att uppnå en skattefinansiering per invånare på samma eller nästan samma nivå som i de nuvarande kommunerna sammanlagt borde Saltviksbornas inkomstskatt höjas med mer än två procentenheter. Det är knappast ett attraktivt alternativ för Saltviks nuvarande invånare.

En inkomstskatt på 17,75 %, vilket motsvarar Ålands medeltal, skulle innebära en skattehöjning med en procentenhet för Saltvikarna och med 0,25 % för Getaborna samt en sänkning med 1,75 procentenheter för invånarna i Finström och Sund. För hela den nya kommunen innebär det att skatteintäkterna minskar med ca 117 € per invånare eller 2,7 %.

En inkomstskatt på 17,5 % skulle innebära en oförändrad skatteprocent för Getaborna, en sänkning med hela två procentenheter för invånarna i Finström och Sund och en höjning med 0,75 procentenheter för Saltvikarna. Samtidigt minskar de totala skatteintäkterna med ca 157 € per invånare eller 3,6 %.

För Saltviks nuvarande invånare är en samgång knappast ett attraktivt alternativ om inkomstskatten höjs med mer än en procentenhet. Å andra sidan torde den nya kommunen också ha realistiska möjligheter att anpassa sina utgifter till en skattesats på 17,5 %. Nedan redogörs därför för bägge alternativen.

Enligt gällande lagstiftning skulle den nya kommunen under de fem första åren sammanlagt få ett sammanslagningsunderstöd på ca 3,2 miljoner euro, eller 109 euro per invånare och år. Därefter upphör stödet.

Under de fem första åren bör den nya kommunen

- Vid 17,75 % inkomstskatt ha minst 0,2 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur, och
- Vid 17,5 % inkomstskatt ha minst 1,1 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur.

Från och med det sjätte året bör den nya kommunen

- Vid 17,75 % inkomstskatt ha minst 2,7 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur, och
- Vid 17,5 % inkomstskatt ha minst 3,6 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur.

Om den nya kommunen lyckas vara mer attraktiv för invånare och företag än de tidigare kommunerna, ökar skatteintäkterna.

Konsekvenserna kan se annorlunda ut beroende på hur det nya landskapsandelssystemet utformas.

8.4.2 Lokal demokrati

Enligt lagens rekommendation skulle den nya kommunen ha 21 fullmäktigeledamöter. Eftersom invånarantalet ligger nära gränsen för nästa rekommenderade antal ledamöter (6 001–10 000 invånare: 25 ledamöter) är det troligen inte motiverat att välja färre än 21 ledamöter. De olika alternativen för hur den nya kommunens fullmäktige kan tillsättas beskrivs i samband med huvudalternativet ovan.

När det gäller förutsättningarna att främja den lokala demokratin gäller i allt väsentligt det som sägs om huvudalternativet ovan. I kraft av sin storlek skulle den nya kommunen ha ännu bättre förutsättningar än i huvudalternativet att sköta krävande uppgifter i egen regi. Därmed kan avtalsbyråkratin ytterligare minskas och den lokala demokratin stärkas.

8.4.3 Fungerande närservice

Liksom i huvudalternativet, har den nya kommunen också i detta alternativ goda möjligheter att höja användningsgraden på befintliga serviceresurser. På sikt kan man därmed bättre än nuvarande kommuner erbjuda en fungerande närservice till rimlig kostnad.

8.4.4 Intressebevakning och regional utveckling

Liksom i huvudalternativet, har den nya kommunen också i detta alternativ betydligt bättre möjligheter än de nuvarande kommunerna att upprätthålla specialkompetens inom olika områden och därmed att bedriva en professionell och effektiv intressebevakning, planläggning och näringspolitik.

Jämfört med huvudalternativet täcker kommunen i detta alternativ ett större område, har större resurser för planläggning och byggnadsinspektion och kan erbjuda flera attraktiva alternativ för företagsetableringar och andra investeringar. I en större organisation kan man också avsätta mer resurser för lobbning och annan intressebevakning.

8.4.5 Kompetensförsörjning

I fråga om kompetensförsörjning gäller i detta alternativ detsamma som i huvudalternativet: Genom en samgång skapas en större organisation som kan ledas mer professionellt än dagens kommuner, och där de anställda har bättre möjlighet att specialisera sig och utveckla sin kompetens. Därmed kan den nya kommunen också vara en mer attraktiv arbetsgivare.

8.5 Alternativ C: Fem kommuner går samman

I detta kapitel jämförs alternativet att Finström, Geta, Sund, Saltvik och Vårdö går samman med huvudalternativet ovan.

Den nya kommunen skulle ha ca 6 300 invånare och därmed vara den näststörsta kommunen på Åland. Till landarealen skulle den vara klart störst.

Vårdös invånarantal skulle utgöra 7 % och de beskattningsbara inkomsterna 6 % av den nya kommunen. Vårdös inkomstkattesats är 18,5 %, vilket ligger nära medelskattesatsen för hela den nya kommunen. Vad gäller befolkning och ekonomi skiljer sig alltså detta alternativ inte nämnvärt från alternativ B.

Den största skillnaden är att Vårdö är den enda kommunen på Norra Åland som saknar fast vägförbindelse. Också annars blir de tidsmässiga avstånden i detta alternativ betydligt längre än i de andra alternativen.

Man får därför räkna med något högre kostnader för den kommunala servicen. Detta bekräftas av att Vårdös nettokostnader under 2010-talet både varit högre och vuxit snabbare än i de andra kommunerna på Norra Åland.

8.5.1 Kommunal ekonomi

Av samma skäl som i alternativ B är det knappast realistiskt att tänka sig att inkomstkatten i den nya kommunen skulle vara högre än 17,75 %. På grund av den nya kommunens tidsmässigt längre avstånd och glesare befolkning kan man å andra sidan inte räkna med fullt lika stora effektiviseringar i verksamheten som i alternativ B. Därför är det realistiskt att räkna med en inkomstkattesats på 17,75 %.

Liksom i alternativ B innebär det att den nya kommunens skatteintäkter per invånare blir ca 117 € lägre än de nuvarande kommunernas tillsammans.

Enligt gällande lagstiftning skulle den nya kommunen få ett sammanslagningsunderstöd som under de fem första åren sammanlagt är ca 3,1 miljoner €, eller 102 € per invånare och år. Därefter upphör stödet.

- Under de fem första åren sammanlagt bör den nya kommunen alltså ha minst 0,1 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur.
- Från och med det sjätte året bör den nya kommunen ha minst 2,6 % lägre nettokostnader än man hade haft med nuvarande kommunstruktur.

Om den nya kommunen lyckas vara mer attraktiv för invånare och företag än de tidigare kommunerna, ökar skatteintäkterna.

Konsekvenserna kan se annorlunda ut beroende på hur det nya landskapsandelssystemet utformas.

8.5.2 Lokal demokrati

Enligt lagens rekommendation skulle den nya kommunen ha 25 fullmäktigeledamöter. Eftersom invånarantalet ligger nära den nedre gränsen (6 001 invånare), kunde man överväga att välja ett lägre antal fullmäktigeledamöter.

De olika alternativen för hur den nya kommunens fullmäktige kan tillsättas beskrivs i samband med huvudalternativet ovan.

När det gäller förutsättningarna att främja den lokala demokratin gäller i allt väsentligt det som sägs om de bägge alternativen ovan. I kraft av sin storlek skulle den nya kommunen ha ännu bättre förutsättningar än i huvudalternativet att sköta krävande uppgifter i egen regi. Därmed kan avtalsbyråkratin ytterligare minskas och den lokala demokratin stärkas.

8.5.3 Fungerande närservice

Liksom i de bägge andra alternativen, har den nya kommunen också i detta alternativ goda möjligheter att höja användningsgraden på befintliga serviceresurser. På sikt kan man därmed bättre än nuvarande kommuner erbjuda en fungerande närservice till rimlig kostnad.

I detta alternativ är avstånden i tid inom kommunen större än i de bägge andra alternativen. En del av kommunens invånare saknar fast vägförbindelse. Därför bör man räkna med en något högre kostnad för den kommunala när servicen. Det gäller i synnerhet den service som ges i hemmet, såsom hemservice, hemsjukvård och assistans för klienter som bor hemma. Denna faktors betydelse växer då andelen äldre som behöver vård och omsorg i hemmet ökar.

8.5.4 Intressebevakning och regional utveckling

Liksom i de bägge andra alternativen har den nya kommunen också i detta alternativ betydligt bättre möjligheter än de nuvarande kommunerna att upprätthålla specialkompetens inom olika områden och därmed att bedriva en professionell och effektiv intressebevakning, planläggning och näringspolitik.

Den nya kommunens befolkning motsvarar ca 55 % av Mariehamns befolkning och 22 % av alla ålänningar. Kommunen har därför helt andra möjligheter att göra sin röst hörd och att bevaka Norra Ålands intressen än de nuvarande kommunerna. Denna aspekt har fått större betydelse sedan Ålands kommunförbunds resurser för intressebevakning kraftigt minskat.

8.5.5 Kompetensförsörjning

I fråga om kompetensförsörjning gäller i detta alternativ detsamma som i de bägge andra alternativen: Genom en samgång skapas en större organisation som kan ledas mer professionellt än dagens kommuner, och där de anställda har bättre möjlighet att specialisera sig och utveckla sin kompetens. Därmed kan den nya kommunen också vara en mer attraktiv arbetsgivare.

9 Slutsatser och rekommendationer

Ovan har två samarbetsmodeller för Norra Ålands kommuner utretts:

- Ett utvidgat samarbete enligt värdkommunmodellen, och
- En modell med Norra Ålands samarbetskommun.

Ur den kommunala ekonomins, den lokala demokratins och kompetensförsörjningens perspektiv är samarbetskommunmodellen att föredra.

I fråga om samgång mellan kommunerna har tre alternativ utretts:

- Huvudalternativet där Finström, Geta och Sund går samman och bildar en ny kommun,
- Alternativ B där också Saltvik ingår i den nya kommunen, och
- Alternativ C där också Saltvik och Vårdö ingår i den nya kommunen.

De olika alternativen har granskats ur fem perspektiv: Kommunal ekonomi, lokal demokrati, fungerande närservice, intressebevakning och regional utveckling, samt kompetensförsörjning. Granskningen visar att alla tre samgångsalternativ är att föredra framom nuvarande kommunstruktur.

Vi rekommenderar därför att Finströms, Geta och Sunds kommuner riktar en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning till landskapsregeringen.

En stor del av de framtida utmaningar som identifieras i denna utredning gäller det åländska kommunfältet som helhet. Därför är det klokt att söka lösningar som omfattar hela Åland.

Vi rekommenderar därför att landskapsregeringen tar initiativ till en utredning där olika alternativ för Ålands kommunstruktur utreds, t.ex.

- ***En kommun för hela Åland,***
- ***Tre kommuner: Mariehamn, en landsbygdskommun och en skärgårdskommun, och***
- ***Sex kommuner: Mariehamn, Norra Åland, Södra Åland, Brändö, Kumlinge samt Södra skärgården som består av Föglö, Kökar och Sottunga.***

10 Källor

10.1 Skriftliga källor

Anttonen R: Miksi kunta menestyy? Helsingfors 2011: Edita.

Bokslut 2014 och budget 2015 för Finströms, Geta, Sunds, Saltviks, Vårdö, Malax och Kimitoöns kommuner

Bokslut 2014 och budget 2015 samt budgetförslag 2016 för landskapet Åland

Ekonomisk översikt för Finland hösten 2015. Finansministeriets publikationer 32b/2015.

<http://vm.fi/dms-portlet/document/387294>

Ekonomisk översikt för Åland hösten 2015. ÅSUB:s översikter och indikatorer 2015:3.

http://www.asub.ax/files/ekonomisk_oversikt_h_2015_oversikt_o_indikatorer.pdf

Enestam J-E, Repo O: Slutrapport för den särskilda kommunindelningsutredningen i Vasaområdet 2014. Helsingfors 2014: Finansministeriet. www.vm.fi/sv/publikationer

Henricson M: Sammanslagingsutredning för Kimitoöns kommun och Pargas stad. Mellanrapport. Borgå 2014: H&M Henricson. www.kimltoon.fi/om-kommunen/sammanslagningsutredning/

Institutet för hälsa och välfärd: Välfärdskompassen.

<http://www.hyvinvointikompassi.fi/sv/web/hyvinvointikompassi/vaesto-profiili>

Kauppi E ym: Vanhusten pitkäaikaishoidon tarve vuoteen 2040. Helsinki 2015: Kunnallissalan kehittämissäätiö. <http://www.kaks.fi/node/8163>

Kommunala befolkningsscenarier 2015. ÅSUB 9.9.2015.

http://www.asub.ax/archive.con?iPage=12&art_id=1645

Kuopila A, Nieminen V: Närservice – och vad är det för någonting? Helsingfors 2015: Finlands Kommunförbund. http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3081

Lönnqvist R: Utvärdering av landskapsandelssystemet för perioden 2008–2013. ÅUS 2015:1.

<http://www.regeringen.ax/ekonomi/landskapsandelar-kommunerna/utvardering-landskapsandelssystemet>

Offentlig statistik: www.asub.ax och www.stat.fi

Palmer R m fl: Invånarnas syn på kommunernas verksamhet och organisation.

ÅSUB Rapport 2010:9. http://www.asub.ax/files/rapport_2010_9_kommunal_brukarundersokning.pdf

Samhällsreformen på Åland – Alternativa byggstenar. Mariehamn 2012: Ålands landskapsregering.

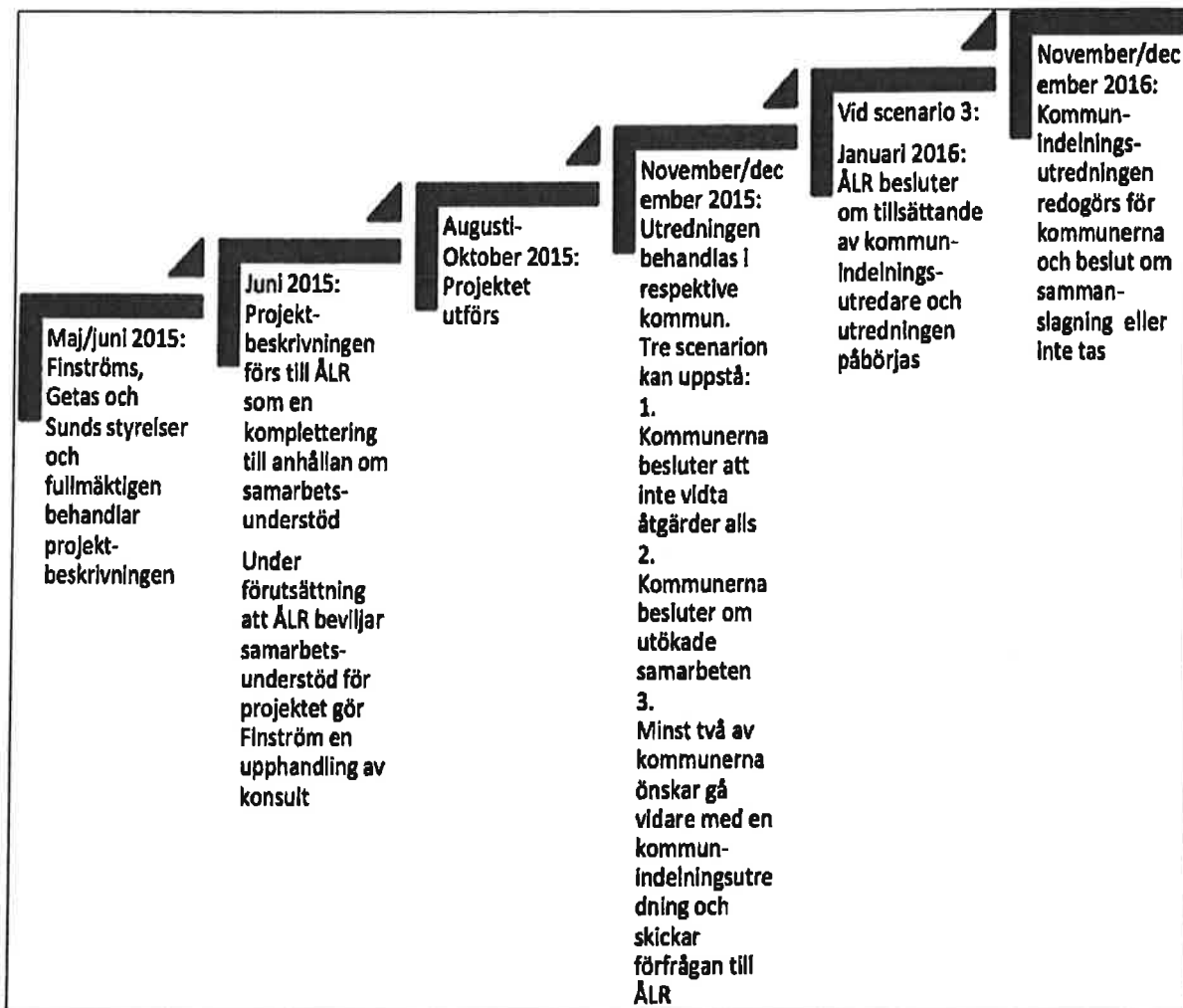
<http://www.reform.ax/arbetsgrupper/arbetsgrupp-for-samhallsservicereform-asam>

10.2 Personliga intervjuer

Andersén Jens	Kommundirektör, Sunds kommun
Brunström Erik	Vik. kommundirektör, Finströms kommun
Ehn Johan	Partiledare, Moderat samling för Åland
Eklund Ida	Ekonomichef, Finströms kommun
Fellman Katarina	Direktör, Ålands statistik- och utredningsbyrå
Gunell Camilla	Partiledare Ålands socialdemokrater, lantråd 2012–2015
Heinonen Barbara	Stadsdirektör, Mariehamns stad
Häggbloom Josefine	Ekonom, Geta kommun
Jansson Gunnar	Viceordförande i Självstyrelsekommittén
Jansson Harry	Partiledare, Åländsk center
Jonsson Axel	Partiledare, Ålands Framtid
Juresta Mikael	Jurist, Landskapsregeringen
Lindbäck Peter	Landshövding
Lönnqvist Robert	Projektledare, Landskapsregeringen
Nordlund Roger	Finansminister 2012–2015
Sandberg Magnus	Direktör, Ålands kommunförbund
Sandell Carolina	Konsult, Geta kommun
Sjögren Katrin	Partiledare, Liberalerna
Tufvesson Runa	Biträdande finanschef, Landskapsregeringen
Valve Wille	Kansliminister 2012–2015
Willstedt Marika	Ekonomichef, Sunds kommun
Åkerberg Iris	Statistiker, Ålands statistik- och utredningsbyrå

11 Bilagor

Bilaga 1: Tidsplan för denna utredning och den fortsatta processen

Bilaga 2: Resultat från undersökningen Invånarnas syn på kommunernas verksamhet och organisation (ÅSUB 2010:9)

Tabell 1. Inställning till kommunsammanslagning och kommunal självständighet i olika åldersgrupper. De svarandes bedömning på en skala 1-5 där 1 representerar "helt av annan åsikt" och 5 representerar "helt av samma åsikt"

Bedömning av påståendet: "Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre" (procent och medeltal)

Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	15,0	8,4	15,9	17,9	42,8	100,0	3,06
18-24 år	24,7	6,2	25,8	23,7	19,6	100,0	3,65
25-34 år	17,0	7,8	17,0	22,0	36,2	100,0	3,08
35-44 år	10,4	6,0	15,3	18,0	50,3	100,0	3,52
45-54 år	11,4	9,2	14,6	14,6	50,3	100,0	3,91
55-64 år	11,9	8,8	14,5	17,6	47,2	100,0	3,84
65-74 år	15,7	9,7	12,7	14,9	47,0	100,0	3,80
75-85 år	26,9	13,4	14,9	16,4	28,4	100,0	3,67

Bedömning av påståendet: "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner" (procent och medeltal)

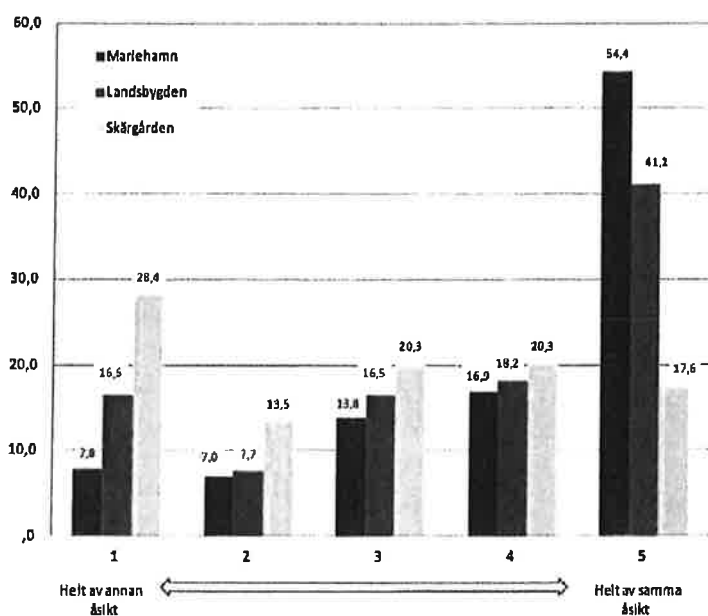
Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	20,8	11,4	17,8	18,4	31,7	100,0	3,29
18-24 år	28,9	21,6	25,8	12,4	11,3	100,0	2,56
25-34 år	23,2	9,9	24,6	18,3	23,9	100,0	3,09
35-44 år	13,7	7,1	19,7	25,1	34,4	100,0	3,60
45-54 år	18,3	13,4	14,5	17,7	36,0	100,0	3,40
55-64 år	18,8	10,5	15,7	18,8	36,1	100,0	3,43
65-74 år	20,0	10,4	11,9	15,6	42,2	100,0	3,49
75-85 år	37,3	10,4	13,4	14,9	23,9	100,0	2,77

Bedömning av påståendet: "Kommunens självständighet är så betydelsefull att jag är beredd att ge avkall på servicen" (procent och medeltal)

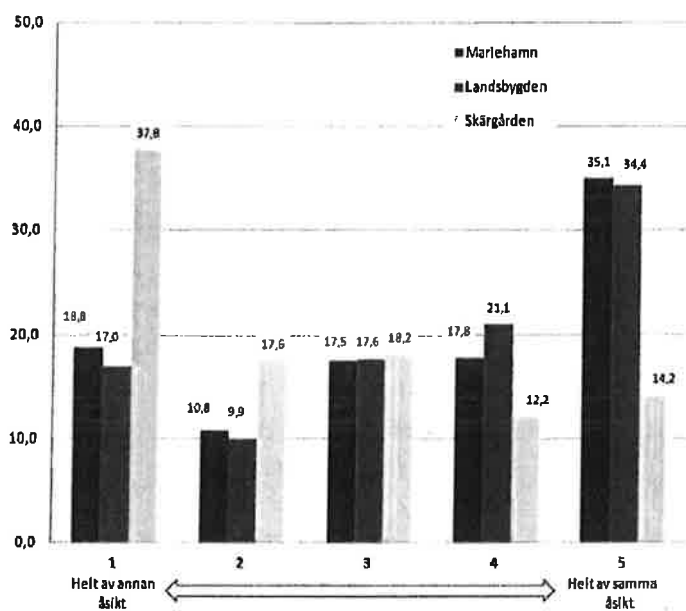
Åldersgrupp	1	2	3	4	5	Totalt	Medeltal, skala 1-5
Totalt	32,4	26,5	27,4	8,9	4,9	100,0	2,27
18-24 år	22,6	20,4	43,0	11,8	2,2	100,0	2,51
25-34 år	41,1	24,8	25,5	5,0	3,5	100,0	2,05
35-44 år	34,4	27,2	28,9	6,7	2,8	100,0	2,16
45-54 år	35,0	32,2	21,3	7,1	4,4	100,0	2,15
55-64 år	35,1	30,4	23,2	7,2	4,1	100,0	2,15
65-74 år	26,7	20,6	30,5	13,7	8,4	100,0	2,57
75-85 år	19,4	20,9	26,9	19,4	13,4	100,0	2,88

Bilaga 2, forts.

Figur 57. Bedömning av påståendet: "Det skulle vara en fördel om antalet kommuner på Åland var färre", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

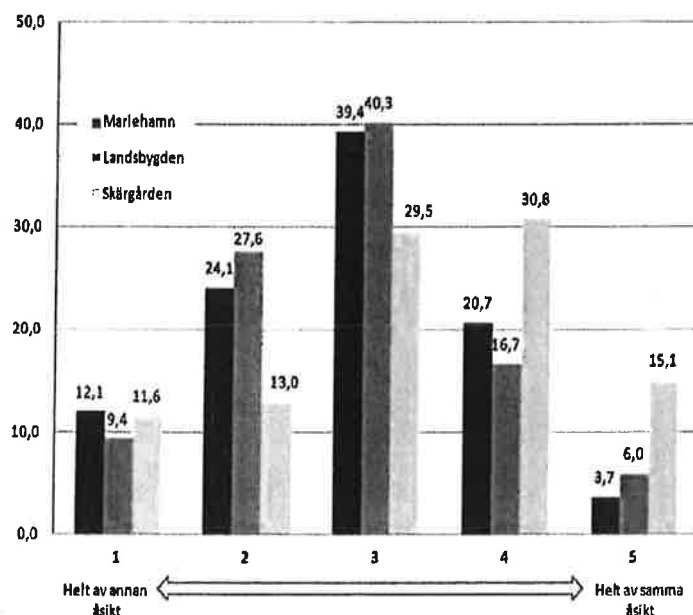

Figur 60. Bedömning av påståendet: "Det vore en fördel om min kommun skulle gå samman med någon/några andra kommuner", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

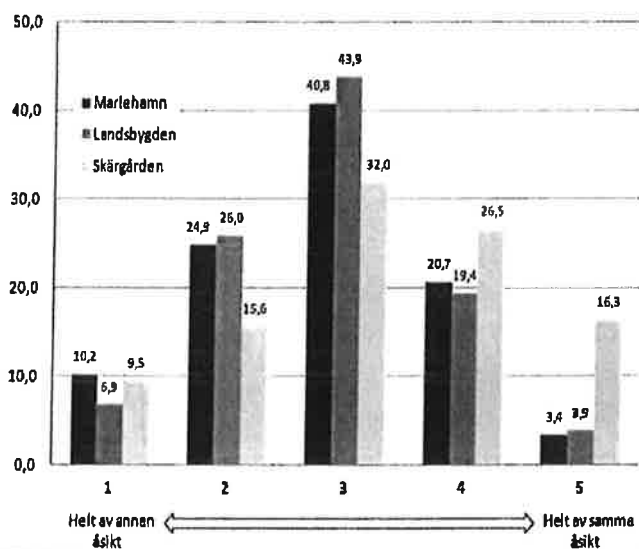

Bilaga 2, forts.

Figur 37. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka kommunala beslut", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

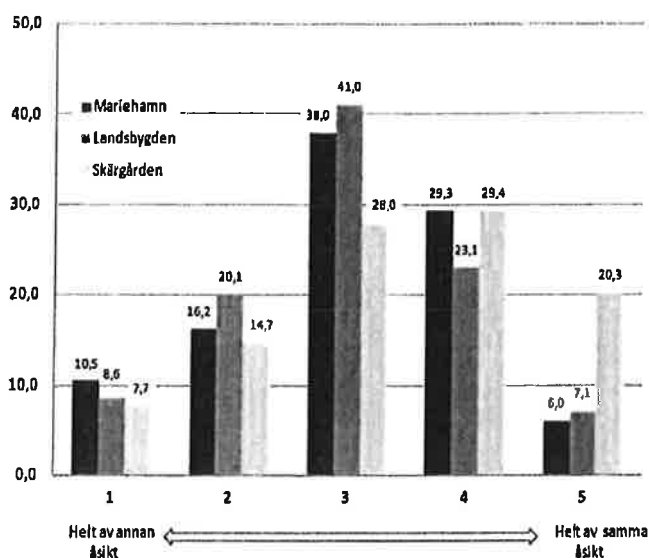

Figur 39. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att kommuninvånarna har goda möjligheter att påverka inom de kommunala verksamheterna", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

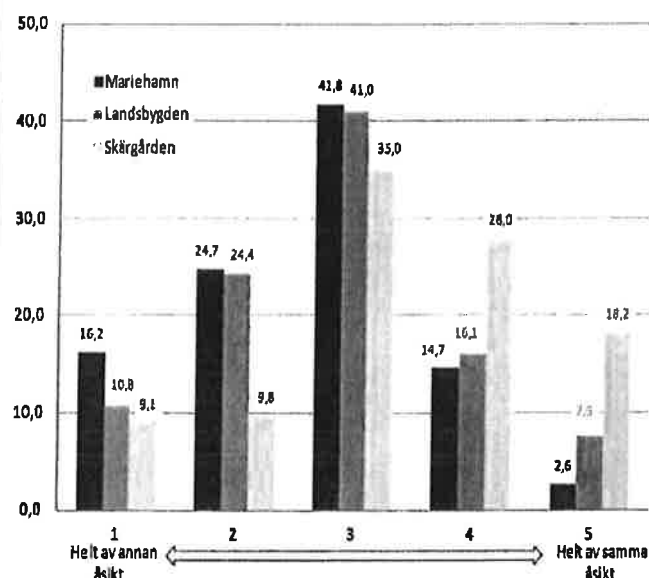

Bilaga 2, forts.

Figur 43. Bedömning av påståendet: "Jag tycker att den kommunala beslutsprocessen är rättvis och behandlar invånarna likvärdigt", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

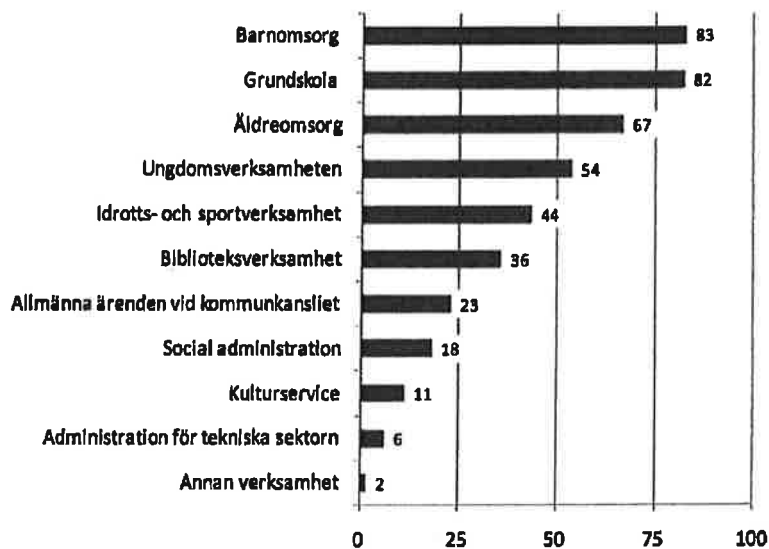

Figur 45. Bedömning av påståendet: "Jag anser att beslutsfattarna i min kommun fattar långsiktigt förnuftiga beslut", efter region (skala 1-5, procent av de svarande)

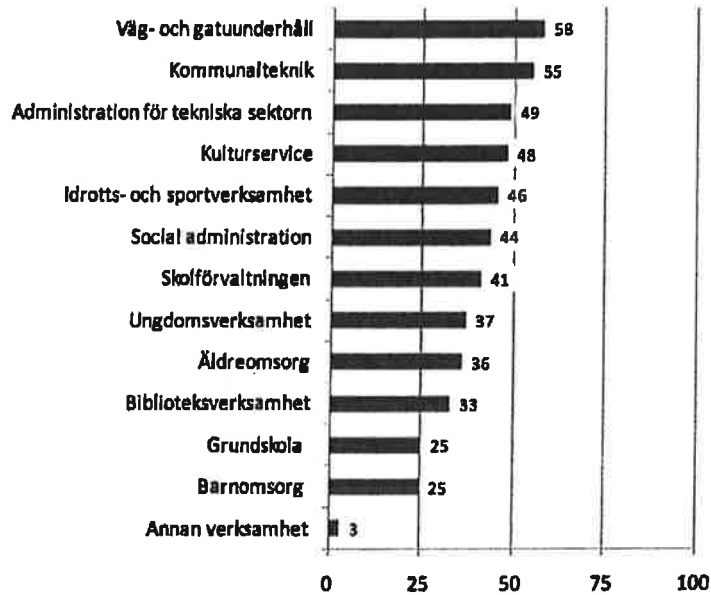

Bilaga 2, forts.

Figur 67. "Vilken typ av service tycker du att skall finnas tillgänglig nära hemmet?" Procent av de svarande som markerat respektive alternativ (skala 1-5, procent av de svarande)

Figur 68. "Vilken typ av kommunal service tycker du att kan skötas i samarbete med eller av en annan kommun?" Procent av de svarande som markerat respektive alternativ

Bilaga 3: Förändringar i Ålands befolkning 1–3 kvartalet 2014 och 2015

Befolkningsutveckling hela Åland jan-sep 2014 och 2015		
	1:a - 3:e kvartalet 2014	1:a - 3:e kvartalet 2015
Folkökning	209	-43
Födda	216	204
Döda	176	223
Födelsenetto	40	-19
Flyttningsnetto	169	-24

Bilaga 4: Befolkningsutveckling 2000–2014 och prognos 2014–2030 i Norra Ålands kommuner, i Jomala och på hela Åland

Kommun	2000	2010	2014	Prognos 2030	Förändring 2000-2014	Förändring 2014-2030
Finström	2 299	2 502	2 534	2 817	235	283
Geta	478	475	494	559	16	65
Saltvik	1 679	1 802	1 825	2 026	146	201
Sund	1 013	1 019	1 035	1 111	22	76
Vårdö	409	452	439	464	30	25
Norra Åland	5 878	6 250	6 327	6 977	449	650
Jomala	3 328	4 098	4 560	5 811	1 232	1 251
Åland	25 776	28 007	28 916	32 575	3 140	3 659

Bilaga 5: Andelen barn och äldre 2014 och prognos 2030 för Norra Ålands kommuner och för hela Åland.

	2014	2014	2030	2030
Kommun	0-15	65+	0-15	65+
Finström	19,1	19,7	19,3	24,8
Geta	16,2	22,3	13,4	34,3
Saltvik	18,6	21,5	17,0	28,0
Sund	17,0	22,9	14,9	31,9
Vårdö	15,9	29,8	9,3	41,2
Norra Åland	18,2	21,7	16,8	28,7
Åland	17,4	20,4	16,5	25,7

Bilaga 6: Skatteintäkter och landskapsandelar €/invånare i Norra Ålands kommuner samt för hela Åland

Skatter och landskapsandelar per invånare 2014 i utrednings- och referenskommunerna samt för hela Åland				
Kommun	Skatteintäkter/inv.	Landskapsandelar/inv.	Landskapsandelarnas andel av den totala skattefinansieringen, %	
Finström	3 462	1 361	28%	
Geta	2 251	3 617	62%	
Sund	3 356	1 601	32%	
Saltvik	3 229	2 140	40%	
Vårdö	2 872	3 328	54%	
Hela Åland	3 791	1 221	24%	

Bilaga 7: Kommunernas verksamhetsbidrag €/invånare, Norra Åland och hela Åland 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014	<i>Förändring 2010-2014, %</i>
Finström	-3 825	-4 027	-4 214	-4 219	-4 120	7,7
Geta	-4 686	-4 683	-4 685	-4 770	-5 274	12,5
Saltvik	-3 674	-3 873	-4 010	-3 998	-4 102	11,6
Sund	-4 748	-4 834	-5 358	-4 916	-4 757	0,2
Vårdö	-4 456	-5 156	-5 564	-5 374	-5 326	19,5
Åland	-3 855	-3 942	-4 102	-4 037	-4 060	5,3

Bilaga 8: Kommunernas årsbidrag €/invånare, Norra Åland och hela Åland 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Finström	643	572	298	365	676
Geta	676	663	954	934	560
Saltvik	351	479	493	331	710
Sund	218	90	-59	78	691
Vårdö	312	194	348	173	804
Åland	540	668	429	393	930

Bilaga 9: Kommunernas skatteinkomster €/invånare, Norra Åland och hela Åland 2010–2014

	2010	2011	2012	2013	2014	<i>Förändring 2010-2014, %</i>
Finström	3 075	3 170	3 088	3 248	3 462	12,6
Geta	2 053	2 051	2 333	2 166	2 251	9,6
Saltvik	2 490	2 676	2 803	2 757	3 229	29,7
Sund	2 799	2 716	3 022	2 950	3 356	19,9
Vårdö	2 033	2 310	2 576	2 353	2 872	41,3
Åland	3 074	3 280	3 173	3 217	3 791	23,3

Bilaga 10: Kommunernas skattesatser 2014 och 2015

	Kommunalskatt,		Fastighetsskatt, procent					
	procent		Stadigvarande bostad		Annan bostad		Allmän skatteprocent	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Finström	19,50	19,50	0,00	0,00	0,90	0,90	0,75	0,75
Geta	17,50	17,50	0,00	0,00	0,90	0,90	0,50	0,50
Saltvik	16,75	16,75	0,00	0,00	0,90	0,90	0,20	0,20
Sund	19,50	19,50	0,00	0,00	0,90	0,90	0,75	0,75
Vårdö	18,50	18,50	0,00	0,00	0,90	0,90	0,15	0,15
Mariehamn	17,25	17,75	0,30	0,30	0,90	0,90	0,20	0,20
-Landsbygden	17,70	17,70	0,00	0,00	0,90	0,90	0,55	0,55
-Skärgården	17,86	17,86	0,02	0,02	0,90	0,90	0,40	0,40
Åland	17,51	17,73	0,14	0,14	0,90	0,90	0,38	0,38

Bilaga 11: Beskattningsbar inkomst €/invånare i Norra Ålands kommuner

	2009	2010	2011	2012	2013
Finström	14 466	15 207	15 262	15 594	16 557
Geta	10 024	10 792	11 724	11 600	11 679
Saltvik	14 600	15 762	16 740	16 524	17 155
Sund	13 512	14 189	14 951	14 767	15 943
Vårdö	11 333	12 053	12 473	12 315	13 756
Hela Åland	17 880	18 513	18 642	18 279	19 098

Bilaga 12: Kommunernas skuldbörda €/invånare 2010–2014, Norra Åland och hela Åland

	2010	2011	2012	2013	2014	<i>Förändring 2010-2014, %</i>
Finström	4 396	4 070	3 836	3 623	3 390	-22,9
Geta	2 962	1 492	1 265	1 246	1 248	-57,9
Saltvik	1 042	954	870	1 753	1 608	54,3
Sund	2 446	2 301	2 147	2 194	2 030	-17,0
Vårdö	2 181	1 998	2 640	2 674	2 483	13,8
Åland	2 156	1 942	2 040	2 116	2 180	1,1

Bilaga 13: Kostnader för barnomsorg och grundskola €/invånare och €/invånare i respektive åldersgrupp i Norra Ålands kommuner samt Malax och Kimitoön

Nettokostnad för barnomsorg och grundskola per åldersgrupp								
Kommun	Finström	Geta	Sund	Saltvik	Vårdö	Kimitoön	Malax	
Invånarantal	2534	494	1035	1825	439	6940	5576	
Nettokostn/Inv barnomsorg, €	653	538	684	595	697	361	447	
Nettokostn/inv grundskola 1–9, €	1426	1518	1362	1332	1570	976	970	
Nettokostn/inv barnoms+grundsk	2079	2056	2046	1927	2267	1337	1417	
Andel 0–6-åringar, %	8,2%	6,9%	6,4%	7,5%	5,9%	5,5%	7,7%	
Andel 7–15-åringar, %	10,9%	9,3%	10,6%	11,1%	10,0%	8,8%	8,5%	
Antal 0–6-åringar	208	34	66	137	26	382	429	
Antal 7–15-åringar	276	46	110	203	44	611	474	
Kostn barnomsorg/0–6-åring ca	7 963	7 797	10 688	7 933	11 814	6 564	5 805	
Kostn grundskola/7–15-åring ca	13 083	16 323	12 849	12 000	15 700	11 091	11 412	

Bilaga 14: Nuvarande avtalsbaserat samarbete där utredningskommunerna deltar

Samarbete	Deltagande kommuner	Juridisk form	Grund	Verksamhetsområde
Ålands omsorgsförbund kf, ÅOF	Hela Ålands alla 16 kommuner	kommunalförbund	Via lag	Specialomsorg om utv.störda
Ålands digitala agenda, ÅDA	Hela Ålands alla 16 kommuner	aktiebolag	Ägande	Digital samordning
Barnskyddsjouren	Hela Ålands alla 16 kommuner	via kommunförbundet	Avtal	Jour för barnskydd
Medborgarinstitutet, Medis	Hela Ålands alla 16 kommuner	vård Mariehamn	Avtal	Vuxenutbildning (frivillig)
Katrina	Hela Ålands alla 16 kommuner	vård Mariehamn	Avtal	Bibliotekssystem
Alkohol- och drogmottagningen	Hela Ålands alla 16 kommuner	vård Mariehamn	Avtal	Missbrukarvård
Tallbacken	Hela Ålands alla 16 kommuner	vård Mariehamn	Avtal	Barn-, mödra- och skyddshem
Fältarna	Hela Ålands alla 16 kommuner	vård Mariehamn	Avtal	Ungdomsverksamhet
Folkhälsan rf	Hela Ålands alla 16 kommuner	förening	Avtal	Familjerådgivning mm
Fritidsledarna	Varierande grad av samarbeten		Avtal	
Kommunala avtalsdelegationen	Hela Ålands alla 16 kommuner	under ÅKF, via Jomala	Via lag	Arbetsgivarorganisation
Ålands kommunförbund kf, ÅKF	De 15 landskommunerna	kommunalförbund	Grundavtal	Intressebevakning mm
De Gamlas Hem kf, DGH	13 landskom (inte Föglö o Saltvik)	kommunalförbund	Grundavtal	Institutionsvård för äldre
Norra Ålands högstadieskolekt, NÅHD	Norra Ålands 5 kommuner	kommunalförbund	Grundavtal	Högstadie + admin av grundskolor
Barnskyddsarbete	Norra Ålands 5 kommuner m.fl.		Avtal	Praktiskt arbete i barnskyddet
Lantbruksnämnd och -kansli	Norra Ålands 5 kommuner	vård Finström	Avtal	Stöd mm inom lantbruket
Räddningsområde Ålands landskommuner, RÅL	Norra Ålands 5 kom + Jomala, Hammarland, Lumparland, Eckerö	vård Jomala	Avtal	Brand- och räddningsväsendet
Samarbete släcknings- och räddningshjälp	Norra Ålands 5 kommuner		Avtal	Räddningsinsatser
Gemensam ledningscentral	Finström, Geta	vård Finström	Avtal	Ledning vid krisförhållanden
Gemensam ledningscentral	Saltvik, Sund	vård Sund	Avtal	Ledning vid krisförhållanden
Lotsbroverket	Finström, Saltvik, Sund	vård Mariehamn	Avtal	Rening av avloppsvatten
Norra Ålands avloppsvatten	Finström, Saltvik, Sund	aktiebolag	Ägande	För avl.vtn till Lotsbroverket
Ålands vatten Ab	Finström, Geta, 6 andra kom, ÅLR	aktiebolag	Ägande	Vattenförsörjning
Bocknäs vatten	Saltvik, Sund, Vårdö	andelslag	Medlemskap	Vattenförsörjning
Ålands Idrottscenter, ÅIC	Finström, Geta, Sund, Vårdö	aktiebolag	Ägande	Simhall och idrottsanläggningar
Gemensam specialundervisningsklass	Sund, Vårdö	vård Sund	Avtal	Specialundervisning i gemensam grupp
Gemensam löneräkning	Geta, Sund och Vårdö	vård Sund	Avtal	Löneräkning
Gemensamt socialkansli	Finström, Geta	vård Finström	Avtal	Socialkansli exkl barnomsorg mm
Gemensam socialnämnd, socialkansli	Sund, Vårdö	vård Sund	Avtal	Socialnämnd och socialkansli

Bilaga 15: Inkomstskattesats och skatteintäkter €, Huvudalternativet

	Finström	Geta	Sund	Totalt
Besk. Ink.	41 723 640,00	5 839 500,00	16 405 347,00	63 968 487,00
% i ny kom	65%	9%	26%	100%
			Per Inv.	% av nettokostn
Minskning vid 17,75%		1 002 658,52	244,55	5,6%
Minskning vid 18,0%		842 737,31	205,55	4,7%
Minskning vid 18,25 %		682 816,09	166,54	3,8%
Minskning vid 18,5%		522 894,87	127,54	2,9%

Bilaga 16: Inkomstskattesats och skatteintäkter €, Alternativ B

	Finström	Geta	Sund	Saltvik	Totalt
Besk. Ink.	41 723 640	5 839 500	16 405 347	31 102 015	95 070 502
% i ny kom	44%	6%	17%	33%	100%
			Per Inv.	% av nettokostn	
Minskning vid 17,75 %		691 638,37	117,23	2,7%	
Minskning vid 17,5 %		929 314,63	157,51	3,6%	

Bilaga 17: Inkomstskattesats och skatteintäkter €, Alternativ C

	Finström	Geta	Sund	Saltvik	Vårdö	Totalt
Besk. Ink.	41 723 640	5 839 500	16 405 347	31 102 015	5 956 348	101 026 850
% i ny kom	41%	6%	16%	31%	6%	100%
			Per Inv.	% av nettokostn		
Minskning vid 17,75 %		736 310,98	116,87	2,6%		

12 Utredarnas kontaktuppgifter

Jan-Erik Enestam
 Ab Mångsyssleriet C&S
jee@kitnet.fi
 044 742 7701

Marcus Henricson
 Öppet bolag H&M Henricson
marcus@henricson.fi
 050 696 11
www.henricson.fi

ATT: Ålands landskapsregering, finansavdelningen

ÅLR DNr 2015/7339

DELTAGANDE KOMMUNERS SLUTRAPPORT SAMARBETSUTREDNINGEN FINSTRÖM-GETA-SUND

De norråländska kommunerna Finström, Geta och Sund fick sommaren 2015 beviljat stöd från Ålands landskapsregering för genomförande av en samarbetsutredning. Enligt stödbeslutet (132 F1, 16.6.2015) ska projektet redovisas tillsammans med en slutrapport över utfallet av utredningen.

Utredningsarbetet har efter LR:s beslut upphandlats av de deltagande kommunerna. Projektet genomfördes hösten 2015 som ett konsultuppdrag i dialog och samarbete med berörda kommuners ledande tjänstemän, politisk referensgrupp samt både LR och andra berörda utomstående instanser.

Deltagande kommuners direktörer bedömer att utredningsprojektet i stort motsvarar förväntningarna och att det genomförts i enlighet med dokumentet "anhållan om samarbetsunderstöd".

Projektet har haft god transparens gentemot kommunledningarna och allmänheten och även vunnit god synlighet och uppmärksamhet i olika tryckta och etermedier.

Den politiska referensgruppen, med representanter ur kommunernas presidier, har haft totalt fyra protokollförda möten samt deltagit vid kommunspecifika offentliga informations- och diskussions- träffar jämte pressinfo etcetera. Däremellan har de kommunala tjänstemännen varit utredarna behjälpliga med framtagande av data och annat underlag med mera.

Utredarna Jan-Erik Enestam och Marcus Henricson kommer i sin slutrapport i november 2015 till slutsatsen att samgång vore att föredra och *"rekommenderar därför att Finströms, Geta och Sunds kommuner riktar en förfrågan om en egentlig kommunindelningsutredning till landskapsregeringen"*. Som främsta alternativ till samgång för de fram den så kallade *samarbetskommunen*, med NÅHD som bas, att föredra framom en värdkommunmodell för regionen.

Ur ett ekonomiskt perspektiv håller sig utredningsprojektet inom de nivåer för vilka LR beviljat stöd om 80 procent. I de skilt redovisade kostnaderna (bil 1) ingår kontanta utlägg såsom konsultarvoden och förplägnad vid möten samt extra omkostnader för kommunala tjänstemän och förtroendevalda.

Beslutet om att delta i utredningen har sommaren 2015 tagits i de tre kommunernas fullmäktigen. Även kommunerna Saltvik och Vårdö har behandlat frågan om deltagande, men valt att stå utanför.

Efter utredningen har kommunerna Finström och Sund inför årsskiftet 2015/2016 i sina avgående fullmäktige ställt sig uttalat positiva till att fortsätta med och ingå i en kommunindelningsutredning, men beslutat att överlåta åt sina efter mandatperiodskiftet tillträdande fullmäktigen att göra det slutliga ställningstagandet (bil 2 a-b). Getas fullmäktige beslöt i januari 2016 att bara anteckna utredningen till kännedom utan att vidta några åtgärder med anledning av densamma (bil 2 c).

Vid det för alla fem norråländska kommunerna gemensamma presidiemötet i Sund i februari 2016 diskuterades utredningen och resultaten av densamma. Frågan om hur att gå vidare förs nu via kommunstyrelserna i Finström och Sund vidare till de båda kommunernas nya fullmäktigen.

Godby, Finström, 25.2.2016

Erik Brunström, k.dir**Bilagor:** 1. Kostnadsredovisning, 2. a) b) c) Protokollsutdrag Fi, Ge, Su KFGE